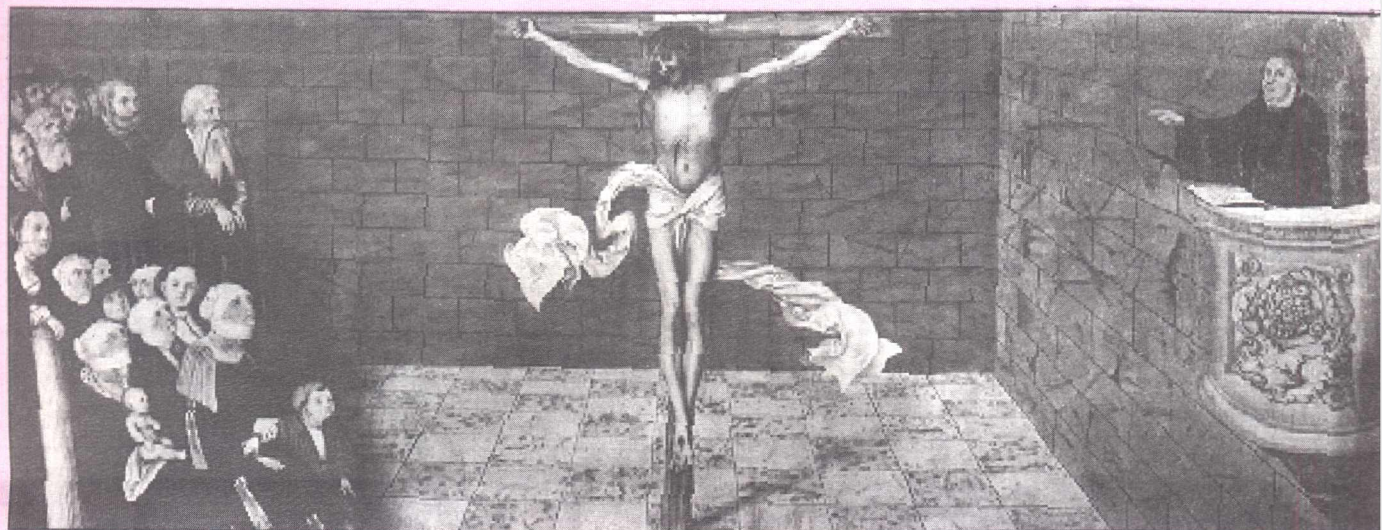

Lelkipásztor

Evangelikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

**Mi kérdezzük Luthert
- Luther kérdez minket**

Hol tart ma a Zsinat?

Együtt az evangélizációért

A korrupció Közép-Európában

Forgóajtó a zsákutcában

Esperesek manapság (3)

71

1996/4

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Szenvedélyesen - HK. -121

Tanuljunk együtt

Mi kérdezzük Luthert - Luther kérdez minket - Ribár János 122
Mit jelent nekem Luther (1.) - Ifj. dr. Fabiny Tibor -124
Mit jelent nekem Luther (2.) - Véghelyi Antal125

Evangélikusok a nagyvilágban

Dr. Frenkl Róbert országos felügyelő: Hol tart ma a Zsinat? 127
40 éves az Utitárs - HK. - 128

Kitekintés az ökumené világába

D. dr. Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó129

Lelkészszemmel

Sífokok - télen - Baranyainé Rohn Erzsébet - Baranyai Csaba - 133
Könyvszemle134

Tanít az egyháztörténet

Együtt az evangélizációért...

Egy ügy érdekében - Marschalkó Gyula -136
Evangélizáció - most - Csepregi Béla -136
Egy régi megújulás néhány mai üzenete - Laborci Zoltán 137
Luther halála után a reformáció erővonalai
Sopronban - Szimon János -139

A teológia szomszédságában

A korrupció Közép-Európában

Farkas Beáta: A korrupció regionális és határon túli perspektívából 141
Dr. Tomka Miklós: A társadalmi erkölcs felbomlása Magyarországon és az újjáépítés esélyei142
Dr. Andorka Rudolf: Szükséges és lehetséges-e az erkölcsi konszenzus és a közösségi szolidaritás a modern társadalomban?147

Fórum

Forgóajtó a zsákutcában - Donkó Erzsébet - Szilágyi Gyula -150

Az igehirdető műhelye

Húsvét utáni harmadik (Jubilate) vasárnap - Gémes István -153
Húsvét utáni negyedik (Cantate) vasárnap - Gémes István -154
Húsvét utáni ötödik (Rogate) vasárnap - Gémes István -154
Mennybemenetel ünnepe - HK. -155
Húsvét utáni hatodik (Exaudi) vasárnap - Gémes István -156

Gyülekezeti szolgálat - lelkesi közélet

Esperesek manapság (3)

Mozaikok a Budai Egyházmegyéből - Bálint László -157
Egy esperes vallomása az ország közepéről - Id. Detre János -158
Meggvalósult álom - Bencze András -159
A holt betűk megelevenedtek - Tamásy Tamás -160
Rádiós igehirdetés Vácról - Ifj. Detre János - Borító III
Temetési igehirdetés - Madocsi Miklós -Borító IV

Az 1996. évi Lelkipásztor számain, az első borítólapon id. Lucas Cranach oltárképének részlete (wittenbergi városi templom 1547) található. A prédikáló Luther nyitott Bibliából a megfeszített Krisztust hirdeti. A kép tulsó oldalán az igehallgatók: közöttük Luther felesége (Káte asszony) és kisfia Jánoska (Hänschen). A művész a kor szokása szerint önmagát is megfestette a képen (fehérszakálú öreg). A szárnyasoltár e predellájának kompozíciója az igehirdetésről vallott evangélikus felfogást hirdeti. Egész évben meditációs anyagunk lehet - Luther halála 450. évfordulóján.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkesi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4. Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24.

Felelő kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a domiprint® gondozásával. 96/4.

Előfizetési díj: havi 250,- Ft, fél évre: 1500,- Ft, egy évre: 3000,- Ft.

Külföldi előfizetések:

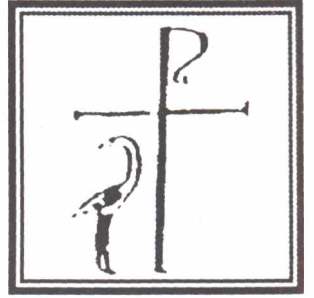
Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4000,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: sima csomagként: évi 35 USD, vagy 52 DEM (postaköltséggel)

légipostával: 48 USD, vagy 72 DEM (postaköltséggel)

ISSN 0133-2821

Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra...

Szenvedélyesen!

Új színt hozott bibliafordításunkban a Róm 1,15 verziója: „ezért igyekszem olyan *szenvedélyesen* arra, hogy nektek is, akik Rómában vagytok, hirdessem az evangéliumot”. – A következő két „klasszikus vers” szomszédságában nem nagyon figyelünk erre a fordítási lehetőségre, pedig valami olyat tartalmaz, amire éppen szükségünk van, sőt, ami *igen gyakran hiánycikk*: a szenvedélyes igehirdetés.

Más fordításokban tallózgatva, még csak gazdagíthatjuk Pál apostol mondanivalóját. *Luther* a készséget érzékelteti, amikor a *to prothümont* így fordítja: „*soviel an mir ist, bin ich wohl willens*”... A mai német fordítás is lényegében ugyanez: *darum liegt mir daran*... a svéd fordítások: „ezért nagyon szívesen akarom hirdetni az evangéliumot”... a másik variáció: „*ebből következik buzgóságom, hogy az evangéliumot Rómában is hirdessem*”, a francia erős vágyat fordít az evangélium hirdetésére, a különböző angol fordítások a buzgóságot, az érdekeltséget fejezik ki: pl. *I am eager ... igyekezem*. Szép *Budai Gergely* fordítása: *azért szívvel-lélekkel* azon vagyok, hogy az evangéliumot hirdessem”. De hagyjuk a fordítási variációkat és csak egy pillantást vessünk a párhuzamos helyekre, legalább is kettőre: „a lélek kész, de a test erőtlen” (Mt 26,41) és „*legeltessétek Isten köztetek lévő nyáját... ne nyereszkesedésből, hanem készségesen*” (1Pt 5,2).

A sokféle lehetséges fordítás közül igen szerencsésnek tartom a jelenlegit, mert az evangélium hirdetéséhez éppen ez kell, valami szent megszállottság, nem valakik ellen, hanem valakikért, érdekükben. Az evangéliumot nem szabad hűvösen, objektíven, kötelességszerűen, iskolásan, unottan, blazírtan hirdetni! A langyos magatartást tiltja a Szentírás. A Jelenések könyve szerint a megdicsőült Krisztus kiveti a szájából a langymeleg tanítványt, gyülekezetet. *Pál* egész Római levelén végigpulzál ez a szenvedély. Nem egy vagy két láthatatlan ellenféllel harcol, mint mondják, hanem két-féle csoportot is meg akar nyerni: ti. a zsidókat és görögöket, nem önmaga számára, hanem Jézus Krisztusnak.

Luther – az idén oly sokat emlegetett reformátorunk – titka is ez volt: *szenvedélyesen prédikált*, beleizdadt a szószéki szolgálatba saját bevallása szerint. Ez, ami gyakran hiányzik a mai evangélikus igehirdetésekből: *Mitől visszhangtalan a prédikációnk* – kérdezik lelkeszeink gyakran? Talán éppen ezért! Nem az a baj, hogy a visszhang elromlott, mint Tihanyban, hanem az, hogy erőtlen, szenvedély nélküli az igehirdetésünk. A közöny, a közömbösség, a semlegesség, az ásitóan unalmas szó ritkán talál visszhangra.

A szelidszemű és -hangú *Jézus* is tudott szenvedélyes lenni, nemcsak, amikor ostort font kötélből és kiúzta a kufárokat, hanem amikor kiáltva hívta a szomszédokat vagy prófétai jajveszékeléssel siratta városát, szenvedélyesen vitatkozott az írástudókkal, vagy bírálta tanítványait, mert nem volt könnyű elszünnedni őket. Ez a szenvedély nem megjátszott, színházi pátosz, póz, ez belülről jövő *szent tűz*, a másikért égő izzó szeretet. A szeretet már csak ilyen: vagy szenvedélyes, féltő, vagy nem is szeretet. *Igy szeret Isten is*: féltőn szerető Isten Ő, nem alkuszik, nem osztozik rajtunk. S ugyanilyen szeretetet kíván tőlünk is: forró szeretetet, érzelemdús, egész lényünket odaszánó szeretetet. Régen *édesanyák* nem röstellték mondani fiúkra: szerelmes fiam... *Zinzendorf* nem szégyellte Jézusáról vallani: Nincs más szenvedélyem, csak Ő! Ez a tűz égett a prófétákban, pl. Jeremiásban (Jer 20,9). Ezért nem tudott *Péter* hallgatni a jó tanács, sőt a parancs ellenére sem: „nem tehetjük, hogy ne mondjuk el azt, amit láttunk és hallottunk” (ApCsel 4,20). Ezért kiált jajt, vagyis ítéletet *Pál* önmagára, ha hallgat és nem hirdeti az evangéliumot (1Kor 9,16).

Lehet egy *ügyet* is szeretni – ez az ügyszeretet, akár hobby is lehet ez (bélyeggyűjtés, festett tojás-gyűjtés, antik tárgyak, képeslapok gyűjtése). Az állatbarátok tudják, hogy lehet az *állatokat* is dédelgetve szeretni (kutyát, macskát, papagájt, lovat) de *igazán az ember a hozzáillő embert tudja szeretni*, ez méltó az emberhez és *rajongásig csak az Istent szabad szeretni*. Ez a hit szenvedélye. Ebből értett meg valamit az említett *Zinzendorf*, vagy a matematikus zseni *Pascal*, az egzisztencialisták őse, *Kierkegaard*. Minden földi szerelem csak hasonlat ehhez képest. Megértem *Cyrano de Bergerac* monológját „Féltő, szenvedélyes vad indulat, amit a szívem érez, gyöttrő komoly ... valódi szerelem”. Elhiszem a régi sláger indítékát „*szerettek bolondulásig*”, nem nevetem ki a mozivásznon „a halálos tavasz” változatait, sőt jobban becsülöm, mint a cool sextet, de az a meggyőződésem: *igazán szenvedélyesen az emberi szív csak Istent szeretheti*. Ez fejeződik ki a lelkes igyekezetben, a buzgóságban, elszánt akarásban, odaadó készségben. Ezért örülök a sokféle lehetséges fordítás között a jelenleginek: *szenvedélyesen*. S amikor hiányolom a szuggesztív erejű igehirdetéseket má az evangélikus szószéken, egyben kívánom, hogy újra megszólaljon a prófétai, jézusi, apostoli, reformátori szenvedélyes prédikáció, ami bizonyosan „felveri lelkünkben a lelket!”

Tanuljunk együtt

MI KÉRDEZZÜK LUTHERT – LUTHER KÉRDEZ MINKET

Mindenképpen tartozunk annyival Luther emlékének és elsősorban teológiájának, hogy tisztességgel megemlékezzünk egyrészt történelmi alakjáról, másrészt teológiai gondolkodásáról. Nemcsak a kerek évfordulókat kellene kihasználnunk, hanem esztendőről esztendőre szükséges lenne Lutherrel illetve Luther teológiájával behatóan foglalkozni, mert a magyarhoni evangélikus teológiánk Luther teológiájának megértésétől függ. A figyelmet elsősorban arra szeretném irányítani, hogy itt és most nekünk nem az a feladatunk, hogy Luther alakját és egyéniségét magasztaljuk, hanem kifejezetten és elsősorban az, hogy Luther teológiáját megértsük és a legfontosabb tételeit megszívleljük, annak ellenére, hogy most mód és alkalom arra nincs, hogy ezeket a legfontosabb tételeit mintegy 95 tételszerűen felsoroljuk, legyen ez a dolgozat emlékeztető arra, hogy olvashatók Luther Kátéi, írásai, úgy hogy mentességünk sínes tudatlanságunkra. Egyetlen esztendőben sem félnék attól, hogy az egyik LMK téma kifejezetten és tudatosan a lutheri teológiára vonatkozzon, azaz akár 5-8 éves forgóban összeállítanánk, csokorba fognánk a lutheri teológia alapvető állításait és az említett keretben kidolgoznánk. Nem Luthernek tartozunk ezzel, hanem az evangélium igazságának és nem Luther magasztaljuk azáltal, ha megemlékezve róla, finomítjuk a biblikus teológiai tudásunkat, hanem az élő Istent, aki Jézus Krisztusban lehajolt hozzánk. A megemlékezés nemcsak helyén- és rendjén való, hanem kötelező.

Ajánlatos az „ajánlás” (készítette dr. Hafenschér Károly, s egyben ez a leghosszabb ajánlás az összes kötelező téma közt) kérdéseit is figyelmesen tanulmányozni, mert szinte az egész 1 oldal amint van, önmagában véve reformátori kihívás. Bár minden dolgozatírónak el kell döntenie, hogy az ajánlás kérdéseit veszi-e sorra, vagy a saját preconcepciója alapján tesz-e eleget a dolgozat megírásának. Mind a két lehetőség fennáll, bár tisztában kell lennünk egy-egy LMK dolgozat spirituális lehetőségeivel, azaz az LMK ülés behatárolt idejével és a hallgatóság befogadó készségével. Amennyiben a dolgozatíró az említett „ajánlás” kérdéseit veszi figyelembe, akkor két csoportra oszthatja a kérdéseket, miként az a címben is megjelenik. Az első részben a „mi kérdezzük Luthert”-ben 12 kérdés található, a második részben viszont a „Luther kérdez minket”-ben 13 kérdés van – eltekintek attól, hogy egy-egy kérdést további alkérdésekre lehet bontani, azt mondhatom, hogy mértékadó számítások szerint tehát ebben az ajánlásban 25 kérdés – minimum! – található, s ezeknek a kérdéseknek mindegyike olyan, hogy ha minimális mértékben komolyan akarom venni, akkor összefog-

láló summázó módon egy-egy oldalt illendő róla írni, s abban az esetben előttem van egy 25 oldalas dolgozat, ami szigorlatnak kevés, LMK dolgozatnak sok. De ha csak fele sikeredne is, abban az esetben még mindig nem képes az anyagot egy LMK – időbeli korlátok miatt – befogadni.

Éppen ez a dilemma állít éles kérdés elé mindannyunkat: nem fontos nekünk Luther és teológiája annyira, hogy egy egész LMK-t szenteljünk neki? S ezzel még nem is mondtam azt, hogy egy Luther-kurzust kellene beindítani. Viszont az is felmerül bennünk, hogy a választott módszer jó-e? *Mi kérdezzük Luthert, Luther kérdez minket?* Nem lesz-e belőle mégis óhatatlanul, akarunk ellenére mértékadó szent, akit ilyen módon akarva, nem akarva, de megszólítani vélünk. Tudatosan hangoztatjuk ugyan, hogy nem csinálunk belőle szentet, de ennek a felvetett módszernek a kísértése mégis csak a megszemélyesítés. Nagy kísértése a hívő embernek bizonyos történelmi és politikai helyzetekben, hogy szenteket keressen magának. Különösen, amikor nem tud jól eligazodni a világ dolgai közepe, akkor keres régi mértékeket, értékeket és esetleg nem helyesen adaptálja. Ezt a veszélyt – azt hiszem – azáltal kerülhetjük el, ha nem annyira Luther személye, egyénisége körül forgunk, hanem elsősorban a teológiai gondolkodása körül. Az amerikai pszichiáter E. Erikson egyébként számunkra nem túlságosan jelentős könyvében (*A fiatal Luther... Gondolat, Budapest, 1991. 143. old.*) olyasmire céloz, amire én is szeretném felhívni a figyelmet. A híres pszichiáter dolgozatának értékét azal akarja aláhúzni az előszóban, hogy azt a „tavasz beköszöntének” nevezi, s azért, mert valami olyasmit akar megérteni és megértetni, ami még eddig senkinek sem sikerült. A Lutherről írt pszichiátriai dolgozat célja, hogy „valami lényegeset megragadjon a reformációban, amely a mi korunk kezdetét jelenti, s amelyet még nem éltünk ki teljesen és nem is jutottunk rajta túl sikeresen.” Nem tekintem feladatomnak itt és most, hogy az elemezni akaró pszichiáter szavait elemezzem, de annyi bizonyos, nem képes Luthert kikerülni az, aki az újkort akarja megérteni. Mi ehhez hívő örömmel tesszük hozzá, hogy nem képes kikerülni Luthert az, aki a Biblia igéjét, azaz Isten üzenetét akarja megérteni.

Nemcsak mi kérdezhetjük Luthert, vagy Luther kérdezhet minket, hanem mi magunk is megkérdezhetjük magunkat és testvéri közösségben egymást, mennyire fontos nekünk még Luther gondolkodása? Mennyire fontos nekünk a reformáció? Lám, egy amerikai pszichiáter, aki volt hindu, buddhista, majd átmenetileg, divatból marxista is a maga nyugati extravagánsan

elasztikus módján, az újkorral foglalkozva nem tudja megkerülni Luthert. Más kérdés, hogy könyve számunkra nem sok haszonnal jár, különösen a teológus számára nem. A könyvében a teológust irritálja a teológiai laicitás.

Mennyire fontos nekünk Luther alakja? Mennyire fontos nekünk a lutheri reformáció? Mert bizonyára nem az a fontos számunkra, hogy az ortodoxia szentté, divinussá avatta, a pietizmus a kegyest, vagyis a hitét őszintén megélt embert látta benne, a romantika a lelkiismeret bajnokát magasztalta benne, a racionalizmus az individualizmus előfutárát csodálta meg benne, a német nacionalizmus a történelmi porondra bátran, életét kockáztatva kiálló hőst látta benne, a kisebbségi egyházak pedig az óriást látták benne, hanem az, hogy mit és kit látunk benne. Vannak, akik óva intenek azoktól az ún. tévedésektől, amelyekre itt – az ajánlásra támaszkodva – rámutattunk, de ezért ennél árnyaltabb a kép: minden kornak a maga válaszát kell megadnia. Minden korban kialakult egy speciális, arra a korra jellemző Luther-kép. Én el tudom fogadni, hogy minden kor a maga helyzetében átélt kihívásra felelt a saját Luther képével. A téves csak az lenne, ha mi automatikusan átvinnénk a különböző korok Luther képét. Valóban nem sokat kezdhetünk a német nacionalizmusból fakadó Luther-képpel, – *de van-e saját Luther képünk?* Kialakítottuk-e azt a Luther-képet, amelyik nem idegen a történelem valóságától, de a mi korunkban képes „megszólalni” és minket átvitt értelemben „megszólítani”. Azt hiszem, ezért nagyon jó ez a dolgozat téma, most, amikor halálának 450. évfordulóján megemlékezünk róla és teológiájáról. Fel kell tennünk egymásnak és önmagunknak őszintén a kérdést, milyen Luther-képpel rendelkezünk mi? A fentebb felvázolt, elmúlt korokhoz kötött Luther-képek – az én olvasatomban – a kor kihívásaira adott teológiai interpretációk voltak, nem a tévességre kívánom a figyelmet felhívni, pusztán arra, hogy ha azokat a képeket automatikusan, történetlenül áttemeljük a mi korunkba, akkor vétünk Luther és az általa képviselt ügy ellen.

Fontos-e nekünk annyira Luther és teológiája, hogy saját korunkban, saját helyzetünkre nézve értelmezzük a teológiáját, gondolkodásmódját? Hogy Luther alakjában mi a legfontosabb ma, azt ennek a kornak az ismeretében kell és lehet eldönteni. Luther nagyságának egyik titka mindenképpen az, hogy saját korának kihívására adott Istentől kapott választ. Méghozzá Jézus Krisztust adta, mint választ, de hogyan? *Úgy, hogy reagált rá a világ!* *Úgy, hogy az emberek nyitottan fogadták azt, amit Luther mondott.* Valószínűsítem, hogy ma sem a portékával van baj, hanem csak azzal, hogy mi csak gyakorlati mechanikusan, verbálisan idézünk, de nem úgy adjuk a választ a kor kihívásaira, ahogyan Luther tette. Valószínűsítem, hogy Luthert azért kellene tanulmányoznunk – alaposan és becsületesen –, mert amit ő mondott, arra hallgattak az emberek. *Mi látszólag ugyanazt mondjuk, mint Luther, de ránk nem hallgatnak az emberek.* Talán éppen az a baj, hogy csak formálisan mondjuk ugyanazt, mint Luther és nem tartalmilag. Tehát amikor a mi kérdezzük Luthert fejezetben, vagy részben vagyunk, akkor kérdésünk tartalma kizárólag az kellene hogy legyen: hogyan és miképpen mondta Luther, amit mondott, kiknek mondta, amit mondott – mert ő és a nyomában támadt igehirdetők óriási hatással voltak az emberekre, hiszen tudjuk, hogy a reformáció rendkívül gyorsan terjedt el Európa igen nagy részén, tudjuk, hogy Magyarországon is. *Vagyis: amit Luther mondott, nagyon gyorsan visszhangra talált.* Amit Luther mondott, tehát nem maga Luther hatott – persze ő is, – hanem az, amit mondott. Vajon – tudom, hogy történetlenül feltevés – ha ma élne Luther, hogyan be-

szélné, teologizálna? Megszólalhatna-e ma úgy, korszerűen, hogy rapid módon hasson, hogy az élő Istentől elvadult emberek százezrei megtérnének? Luther kérdése annak idején az volt, „wie kriege ich einen gnaedigen Gott?” S ez a kérdés akkor korszerű kérdés volt. Annyira, hogy erre azonnal reagált egész Európa. Vajon ma mi lenne Luthernek az a kérdése, amire egész Európa reagálna?

Meggyőződésem, hogy ez az egyetlen igazi kérdés a részünkről, amikor Luthert kérdezzük! Mert az összes kérdés, amit az ajánlás felsorol, természetesen nagyon jó (kitűnő tudós, teológus tette fel), de az igazán lényegre törő kérdés ez: *hogyan szólaltatná meg a mai világban Luther mindazt, amit akkor és úgy szólaltatott meg, hogy pillanatok alatt szellemi lángra gyulladt az egyébként tohonya középkori német szellem.* Ha ketten ugyanazt mondják – az nem ugyanaz. Talán mert nem ugyanakkor mondják, talán nem ugyanazoknak mondják – ha mi ma Luthert kérdezzük, akkor arról kellene kérdeznünk, hogy a mai szerencsétlen, anyagi és mindenféle gondoktól, betegségekétől, az élet értelmetlenségétől meggyötört modern embernek hogyan kell beszélni. Mert Luther megtanít minket arra, hogy mit kell mondani, de a hogyan-ra a választ feltehetően nekünk kell megtalálnunk.

A lutheri teológia jelentőségét nyilván egyikőnk sem abban látja, hogy Luther a középkori viszonyokat látva, elborzadva megfogalmazta a maga teológiáját. A középkori viszonyok nem voltak sem jobbak, sem rosszabbak más történelmi korok viszonyainál, egy-egy kor erkölcsi nivójának megítélése mindenkor meglehetősen szubjektív. Annyi történelmileg is bizonyos, hogy nem Luther kora volt az erkölcsi értelemben legerősebb, Luther előtt már olyan szellemóriások, mint Dante vagy Petrarca a „pápaság mélypontjáról” beszéltek, feltételezve, hogy annál már mélyebbre nem lehet süllyedni. Luther teológiájának mozgatórugója nem a középkori erkölcsi viszonyokon való felháborodás volt, hanem az Isten istenségével való visszaélesen döbönt meg, a teológiai cinizmuson döbönt meg, s annak megfigyelésén, hogy Isten legyen valóban Isten, aki Jézus Krisztusban valóban mentő szeretettel fordul az esendő ember felé. Nemcsak a középkori viszonyokra, hanem a pápaság történetére nézve, furcsán elmarasztaló könyv Peter de Rosa-é (Krisztus földi helytartói, A pápaság árnyoldalai, Panem Kft., 1991. – ezt a könyvet nem egy katolikusgyűlölő protestáns írta, hanem egy volt jezsuita.) Ennek a könyvnek az egyik mottója így hangzik: „A pápaság legnagyobb bűne és sok más bűnnek a forrása a mérhetetlen hatalommal való visszaélés. Különös érzés arra gondolni, hogy Ő, akitől hatalmat levezetnek, hatalom nélkül élt és halt meg.” Tehát a lutheri teológia lényege is ebben keresendő: *kinél van a hatalom? Kinek a hatalma?* (Mégis kinek az élete az ember élete? Ki adja meg az ember életének az értelmét? Mindenki maga találja meg élete értelmét, mondják, de ha már úgy kell megtalálni, akkor az azt jelenti, hogy valaki adja...). Itt azonban de Rosa könyvére csak azzal a szándékkal hivatkozunk, hogy aláhúzzuk, az állapotok mindenkor félelmetesek voltak, Luther kora nem volt semmivel sem rosszabb, mint az azt megelőző évtizedeké illetve évszázadé.

Mi kérdezzük Luthert és nekünk arról kell kérdeznünk teológiáját, hogy ő hogyan beszélne a mai emberhez, illetve a mai emberrel. Kérdezhetjük azt is, amit dr. Hafenschler felsorol: mit jelent a krisztocentrikus látásmód, s felelnünk is kell rá, vagy hogyan tudott olyan erős lenni, amilyenek súlyos élethelyzetben látni lehet (gyermeke halála), kérdezhetjük sokmindenről, de a kérdésünk igazából ez az egy: *ma Luther hogyan beszélne, írna, cselekedne?* Mert mi is ugyanazt mondjuk,

mint ő, de ha ketten ugyanazt mondják, valahogy és valami miatt mégsem ugyanaz.

Már csak röviden, hiszen ez igazán mesterséges, bár nem lényegtelen kérdésfeltevés: Luther kérdez minket: komolyan vesszük-e a hitet? A bűnbánat és a megtérés szükségességét? Egyéni és ekléziogén módon is? Megbecsüljük-e tanítóinkat? Hiszünk-e a bűnbocsánatban? Hiszünk-e, hogy Jézus Krisztus valódi bűnösök valódi Megváltója? Szeretjük-e az egyházat bűnei ellenére is? Nem soroltam fel dr. Hafenschcer összes kérdését, de ezekből is érzékeltetni lehetett, hogy önvizsgálatra ösztönző kérdések ezek! *Ha Luther kérdezne minket, bizonyára rákérdezne arra is, hogy mennyire beszélünk érte tően, korszerűen a szószekeinken?* De azt hiszem, legel-sősorban arra kérdezne rá, mennyire vesszük komolyan az evangéliumot, a bűnbocsánatot, a kegyelmet. Azt hiszem, arra kérdezne rá, mennyire ismertük fel, hogy alapjában véve kétféle vallásosság van: 1. emberköz-

pontú, amelyik az „én” kezdeményezésében véli felis-merni a vallásosság lényegét (én eleget böjtölök, zarándokolok, imádkozom, – „én” eleget teszek”, minden tekintetben azon van a hangsúly, hogy én.). 2. Isten a középpont, az istenközpontúság, hogy minden kezde-ményezés tőle jön... és bárki felé.

Azon a vasárnapon írom ezt a dolgozatot, amikor újra Jézus és a samáriai asszony volt a délelőtti téma, talán ezért fogalmazódik meg bennem a nagyon világos evangéliumi képlet: ennek a feslett életű, öt férjet, egy élettársat fogyasztó vagy azok által megsorvasztott és megfogyasztott asszonynak azt mondja Jézus: „*Én vagyok az, aki veled beszélek*”. *Veled beszélek. erre megren-dülten rácsodálkozni – ez a lutheri teológia titka ma is. Hogy Ő az, aki velünk beszélni akar.*

Ribár János

Elhangzott: LMK-ülésen, Békéscsaba, 1996 febr. 21.

Mit jelent nekem Luther? (1.)

A Lelkipásztor felelős szerkesztője pár héttel ezelőtt, egy rádióban elhangzott beszélgetés („Evangélikus félóra”) után arra kért fel – bizonyára beszélgetőtársaimmal együtt – hogy három flekkben fogalmazzam meg: „Mit jelent nekem Luther?” Egyébként a Lelkipásztor 1992 márciusi száma közölte már egy Győrött tartott elő-adásomat: „Luther üzenete a *ma egy-házának*”, s ott nézeteimet, személyes meggyőződésemet viszonylag részlete-sen is kifejtettem. A szövegnek rövidít-tett és bővített változatai megjelentek az *Újrakezdeés* című kiadványban (Ma-gyar Luther Füzetek 1.), illetve a kö-zelmúltban az *Alap* című keresztény if-júsági folyóiratban. Nyilatkoztam e kérdésről egy sok ellentétes visszhan-got kiváltó értelmiségi TV-műsorban („Éjjeli menedék”), s nemrégiben a kőbányai gyülekezet szeretetvendégsé-

gén tartottam előadást Luther egyház-fogalmáról.

Mivel polgári pályámat tekintve az angol irodalomtörténet előadója, egy katolikus egyetem angol tanszékének vezetője, Shakespeare műveinek kutatója vagyok, talán *magamnak sem árt feltennem a kérdést: miért is foglalkozom én annyit Lutherrel?* Mert az elmúlt négy-öt éve bizony, – nem lehetetlen hogy szakmai munkám rovására – túlságosan is sok időt töltök Luther Már-ton társaságában: 1991 ősze óta a Ma-gyarországi Luther Szövetség alelnöke vagyok, havonta szervezem a Luther Szövetség budapesti tagozatának elő-adásait, kitaláltam a Magyar Luther Füzetek és a Magyar Luther Könyvek sorozatokat, a sorozatok szerkesztője-ként eddig két könyvet és öt füzetet je-lentettem meg, jelenleg is több kiadvá-nyon dolgozom munkatársaimmal. A

katolikus egyetemen kívül tanítok a re-formátus egyetemen, s három éve egy Hermeneutikai Kutatóközpontot is ve-zetek, tíz éve megszerveztem a Magyar Shakespeare Bizottságot, s annak az-óta is titkáráként működöm, ráadásul két fiúgyermek apja is vagyok. Nem di-csekvésként sorolom ezeket, mert alig hogy kimondom ezt, önmagamat is nyomaszt a kérdés: *minek?* Ennyi tevé-kenység közepette egyáltalán miért fordítok ennyi időt én Lutherre? Le-het-e egyáltalán komoly ember, aki ennyi mindennel foglalkozik? Talán megbocsát a Lelkipásztor olvasókö-zönsége, ha egy három flekkes cikk (jaj, már a másodiknál tartok!) ürüg-gyén kicsit magammal is beszélgetek, hangosan monologizálok vagy dialogi-zálok, hogy az élet(em) értelméről me-ditálok.

Szeretném előre bocsátani, nem tartom magam olyan ér-telemben vett Luther-kutatónak, mint amilyen értelemben *Shakespeare-szakértő* vagyok. A Luther-életmű kapcsán első-sorban a tudományos szervezés, a népszerűsítés, egyszerűval a közvetítés feladatát tekintem feladatottnak. Azért vagyok első-sorban Shakespeare-szakértő, mert Shakespeare nyelvét, az angolt és a Shakespeare-rel kapcsolatos szakirodal-mat viszonylag jól ismerem. Azért nem lehetek Luther-szak-értő, mert a latin és a német nyelvben nem mozgok túlságo-san otthonosan. Itt ki kell mondanom. én sohasem hittem valami elitista tudományosmódban. Számomra a „szemlé-let”, az „értelmezés”, a „gondolkodás”, és nem a „szakisme-ret” az elsődleges. Nekem az élő gondolat és nem a merev tudomány a fontos. Szeretnék egy példát említeni: Az elmúlt években olyan magyar szakos egyetemistáknak is tanítottam Shakespeare-t, akik egy szót sem tudtak angolul, Shakes-peare műveit csak fordításban ismerték. S meg kell monda-nom, hogy a „szemlélet”, az „értelmezés”, a „gondolkodás”, az ötletek, a fantázia tekintetében ezek a hallgatók sokkal jobban ismerték Shakespeare-t, mint azok az angol szako-sok, akik eredetiben is olvasták a műveket. Egy percig sem kívánom tagadni a „szakismeret”, a „tárgyi” és a „nyelvi” tudás szerepét, de a *minőségi tudást mindig is fontosabbnak véltém a mennyiséginél.* Az utóbbit kell alárendelnünk az előbbinek és nem megfordítva. Mindebből az következik,

hogy a Szentírás vagy az Isten ígéjének üzenetét akkor is to-vábbadhatom, ha azt csak fordításban olvastam és nem ere-detiben, Shakespeare drámáit akkor is élvezhetem és ren-dezhetem, ha nem bírom az angol nyelvet. Ugyanez elmond-ható Lutherről is: életművét belülről akkor is érthetem és közvetíthetem, ha az eredeti helyett azt csak fordításokban ismerem. *Fontos, hogy olvasni azonban kell, még ha fordításo-kat olvasok is!* A gadameri hermeneutika bizonyította, hogy egy szövegről nem akkor tudok meg többet, ha annak „ere-detét”, hanem ha annak hatását, az ún. Wirkungsgeschichtet kutatom. (Erre vonatkozólag lásd Ulrich *Luz Evangélium és hatástörténet* című könyvét, Hermeneutikai Füzetek 8, Bu-dapest, 1996). A fordításoknak tehát a szerepe óriási: a Szentírás, Luther és Shakespeare azért „hat”, azért „él” ma is, mert készültek és készülnek fordítások.

Luther művei közül *amit magyarul olvashattam*, nagyon megszerettem. Levelező teológus hallgató koromban nagy hatással volt rám *A keresztény ember szabadsága*. Aztán szom-orúan kellett tapasztalnom: a sokat emlegetett, izgalmas Luther-művek közül alig van valami meg magyarul. Van né-hány régi fordítás (a Maszyk-kötetek), de azok sokszor már nehezen érthetőek. Ezért én angol fordításban kezdtem neki a Luther-művek: a De servo arbitrio, prédikációk, rö-videbb iratok olvasásához. Ugyanakkor *nagy felfedezésem volt, hogy a hazai felszín pusztasága és sivársága mögött azért*

lappanganak értékek egyházunkban! De nem azok a „nagyok”, a „sztárok”, akiket a világ és az elvilágiasodott egyházi közvélemény annak kikiáltott. A lutheri „kereszt teológiája” fényében megértettem, hogy az igazi értékek önmaguk ellentétének látszatában rejtőznek: igenis vannak *sancti absconditi* (rejtett szentek), van *ecclesia abscondita* (rejtett egyház), mint ahogyan Isten dicsősége is rejtett a kereszt gyalázatában. Nagy élmény volt számomra Takács János szinte *szamizdatként megjelentetett Magnificat-fordítása*. „Okos” teológusok húzták a szájukat a „szentszellemezés” miatt, s a figyelmet ezzel sikeresen elterelték e nagyszerű műre, ma is sok aktuális mondanivalójáról. Maradt a kicsinyesség, az akadékoskodás, és elveszett (sokak számára) a tartalom. A „tudományosság” bűvös eszménye sajnos könnyen elaltathatja, vagy elsorvaszthatja az olvasás örömeit és képességét, s a „hatás” reményét könnyen feladjuk, egy állítólagos tökéletesség-eszményre való hivatkozással. Eredeti munkák helyett mások véleményét, vagy véleményének véleményét kellett szajkóznunk. Ezt nevezem én „derivatív” azaz másodlagos, többszörösen, tekintélyek vagy álteknitvények által „megszűrt” tudásnak.

Ad fontes! „Vissza a forrásokhoz!” „Elegünk van a szobrok, faragott képekből!” „Ne kultuszt, hanem kultúrát!” – fakadt fel bennünk e prófétai és reformatori vágy, amikor 1992 őszén „Luther-olvasótábort” szerveztünk. *Nem elég*

könyveket kiadni, hanem olvasatni is kell, ismét el kell sajátítanunk az olvasás képességét és szeretetét! Huszonegyvalahány embernek igazi kairoshoz volt pár hideg őszi nap. Sajnos újabb olvasótábor szervezésére már nem volt erőnk és időnk, maradt a könyvkiadás. A kiválasztás, a fordítás, a lektorálás, a szerkesztés, a nyomdába rohangálás, és nem utolsósorban a terjesztés munkája. S mindez nem hivatali munkaként, hanem a családtól, a szakmai munkától elcsent időben. Ezért bizonytalan fáj a sokszoros elhallgatás, vagy a méltatlan támadás. De öröm volt hallani, hogy vidéki gyülekezeteinkben olvassák, a presbitériumokban tanulmányozzák ezeket a kiadványokat.

Luther műveinek kiadásával, terjesztésével nem tekintélytiszteléstől foglalkozom. Luther számomra átlátszó, „transzparens” személyiség, akin átragyog és átsüt az evangélium, az Istennek ereje. S ezt az erőt a magam képességeivel és lehetőségeivel nekem is tovább kell sugározni.

Mit jelent nekem Luther? Szeretetet és szolgálatot. A Lutherrel való foglalkozás az egyháznak végzett szolgálat. Önkéntes szolgálat ez, mert nem kértek rá, mint más szellemi szolgálatra sem kértek, de mégis örömmel végzem, mert feladatomban, küldetésemnek érzem, hogy adnom, közvetítenem kell.

Ifj. dr. Fabiny Tibor

Mit jelent nekem Luther? (2.)

Úgy gondoltam, ahelyett, hogy a magam „bölcességét” reklámozom Luther ürügyén, *beszéljen inkább maga Luther...* Hiszen őt úgy lehet megvédeni, mint az oroszánt: ki kell nyitni a ketrec ajtaját...

A Heidelbergi Disputáció XIX. tételénél kezdődő második fő részéből fordítottam le – amennyire hervadó la-

tinus műveltségem engedte – kb. 3 oldalnyi, szerintem a legfontosabb passzusokat. Nekem meggyőződésem, hogy Luther nem nőtte ki később ezeket a tételeket, előre haladva a kutatói által feltételezett lelki evolúció rögzös útján vagy még inkább csigalépcsőjén. Szerintem Luther élete végéig ebben a szellemben gondolkodott, írt, prédikált,

– és szándékosan nem mondom, hogy teologizált. Nem. *Ez egyszerűen csak Luther, – és éppen azért és éppen így aktuális. Egyébként nem tagadom, hogy én Luthert éppen ezért a látásmódjáért szeretem, amit itt kifejti, és ezt a látásmódot tartom örökérvényűnek, nem mert Lutheré, hanem mert ez a keresztyén látás...*

Luther – a kereszt teológusa

– részletek a Heidelbergi Disputációból –

XIX.

Tétel: *Nem az méltó a teológus névre, aki Isten láthatatlan dolgait, – mindazon keresztül, amit alkotott, – megértve szemléli.*

Magyarázat: Akikre ez vonatkozik, azokat az apostol is hasonlóképpen bolondnak nevezi Róma 1,22-ben.

Az Isten láthatatlan dolgain a továbbikában erejét, istenségét, bölcességét, igazságát, jóságát, stb. értem. Ezek kutatása sem méltóvá, sem bölcsé nem tesz.

XX.

Tétel: *Ellenben az méltó a teológus névre, aki Isten látható dolgait és Isten hátát* – szenvedések által és a keresztet szemlélve – megérti.*

Magyarázat: Isten háta és Isten látható dolgai ellentétei a láthatatlanoknak, azaz embersége, erőtlensége, bolondsága, miként 1Kor 1,25 Isten erőtlenségéről és bolondságáról szól. Mivel az emberek visszaéltek Istennek műveiből ere-

dő ismeretével, Isten újra meg akarta ismertetni magát a szenvedésekből – semmivé téve a láthatatlan dolgok kutatóinak bölcességét a látható dolgokra tekintők bölcessége által –, hogy akik a műveiben magát megbizonyító Isten nem tisztelték, tiszteljék a szenvedésekben elrejtőzködőt. Miként 1Kor 1 mondja: *„Mivel Istenben a bölcességet a világ nem ismerte meg a bölcesség által, tetszett az Istennek, hogy a prédikálás bolondsága által üdvözítse a hívőket.”* Úgy, hogy már senki sem segít, ha megismerte Isten a maga dicsőségében és fenségében, ha nem ismerte meg őt alázatában és a kereszt gyalázatában. Így teszi tönkre Isten a bölcsék bölcességét, stb. (1Kor 1,19), miként Ézsaiás mondja: *„Bizony, te elrejtőzködő Isten vagy.”* (Ézs 45,15) Akárcsak János 14. Midőn Fülöp – tökéletesen úgy, mint a Theológia gloriae – ezt mondta: *– „Mutasd meg nekünk az Atyát!”* (Ján 14,8) – Krisztus rögtön leszállította szárnyaló gondolatát, mely Isten máshol kereste, és visszavezette őt magához, mondva: *„Fülöpöm, aki engem lát, látja az én atyámat is.”* (Ján 14,9) Tehát a megfeszített Krisztusban van az igaz teológia és az Isten megismerése. Ugyanígy János 10 is: *„Senki sem megy az Atyához, hacsak nem általam.”*¹ „Én vagyok az ajtó,” stb. (János 10,9)

XXI.

Tétel: *A dicsőség teológusa a rosszra mondja, hogy jó, és a jóra mondja, hogy rossz. A kereszt teológusa úgy beszél, ahogyan a dolog áll.*

*Isten háta – posteriore Dei -, utalás 2Móz 33,23-ra, ahol Mózes csak hátulról láthatta meg az Istent, Luther értelmezése szerint utólag érthette meg cselekvését.

¹ Téves fejezetmegjelölés. Az idézett hely: Ján 14,6

Magyarázat: Nyilvánvaló, hogy aki nem ismeri Krisztust, nem tud a szenvedésekben elrejtőzködő Istenről sem. Ezért előnyben részesíti a cselekedeteket a szenvedésekkel szemben, a dicsőséget a kereszttel szemben, a hatalmat az erőtlenséggel szemben, a bölcsességet a bolondsággal szemben és általában a jót a rosszal szemben. Az ilyeneket nevezi az apostol a Krisztus kereszttje ellenségeinek. (Filippi 3,18). Ők azok, akik gyűlölik a keresztet és a szenvedéseket, ellenben szeretik a cselekedeteket és azok dicsőségét, és így a keresztt okozta jót rossznak mondják, míg a cselekedetektől származó rosszat nevezik jónak. Ellenben akik Istent nem keresik másutt, csak a szenvedésekben és a kereszten, mivel ők – mint már mondtuk – a keresztt barátai, a kereszttet jónak mondják, a cselekedeteket pedig rossznak, mivel a keresztt lerontja a cselekedeteket és megfoszti Ádámot, aki a cselekedetek révén egyre csak növekedett. Lehetetlen ugyanis, hogy ne tegyék felfuvalkodottá az embert a maga jócselekedetei, ha előbb a szenvedések és a bajok ki nem semmizték* és össze nem törték, annyira, hogy többé önmagát semminek sem tartja, jócselekedeteit pedig nem magának, hanem Istennek tulajdonítja.

XXIV.

Tétel: *Nem mintha a bölcsesség magában rossz lenne, és alapjában a Törvény sem elvetendő, de az ember a teológiai erucis nélkül éppen a legjobb dolgokkal él vissza a legrútábbul.*

* Exinanio – ez a kenoszó latinmegfelelője? – itt nehézkes...)

Magyarázat: A Törvény ugyanis jó, Isten minden adománya jó, sőt minden teremtmény igen jó. Gen. 1. De mint fentebb mondtuk, amíg az ember teljesen össze nem tört és meg nem semmisült a keresztek és szenvedések alatt, és még magának tulajdonít jócselekedeteket és bölcsességet, nem pedig Istennek, addig az Isten adományaival visszaél és azokat bemocskolja. Akit már valóban mindentől megfosztottak a szenvedések, az már nem munkálkodik, de Isten van munkában benne és arra készíti mindennel, hogy megújuljon. Ezért akár munkálkodik benne, akár nem, mindegy neki, – amikor munkálkodik benne az Isten, nem dicsekszik vele, amikor nem munkálkodik, nem esik kétségbe miatta –, mert tudja, hogy elég neki, ha szenved és összeroskad a keresztt alatt, hogy minél teljesebben megsemmisüljön, tudva, hogy éppen ez az, amit Krisztus János 3-ban mond: „Szükséges nektek újonnan születni”. Ha újonnan születni, akkor előbb meg is halni, és felmagasztaltatni az Ember Fiával. Úgy mond, meghalni annyit tesz, mint a halál jelenlétét megtapasztalni.

*

Az idézetek forrása a Heidelbergi Disputáció latin nyelvű szövege, mely a Hans-Ulrich Delius által összeállított Martin Luther Studienausgabe I. kötet 207-209. oldalain található. Kiadó: Evangelische Verlagsanstalt, Berlin, 1979. Megjegyzés: a bibliai idézetek fordításánál a Luther-műben található idézet szövegét tartottam szem előtt, az idézetek magyar szövege ezért tér el az általunk megszokottól.

Véghelyi Antal

Böjt után is időszerű – böjti gondolatok

A Budapest-ferencvárosi lelkésztövérünk, dr. Rédey Pál kollegánk rendszeresen ír többek között a Magyar Nemzetben vallásos témákról, szép stílusú, érdekes megközelítései cikkeket. Ezek az írások elsősorban nem templomos híveinknek címzett meditációk. Olyanokat is elérnek, akiket érdekel a keresztyén vélemény. A cikkek sohasem maradnak a

Hamvazószerdával megszűnt a farsangi vigalom. Hogy kinek mi a véleménye a bálokról, karneválokról, az a legteljesebb magánügye. Nekem Gyóni Géza néhány sora jutott eszembe ezekben a napokban: „Halkabban járjon, aki él, s dúdoljon csendes éneket”. Igaz, Gyóni sorai az orosz hőmezőkön születtek, ahol golyó és akna oltotta ki a magyar bakák életét és a tél hercege sem volt tétlen. Ő tehát, aki egy „oldott kévével” szembesült nap nap után, azt üzenete: „halkabban járjon, aki él”. Mert akkor is volt vigalom, karnevál és búfelejtő. Süket fül, vak szem, részvétlenség és közöny.

Nem vagyok derű- és vigalom-, mosoly-, és nevetésellenes, nem hirdetem farizeusi lelkülettel, hogy emberek, legalább *tettségük* a részvétet, *mímeljék* az együttérzést a szegényekkel, elesettekkel. Nem, mert erre úgyszólván alkalmatlan szinte az egész társadalom, a teljes nemzet. Ámbátor, amikor a '29-es nagy gazdasági válság *magnetizmus* elért bennünket, meghökkentő intézkedések tanítja le a magyar társadalom. Bethlen, majd Károlyi kormánya – tekintettel a nyomasztó munkanélküliségre, a félelmetesen terjedő szegénységre, a pattanásig feszülő társadalmi nyugtalanságra –, rendeletileg *tiltotta a nyilvános mulatságokat*. A Vigadó és az exkluzív báltermek, kaszinók villanyfényei kihunytak, a dámák nem páváskodhattak drága ékszerekben, bundáikban, a gépkocsik használatát korlátozták. *Halkabban* kellett járniuk azoknak, akik (nagy lábon) „éltek”, hogy az ínség-konyhák, a Róbert bácsik vendégeit ne „provokálják”...

templom falain belül, hanem szélesebb kitekintésűek. Egyik figyelemre méltó írását vesszük most át (MN 1996 márc. 21.) ilyen címen: *Böjt után is időszerű – böjti gondolatok* *Azt gondolkod, igehirdető, különböző helyen megszólaló lelkészek, valamennyien tanulhatunk együtt ebből a cikkből is.*

Véletlenül sem kívánom vissza azt a világot. De elgondolkodtatott az évtizedek után újra megrendezett budapesti Opera-bál, s annak hírverése. Elgondolkodtatott, hogy miközben a súlyos gazdasági válság terheit nyögi a társadalom többsége – amely megközelíti a '29-'33-ast –, tünetően, hivalkodóan Opera-bált rendezünk. Lehet, hogy Ferenc József óta nem adott helyet ilyen fényűző mulatságnak az Opera, az is lehet, hogy mindazok, akik ma „számítanak” az országban, jelen voltak. Ezt a rendezvényt mégsem találtam volna ki. Persze lehet indokolni a másor *népnevelő hatását*. Azt, hogy az emberek „stílust” tanulnak belőle vagy azt, *hogyan szórakozik a mai „magyar elit”*.

Hál Istennek, vége a farsangnak, vége a provokációknak. Elkezdődött a *böjti időszak*, amely sokkalta inkább alkalmazkodik a magyar valósághoz. Az a negyven nap, amelyet az egyház a IV. századtól előírt hívei számára az önmegtartóztatásban, koplalásban, éhezésben, *jellemformáló* intézkedés volt. Teológiaiilag a *bűnbánat* külső jele és koncentrációja a tényre, hogy a világ Megváltója elindul a szenvedés útján. Természetesen nem volna az ember ember, ha nem kívánt volna kibújni a rendelkezések és előírások alól. Tudta ezt az egyház is, s különböző engedményeket tett. Gyermekek, betegek, öregek, katonák, háború és szükségállapot stb. esetében módosult az előírás. Mindez addig fajult, hogy napjainkra jószerével a *puszta fogalom* maradt meg. Talán a *bűnbánat* kivételével.

Am ha lazult is az egyház előírása, súlyosbodott a gazdasági helyzet, s a ránszakadt

„hét szűk esztendő” előírás nélkül is böjtre kényszerítette társadalmunk nagy részét. A KSH adatai szerint a hazai ételkészlet-fogyasztás tavaly *drasztikusan visszaesett*. Ez a „*kényszerböjt*” főként a szegény néprétegeket, a nyugdíjas, kis keresetű, nagycsaládos, munkanélküli tömegeket érinti. Mэгhözzá vallásra való tekintet nélkül. Ez azt jelenti, ők böjtölnek helyettünk is, őrajtuk csattant az öszövetség ítélete: „*Az apák ették meg az egerest és a fiak foga vásott bele*”.

Úgy vélem, ezzel a kormány és a parlament is tisztában van. Ezért tartottam megbotránkoztatónak az Opera-bált is, a talmi csillogást, a luxusfogyasztást. Ezért tartom *képmutatónak* a Nyugat vállveregetését, hogy a dolgok Magyarországon „jól mennek”. Miért nem arra figyelmeztetik a magyar kormányzatot, hogy a gyomorszájonütött társadalomnak legalább annyi időt engedjenek, hogy fel tudjon tápáskodni és újra ringbe szálljon? A hetente ránk zúduló áremelések, a kiszámíthatatlan holnap az *utolsó lelki erőirtalékot* örli fel. A régi böjtöknek az volt a célja, hogy hívő emberek lelki erőt gyűjtsenek. Példát vegyenek a *Nagy Szenvédőtől*.

A ránk kényszerített böjt megtörte ellenállásunkat, legyengített. Félek attól, ez a gyenge társadalom nem bírná ki a golgotai utat, *elvesztette* a húsvéti reménységét. A *Nagy Szenvédő* azért vállalta a kereszttet, hogy nekünk könnyebb legyen. De ha a Pilátusok és Kajafások rászégezik a népet a keresztre, ki fog húsvétban, feltámadásban reménykedni?

Evangelikusok a nagyvilágban

DR. FRENKL RÓBERT országos felügyelő:

Hol tart ma a Zsinat?

– 1996. február –

Ahogy azt sokan várták, az ügyvezett területrendezés vitája polarizálta a Zsinatot. Azért úgynevezett, mert valójában az egyházkerületek számáról, még durvábban a „hány püspök legyen?” kérdésre adandó válaszlól van szó. Történtek ugyan halvány kísérletek arra, hogy valóban érdemben tekintse át a Zsinat a gyülekezeti és egyházmegyei határokat, ha szükséges – főként az utóbbiakon – módosítson és ezután térjen át az egyházkerületekre. *Csaknem bizonyos, hogy lesz változás az egyházmegyei struktúrában,* mégis az alulról építkezés illúziója, a felülről építkezés realitása jegyében előre került a kerületi beosztás.

Általános érdeklődésre számot tartó tárgyan kívül némely *egyéb tanulságokkal is szolgált a vita.* Igazi egyházi közéleti fórummá vált a Zsinat. Ez jelentős pozitívum. A zsinati tagok megtanultak a közélet nyelvén fogalmazni, ugyanakkor megtanultak egymásra figyelni, tiszteletben tartani azokat a véleményeket is, amelyekkel nem értenek egyet. A Zsinat közéletisége azonban figyelmeztet is arra a hiányra, amely egyébként jellemzi az egyházi életet. Nincsenek olyan fórumok, nincs olyan sajtó, amely ezt a szükséges közéletiséget általánossá tenné az egyházban. Nem kielégítő az információk áramlása, pedig éppen a Zsinat példája mutatja, milyen értékes energiákat szabadít fel egyfelől, mennyi ártó félreértést küszöböl ki másfelől a *nyitott dialógus.*

Ami a területrendezési vitát illeti, nehéz lenne tisztességesen megmondani, miről is szólt végül a történet. Túlzás lenne azt állítani, hogy legkevésbé a területrendezésről, de az is biztos, hogy több, egyéb megfontolás is színezte vagy terhelte a vitát, ami egyre inkább nyilvánvalóvá vált.

Leginkább önmagában a *változás*

igénye. A közvélemény számára is látványos változást többnyire a személyi és a szervezeti változások jelentenek. Bármennyi változás történt is az elmúlt években az egyházban, maga a Zsinat is alkotott az egyházi életben igazi változást ígérő törvényeket, mégis sokan vélik úgy, hogy csak a struktúra változása jelent igazi elhatárolódást a múlttól, hiszen több, mint négy évtizede a *két kerület rendszer bevezetése szolgált a diktatúra számára eszközzel a neki fontos egyházi változások foganatosítására.*

Kormányzó püspök helyett szolgáló püspök – ez a modell indokolná szakmailag a három kerületet. Így kb. nyolcvan gyülekezet jutna egy püspökre, ami reális lehetőséget nyújtana a főpásztori szolgálatra.

Győr, Budapest, Békéscsaba püspöki székhelyek esetében csökkenne a székhely és a kerület legtávolabbi pontja közötti távolság és csökkennének a kerületeken belüli távolságok is.

Több hozzászólásban erőteljes hangot kapott a *misszió.* Három kerület – eszerint – missziós víziókat, a növekedés reményét jeleznék.

A két kerület, a jelenlegi helyzet hívei nem annyira ezen megoldás értékei mellett, hanem a változtatás üresjárat-jellegével érveltek. Egyházpolitikai szempontokat nem helyes strukturális kérdésekben érvényesíteni. *Az anyagiakat nem szabad figyelmen kívül hagyni,* csak akkor, ha bizonyos a változtatásból az egyház építése. Ez azonban erősen kétséges.

Kemény visszautasításban részesült a missziói érv a misszió elkötelezett vezetője részéről is.

Véleménye szerint a Missziói Törvényben és nem a területrendezésről kellett volna erősíteni az egyház missziói tevékenységét. – A vita vége felé elhangzott felszólalásban pedig az a szomorúság kapott hangot, amely

azért támadt, mert a *felszólalásokból kiderült, hogy ezúttal bizony nem nyitottan, hanem bebetonozott véleménnyel – kettő vagy három – érkeztek a zsinati tagok az ülészsakra.* Ezért sem annyira érvek, mint nyilatkozatok, állásfoglalások hangzottak el egyik vagy mások mellett.

A Zsinat lelkész elnöke Bonhoefferre hivatkozott, aki az euthanáziával kapcsolatban mondta, ha elhangzana egy erős érv, ez nyomna a latban, de csak gyenge érvek ismétlődnek. Ezt érezte az elnök ebben a vitában. Mindkét oldalon felsorakoztathatók *gyenge érvek,* de nem talált olyan meghatározót, ami eldöntené a vitát.

Annak számára, aki nem volt szilárdan elkötelezve valamelyik oldalon, a vita mégiscsak többször előtérbe kerülő elemei nyilvánvalóvá tették, hogy *a testület egy kissé a saját csapdájába esett.* Az eddigi törvényalkotásban, az egyházközösségekről szóló törvényi fejezetben a gyülekezeti elv értelmében, nagyfokú autonómiát élveznek a gyülekezetek. A decentralizáció jegyében az eddiginél lényegesen nagyobb hatáskörrel bírnak majd az egyházmegyék. Az országos szinten egyaránt érvényesül majd az irányító és a szolgáltató jelleg. *Az erős egyházmegye révén az egyházkerület, mint igazgatási szint, szűk-ségtelenné vált. Hasonló a helyzet a vagyongazdálkodással is, mert az intézmények, ingatlanok várhatóan vagy a gyülekezetekhez, kivételesen, esetleg az egyházmegyéhez, vagy az országos egyházhoz tartoznak majd.*

A Zsinat azonban – hagyományok hiányára hivatkozva – annakidején kizárta az *egy püspök és több főesperes* struktúrát, mint változatot. A vitában elhangzó érvek egy része bizony ezt helyezte előtérbe. Őt-hat olyan régió van, amely főesperességgként egészségesen működhetne. A püspök koordi-

náló, vezető, nemzetközi kapcsolatokat ápoló, teológiát felügyelő funkciót látta el.

Nem lehet egyszerűen elutasítani annak a javaslatnak a józanságát, amely – többek között a gyülekezeti mozgások, erősödés, gyengülés figyelembevételével – a következő Zsinatra bízna annak eldöntését, hogy a trendek a püspökségek számának növelését vagy a csökkentését indokolják-e.

„Fent fejlesztés, amikor lent zsugorodnak?” – tette fel a drámai kérdést egy kis gyülekezet lelkésze.

Többen a Zsinat aláaknázását emlegették, miután ismételtelen előkerült a három szintű egyházszervezet lehetősége. Kétségtelen, hogy a Zsinat korábbi állásfoglalása a négy szint megtartása mellett, a törvények ennek megfelelő előkészítése nem teszi lehetővé az újabb változtatást. De az a

kompromisszum lehetséges, a Zsinat nem is fogadta el eddig az egyházkerületekről szóló törvényi fejezetet, hogy a két kerület (vagy három) minimális igazgatási, illetve szakmai feladatot kap, a kerület gyakorlatilag a püspökhöz és a felügyelőhöz tartozó egyházmegyéket jelenti.

Ez igen érdekes választóvonal. Mert a két, illetve a három kerület hívei között egyaránt vannak, akik ragaszkodnak a hagyományos kerületi kiépítettséghez, jogokhoz, és vannak, akik ezt ellentmondásnak, a múlt folytatásának érzik az erős gyülekezetek, erős egyházmegyék, erős országos egyház koncepcióival szemben. *A múlt itt nemcsak az elmúlt fél évszázadot jelenti, hanem az egyházkerületek nemes tradícióit is. Kérdés, képesek vagyunk-e igazi változtatásokra, vagy múltbeli modelleket vitatunk?*

A kompromisszumokhoz tartozik,

hogy a három kerületes megoldások híveinek többsége nem tartaná szükségesnek a tisztújítást a jelenleg szolgáló püspökökre nézve, hanem megjelölne, hogy megválasztásuk melyik új kerületben kontinuuus. Azaz valóban a struktúra változna. Az is nyilvánvaló, hogy minden strukturális változtatás esetleges nem kívánt következményeit kizárhatóan a bevezetés időpontjának megfelelő időzítése.

Jó lenne, ha a Zsinaton lezajlott vita munkálna a résztvevőkben, csökkenne a megosztottság, erős érvek alapján alakulna egy nagy többséggel bíró megoldás. Vezető szempont csak az egyház, az egyházépítés érdeke lehet.

Azt meg amúgyis csak a történelem ítéli majd meg, mennyiben volt hiteles a kilencvenes évek egyházi élete, volt-e megújulás, voltak-e pozitív irányú igazi változások.

40 éves az Utitárs

Terray László lelkésztestvérünk tolalából szép megemlékezést olvashattunk az Utitárs 40 éves útja kiértékeléseként (Utítárs, 1996. 1. szám). Nyugodt, higgadt hangú cikk ez. Velünk, itthonmaradottakkal keveset foglalkozik, egy-két mondatot ejt csupán a magyar határok között élőkéről s lényegében a „világ minden zugába szétszóródott magyarok” között végzett szolgálatot értékeli. Az első időtől, (1957) a mai napig (1996) festi meg a magyar evangéliumi lap portréját. „Frissen nyugati országokba került menekülteknek szólt a lap az első időkben. A menekültekből az évek során jólsituált nyugati polgárok lettek”.

A 40 év alatt vesztett olvasókat is az Utitárs, de ki is bővült olvasói köre. „Egyrészt a Magyarországgal határos államok területéről nyugati országokba került menekültekkel és vendégmunkásokkal, majd 1989 után olyanokkal, akik ezekben az államokban – és Magyarországon és attól keletre is – szabadon kapják és olvassák a nyugati országokból odaérkező magyar szót.”

Kommentálás helyett hadd beszéljenek ezután is Terray László testvérünk mondatai, ha nem is cikke logikája és sorrendje szerint: „Kezdeti olvasóink nagyrésze már nem magyar, hanem német, angol vagy éppen izlandi nyelvű egyházi lapokat olvas, ha egyáltalán olvas egyházi irodalmat, s már nem is a Földközi vagy Adriai tenger partján nyaral, hanem a Balaton habjaiban.”

Terray László józanul értékeli a múlt és fegyelmezetten tekint a jövőbe is: „Tisztában van a lap szerkesztősége azzal is, hogy a marxizmus-leninizmus bukásával nemcsak egy politikai rendszer tűnt le

a történelem színpadáról, hanem évszázadunk (már második és legnagyobb) állvallása is. – Nem közömbös, mi tölti be azt az űrt, amelyet ez hagyott maga után. Létevel és mondanivalójával bizonyágot tesz az Utitárs arról, hogy e világ hatalmaságai jönnek és mennek, de Krisztus egyháza él.”

Hogy a megváltozott körülmények között is szükség van és lesz az Utitárs szolgálatára, azt két szakaszban is indokolja a szerző:

„Az Utitársra szükség van nemcsak az új olvasók miatt. Tudjuk, hogy az eredeti olvasótárból is sokan vannak, akik igénylik a lapot, de a már külföldön született fiatal generációból is. Különösen is azok, akik e 40 év alatt nagyheti ifjúsági találkozók, nyári táborokon, pünkösdi és őszi gyülekezeti konferenciákon vettek részt, ismerősként üdvözlük az Utitársat postaládájukban. – De főleg azért van szükség, hogy továbbra is legyen összekötő kapocs a szétszórta magyar evangéliumi keresztények között. Köztudomású, hogy sok nyelvet megtanulhat az ember, de két dologra legtöbbször hosszú évtizedek után is automatikusan csak anyanyelvét használja: a számolásra és az imádságra. – Egy külföldi lelkésztestvérünk beiktatásán a jelenlévő zsidó rabbi indítványozta, hogy énekeljük el a Jövel Szentlélek Isten kezdetű ének-imádságot (magyarul). Nem hagyhatjuk, hogy ima, ének, keresztény közösség, minden feledésbe menjen a külföldi magyarság körében. Lehet anyanyelvi keresztény közösség nélkül is élni, de kárt szenvedünk, ha magunk szakítjuk meg az összekötő kapcsot”.

Terray László szépen szól munkatársairól, különösen a lap jelenlegi

szerkesztőjéről, Gémes Istvánról, aki „25 évvel ezelőt, 1971 januárjában vette át a szerkesztést, miután már a megelőző években is állandó munkatársa volt a lapnak”. „Nem feledkezünk meg arról sem – írja – hogy a Lahr-városbeli Sankt Johannis Nyomda a 11. évfolyamtól kezdve készíti lapunkat, tehát most már a 30. évfolyamot példamutató gondossággal és odaadással.”

Terray László megállapítja: „Egészen más világban indul tehát ez az (40.) évfolyam, mint amilyenben az első indult”.

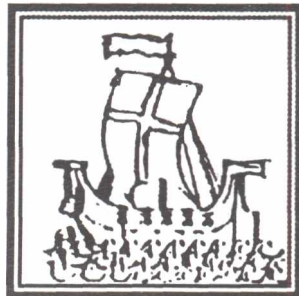
A Lelkipásztor szerkesztőjeként visszaemlékezve a négy évtizedre, azt mondhatom, valóban voltak ellentétek, nézeteltérések, sőt indulatokkal teli pengeváltások is, minden jószándék ellenére. Századunk végén ma már az jellemző maroknyi evangélikusságunkra határon innen és túl, amit Bernhard Béla (USA) egy téli telefonbeszélgetés során így mondott: „Most már mi tanulunk tőletek és ti tanultok tőlünk”. Ez méltó az utitársakhoz a nagy Utitársat követve a világ minden országútján.

Zárásként még egy vallomást: Szeretem az Utitárs egyház-szimbólumát, a hajót, duzzadó vitorlával és Krisztus-monogramú árbóccával. Jobb ez a jelkép, mint amit Genfben használnak. Az Oikumené feliratú egyházhajó szimbólumon hiányzik a vitorlavászon. Az üres árbocot pedig hiába fújja a szél... Mi abban reménykedünk, hogy az egyház hajójának vitorláját dagaszthatja a Szentlélek szele holnap is...

Ezekkel a gondolatokkal köszöntjük az Utitárs olvasóit, szerkesztőit, terjesztőit, mind a hat földrészen!

HK.

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1996 február –

I. EGYHÁZI VILÁG SZERVEZETEK

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Három éve áll a világ több mint 300 egyházát összefogó, ökumenikus világszervezet élén egy evangélikus teológiai professzor, a német *dr. Konrad Raiser* főtitkár. Ebből az alkalomból kérdezte meg őt a Német Protestáns Sajtószolgálat (epd) két időszervi kérdéssről: az Egyházak Világtanácsa és a Vatikán viszonyáról, valamint a genfi egyházi világszervezet kritikus pénzügyi helyzetéről.

Az ökumenikus világszervezet legfontosabb kérdései közé tartozik ma a római katolikus egyházhoz és a Vatikánhoz való viszonyunk – mondta a főtitkár. Mivel a számbelileg legnagyobb keresztyén egyház csatlakozása a többi egyház világszervezetéhez egyre valószínűlenebb, most két másik változatról folyik a párbeszéd közöttünk. Egyfelől az Egyházak Világtanácsa mellett egy szélesebb, átfogóbb „Ökumenikus Világforum” létrehozásának lehetőségeiről, amelyben a Vatikán és a felekezeti világszövetségek is részt vennének, teológiai párbeszédet folytathatnának és együttműködhetnének számos etikai területen. A másik lehetőség az Egyházak Világtanácsa „kibővítése” lenne egy szélesebbkörű szervezettel (kamarával), amelyben a római katolikus egyház is jelen lehetne, együtt a többi egyházzal. Ebben a témakörben már voltak előzetes megbeszélések a Vati-

Luther halálának 450 éves évfordulója (1546. február 18.) egyházunkban, a reformáció egyházaiban, de az Ökumené szélesebb területein is a középkori egyház nagy reformátorára való emlékezés ideje volt. Arra indított ez az évforduló világszerte, hogy megvizsgáljuk: mit jelent ma, 450 év után a reformátor igehirdetése, teológiája és életműve a XX. század végének gyötrelmes kérdéseivel küzdő keresztyének számára, az egyházak és a magunk szolgálatára nézve. Erről szólnak az évforduló megünneplésének hírei.

A legújabb egyházi események közt riasztó hírek érkeztek a jövő nyárra összehívott IX. Evangélikus Világgyűlés körüli kérdőjelekről. Az első alkalommal Ázsiába, Hong-Kong városállamba összehívott evangélikus egyházi világtalálkozó elhalasztását kérték az ott élő kis evangélikus egyházak, a Kínai Népköztársasággal kapcsolatos, váratlan politikai nehézségek miatt. Azt reméljük, sikerül majd megoldást találni ebben a váratlan helyzetben.

A világ-ökumené hírei közül kiemelkednek az Egyházak Világtanácsa és a Vatikán lehetséges új kapcsolatairól folytatott dialógus, az anglikán és az északi evangélikus egyházak közt létrejött Porvooi Egyezmény ökumenikus jelentősége és az ortodoxia egyházai közt keletkezett sajnálatos, újabb feszültségek híradásai.

Beszámolunk arról is, hogy az etika területén tovább folynak a viták számos egyházban a szexuáletika, az euthanázia és az öngyilkosság etikai megítélése körül, valamint az egyházak mai ökumenikus, konkrét földadatairól a modern világunkat megosztó faji, etnikai s polgárháborús konfliktusokban.

(A híryanag lezárása: 1996. február 29.)

kánnal, amely még a tavaszszal szakértői konzultációt tervez az egyházak ökumenikus együttműködéséről – hangzott Raiser főtitkár tájékoztatása.

Bizakodóan nyilatkozott a világszervezet genfi vezetője az Egyházak Világtanácsa pénzügyi helyzetéről. A genfi központ számos munkakörének a tag egyházakhoz való áttelepítéséről és új pénzügyi források megnyitásáraól folynak a tanácskozások. A genfi központ áthelyezése a svájci magas költ-

ségek miatt azonban szerintem most nem időszerű, mert jóval több kiadással járna a lehetséges megtakarításoknál.

epd-w

Huszonegy évvel ezelőtt alakult meg Amszterdamban az „ökumenikus bank”, az egyházak „Ökumenikus Fejlesztési Együttműködése” (EDCS). Célja az volt, hogy elsősorban a fejlődő országok szegény egyházainak adjon kedvező kamatozású kölcsönöket a szolgálatukat

segítő vállalkozások támogatására.

Kezdetben sokan kételkedve tekintettek az egyházi pénzügyi szervezet jövőjére. A pesszimistáknak azonban nem lett igazuk. Ma az „ökumenikus világbank” a világ 65 országában mintegy 250 egyházi szervezettel áll kapcsolatban és ad nekik anyagi segítséget kölcsöneivel. Az elmúlt 10 évben a kölcsönök 90 százalékát visszafizették az egyházak különféle szervezetei, így magas összegű kölcsönöket tud a bank az egyházi partnerek rendelkezésére bocsátani. Az „ökumenikus bank” részvényeinek mindössze 15 százaléka van egyházak tulajdonában, a többit egyének és keresztyén szervezetek vásárolták meg. Az Egyházak Világtanácsa bejelentette, hogy a saját, kismértékű részesedését a következő öt évben az „ökumenikus bank” alaptőkéjének 10 százalékára kívánja fölemelni, hogy ezzel is segíthesse a fejlődő országok kölcsönre szoruló, szegény egyházait.

ENI

*

Az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Munkaügyi Világszervezete (ILO) február végén Genfben bemutatta most közzétett dokumentum-gyűjteményét ezzel a címmel: „A protestáns egyházak és a szociális kérdés”. A francia nyelven közzétett, 130 oldalas gyűjtemény közli az Egyházak Világtanácsa és az ökumenikus mozgalomban résztvevő protestáns egyházak legfontosabb nyilatkozatait századunk szociális és gazdasági kérdéseiben, az 1925-ös, Stockholmban tartott első ilyen öku-

menikus világkonferencia óta.

Konrad Raiser főtitkár ezzel kapcsolatban kiemelte, hogy az ökumenikus világmozgalom és tagegyházai kezdettől foglalkoznak a modern világ szocio-ökonomiai etikai problémáival. De ez az első eset, hogy a legfontosabb protestáns és ökumenikus állásfoglalások egy kötetben láthatnak napvilágot. Előzőleg ez az ENSZ-világszervezet már két kötetben közzétette a római katolikus egyház szociális tanításának legfontosabb dokumentumait, a pápai szociális enciklikákat és a zsinati döntéseket.

Mivel nálunk szinte csak a római katolikus szociál-etikáról esik szó, ideje lenne, hogy hazai egyházainkban feldolgozzuk és szélesebb körben is megismertessük a reformációi egyházak most egy kötetben megjelent legfontosabb idevonatkozó dokumentumait.

epd-w

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

Hong-Kongban lesz-e a világ evangélikus egyházainak jubileumi nagygyűlése a jövő év július 8-16. között? Ez a váratlan kérdés foglalkoztatja most leginkább a Lutheránus Világszövetség vezetőit és 122 tagegyházát.

Február közepén éppen Genfben tanácskozott a világszervezet végrehajtó bizottsága, amikor megdöbbenő levél érkezett a négy kis hong-kongi tagegyház vezetőitől, akik vendéglátói lennének majd a jubileumi nagygyűlésnek. Eszerint a Kínai Népköztársaság hong-kongi képvisellete azt a szóbeli tanácsot közölte a tagegyházakkal, hogy a brit koronagyarmat átadását követő napokra tervezett evangélikus világkonferenciát „halasszák el egy későbbi időpontra”.

A LVSZ vezető testületének javaslatára Ishmael Noko főtitkár újra Hong-Kongba utazott, hogy a helyszínen próbálja tisztázni a kínai hatóságok váratlan üzenetének igazi hátterét. Annál is inkább, mivel az év elején tett hong-kongi hivatalos látogatása alkalmával megkapta mind a brit, mind a kínai hatóságok garanciáját arra, hogy a világgyűlés delegátusai mind szabadon beutazhatnak és teljes szó-

lásszabadsággal rendelkeznek a jövő nyári világgyűlésen.

Noko főtitkár elutazása előtt kijelentette, hogy a IX. Nagygyűlés időpontjának „elhalasztása” aligha lehetséges, mivel az előzetes, közös megegyezésen alapul, az EVT, az EÉK, a Református Világszövetség és az Anglikán Világközösség 1997/98-ra tervezett nemzetközi találkozóiról. Ezért a Világszövetség – remélve az akadályok elhárulását – csak Noko főtitkár visszatérése után nyilatkozhat a jövő évi világgyűlés végleges időpontja és helye ügyében.

lwi de – ENI – epd-w

*

Február hónapja *Luther Márton halála 450. évfordulója* kapcsán az egész világon a reformátor univerzális szolgálatára emlékezés csúcspontja volt.

A *Lutheránus Világszövetség* gazdag tartalmú, angol és német nyelvű sajtókiadvánnyal emlékezett meg az évfordulóról. Ebben *G. Brakemeier* brazil LVSZ-elnök Luthert mint lelkipásztort méltatja és a Krisztushitnek az ember mindennapi életében való igazi jelentőségéről ír. *I. Noko* főtitkár külön, részletes sajtónyilatkozatban tárja föl a reformátor életművének mai szolgálatát mind az öt kontinensen és hangsúlyozza: az ökumenikus nyitottság és elkötelezettség szerves része mai Lutherre-emlékezésünknek. *K. Raiser*, az Egyházak Világtanácsa főtitkára szerint Luther a középkor egyházában újra fölfedezte a jézusi evangélium drága kincsét és azt a középpontba állította, egyúttal az egyház és a keresztyének egységének igazi, erős alapját. *Harmati Béla* püspök Luther magyarországi örökségéből az evangélikus iskolák történelmi, emberformáló szolgálatát méltatja. *E. Huovinen* finn püspök Luther megigazulás-teológiájának mai jelentőségéről ír. *V. Martensen*, dán teológiai professzor, LVSZ-igazgató, az „Előre Lutherhez!” jelszó értelmét fejtegeti. *Y. Tokuzen* tokiói teológiai tanár a „protestáns” kifejezés eredeti jelentését tárja föl. *M. Kusawadee* thaiföldi teológus pedig Luther nyomában az önmegvalósításra-önmegváltásra és az Isten kegyelmére épülő kétféle mai életforma alapvető különbségéről ír. Csak néhányat

emeltünk ki a 15 értékes, nemzetközi Luther-tanulmány közül, amelyek között érdekes kiegészítésként a *Luther-rózsza* mintegy 15 egyházi változata szerepel az egész világban.

lwi de – epd-w

*

„Legalább négyféle dinamikus kapcsolat áll fenn a keresztyén istentisztelet és a helyi kultúra között. Az istentisztelet először is *transzkulturális* jelenség: áttöri a helyi kultúrák határait, mert a lényeges tartalma mindegyik ugyanaz. Másodszor ez a viszony *kontextuális*: más-más minden helyi kultúrában. Harmadszor *kontra-kulturális*: kérdésessé teszi, kritika alá veti mindazt, ami a konkrét helyi kultúrában ellenkezik az egy evangéliummal. Végül, negyedszer, *interkulturális* valóság is: termékeny kapcsolatokhoz vezethet a különféle kultúrák között.” Ez a lényeges, érdekes eredménye egy nemrég *Nairobi*ban tartott LVSZ-konzultációnak az e körül a kérdés körül már évek óta tartó LVSZ-vitában.

lwi de

EURÓPAI EGYHÁZAK KONFERENCIÁJA

Milyen hírek érkeztek legújabbban Európa egyházainak ökumenikus szervezetéből, Genfből? Először is az év elején Bukarestben tanácskozott az *EEK elnöksége*. Főleg a jövő évi, II. Európai Ökumenikus Találkozó és az ezt követő *EEK-nagygyűlés* (Graz) előkészületeivel és programjával foglalkoztak. A tanácskozást ökumenikus istentiszteletek zárták le Bukarest ortodox és protestáns templomaiban.

Részletes, fényképes beszámolót közöl az *EEK-Sajtószolgálat I. Bartholomeus* konstantinápolyi ökumenikus pátriárka genfi látogatásáról. Arról is olvashattunk, hogy decemberben első ülését tartotta Genfben az *EEK* nemzetközi egyházi munkacsoportja az egyházak szolgálatáról az *idegengyűlölet és a faji elfogultság, etnikai konfliktusok* ellen.

CEC Monitor

VATIKÁN

Több mint egy évtized után újra meglátogatta *II. János Pál* pápa a közép-amerikai, szegénységtől és évtizedes polgárháborúktól sújtott országokat. Ez alkalommal Guatemalát, Nicaraguát és El Salvadort kereste fel.

Guatemalában a látogatás egyfelől erősíteni kívánta a római katolikus egyházat a protestáns egyházakkal és a gyorsan terjedő „evangélikus mozgalmakkal” szemben. Másfelől arra hívta fel a püspököket, hogy segítsék elő a több évtizedes, tragikus polgárháború befejezését, és az egyház legyen a közép-amerikai országok „szociális lelkiismerete” a szegénység és elnyomás ellenében.

Nicaraguában több mint 300 ezer hívő vett részt a pápai misén. Az ország mai „contra”-kormányának és a baloldali ellenzékek közti vitában a pápa nem kívánt állást foglalni. De erőteljes aktivitásra hívta föl a hívőket az országban uralkodó szegénység és a terjedő erőszak ellen.

Közép-Amerika kis evangélikus egyházai kifejezték tiltakozásukat helyi római katolikus egyházi vezetők éles támadásai miatt a „protestáns szekták” ellen, ideértve a történelmi protestáns egyházakat is. *El Salvador* államban tett befejező látogatása alkalmából *Eduardo Gomez* evangélikus püspök pásztorlevelében arra kérte *II. János Pál* pápát, hogy erkölcsi autoritásával segítse Közép-Amerika országaiban a szegények és üldözöttek ügyét, és lépjen föl a keresztyén egység, az ökumenikus nyitottság mellett, ne csak Európában, hanem a távoli Latin-Amerikában is. Mert az itt élő kisebbségi protestáns egyházak sokat szenvednek az őket érő támadások és hátrányos megkülönböztetés miatt.

lwi de – ENI

*

Bizonytalan a pápa és a moszkvai pátriárka Magyarországon tervezett ökumenikus találkozója Pannonthalma 1000 éves fönnállása ünnepéig. A bencés apátság alapítása még a nyugati és keleti egyház 1056-ban történt szétválása előtt történt. Ezért a pannonthalmi talál-

kozónak fontos szimbolikus jelentősége is lenne az ezeréves évfordulón.

Az Orosz Ortodox Egyház szövívője szerint II. Alexy pátriárkának az időpont és az előkészületek nehézségei miatt kell elhalasztania a tervezett ökumenikus találkozókat. Egy svájci katolikus sajtószolgálat viszont úgy tudja, hogy a pápai primátus kérdése és a két nagy egyház között Kelet-Európában támadt feszültségek állnak a halasztás háttérében.

ENI

Június végére *Berlinben és Paderbornban* tervez látogatást a pápa. Első berlini látogatása alkalmából az olimpiai stadionban tart ünnepi misét, átmegy gyalogosan a korábbi két szektort elválasztó Brandenburi Kapu alatt és ezt követően a berlini Szent Hedvig-katedrálisban szentté avat két római katolikus papot, akik a hitleri diktatúra mártírjai voltak a negyvenes években.

Paderborni látogatása alatt II. János Pál találkozást tervez a német állami vezetőkkel és a protestáns egyházak vezetőivel.

epd-w

II. A VILÁG EGYHÁZAI

NÉMETORSZÁG

Február hónap a *Luther-émlékünnepségek* jegyében telt el a reformáció hazájában. A fő ünnepséget Eislebenben, Luther születése és halála városában tartották február 18-án. Az ünnepi istentiszteletet követően *Roman Herzog*, Németország államelnöke méltatta a reformátort, mint a lelkiismereti szabadság úttörőjét, aki ezzel felejtethetetlen szolgálatot végzett a nyugati értelemben vett demokrácia kialakításában. *Christoph Demke*, Magdeburg evangélikus püspöke, Luther utolsó szolgálatának, a békítés és kiengesztelés szolgálatának, jelentőségét emelte ki mai világunkban.

Klaus Engelhardt püspök, az Evangelische Kirche in Deutschland Tanácsának lelkészi elnöke, egy terjedelmes interjúban kifejti: Luther mai időszerűségét abban látja, hogy az egész kereszténységet arra figyelmezteti, „ami a mi egyedül

vigasztalásunk az életben és a halálban”. Kívánja Luther missziói lendületét a mai egyháznak, hogy „kevesebbet tanácskozzon” és inkább „az emberek közé menjen, akik elvesztették kapcsolatukat az egyházzal”.

Fontos és széleskörű megemlékezések történtek egyidejűleg a német római katolikus egyházban is. A római katolikus püspöki konferencia elnöke, *Karl Lehmann* érsek, egy ökumenikus istentisztelet keretében a katolikusok és evangélikusok közt egyre erősödő kapcsolatokról szolt. Sok százados harc után ma már inkább a „hídépítésnek van az ideje a két egyház között” – mondta a német katolikusok feje. *J. Meissner* kölni érsek szerint ma már a katolikus keresztények is elfogadják Luthert, mint Jézus Krisztus hí tanúját. *P.W. Scheele* würzburgi római katolikus püspök, az ismert ökumenikus teológus, szerint Luther 95 tételében „sokkal több katolikus tartalmat talál, mint sok más egyházban”. Azt reméli – mondta – hogy 1997-ben a két egyház föloldhatja majd a megigazulás kérdésében hozott, kölcsönös exkommunikációt.

Föltűnést keltett, hogy február elején Magdeburgban Szászország és Thüringia evangélikus és római katolikus püspökei *közös pástorlevelet bocsátottak ki* a gyülekezetekhez. Ebben arra hívnak föl, hogy „az ökumené megkezdett útján egymás iránti kiengeszteltségben, megértésben és az igazság közös keresésében haladjunk tovább”.

lwi de – ENI – epd w

Ez az esztendő nemcsak Luther-émlékév. A világon élő egymillió mennonita is ezidén ünnepli *Menno Simmons* (1496-1551) holland reformátor születésének 500. évfordulóját.

Menno Simmons római katolikus papból lett reformátorrá. A keresztység és az úrvacsora szimbolikus jelentését hangoztatta és bibliaellenesnek tartotta a gyermekkeresztiséget. Szoros kapcsolatba került a radikális anabaptista (újkeresztelő) mozgalmakkal Hollandiában és Németországban. Ez a „rajongók mozgalma”, amelyet Luther, Zwingli és Kálvin egyformán elítéltek, Isten Országát akarta megvalósítani a földön.

A XVI. század mennonitáinak utódai ma főleg Hollandiában, az Egyesült Államokban és Dél-Afrikában élnek. Akkori radikális törekvéseik mára már elcsitulnak. A jubileumi évben az Egyesült Német Evangélikus Egyház (VELKD) „*úrvacsorai vendég-közösséget*” ajánlott föl a Németországban élő, mintegy 8 ezer mennonitának. Ugyanezt tette az EKD egyházszövetsége is.

lwi de – ENI – epd-w

Egész Németországban megemlékeznek az idén *Dietrich Bonhoeffer*, a mártírrá lett nagy német teológus születése 90. évfordulójáról. Bonhoeffer, századunk egyik legnagyobb teológiai gondolkodóját, az ellenállási mozgalomban való részvétele miatt a Hitler-diktatúra alatt halálra ítélték és 1945-ben kivégezték.

Németország protestáns egyházaiban most széleskörű mozgalom indult a neves mártír-teológus *teljeskörű jogi-állami rehabilitálására*: egy magasszintű állami törvényesíték semmisítse meg az ellene hozott jogtalan ítéletet! A berlini szövetségi törvényesíték falán emléktáblát leplezték le Bonhoeffer emlékére. Írásbeli hagyatékát – levelezését és számos kéziratát – pedig a berlini Állami Könyvtárban kívánják elhelyezni, hogy hozzáférhetővé legyen a kutatók számára is.

epd-w

Tovább tartanak a viták a *homoszexuális életközösség* körül a német protestáns tartományi egyházakban és a világ más protestáns egyházaiban is. *Maria Jepsen* hamburgi evangélikus püspök elfogadta, hogy *Rainer Jarchow*, az AIDS-betegek német lelkigondozója, nyilvánosan megáldotta egy homoszexuális pár életközösségét. „Minden ember részéről az áldásra” – mondta a lelkésszel folytatott beszélgetése után. Ugyanakkor a német evangélikus püspöki konferencia továbbra is elutasít minden „istentiszteleti cselekményt homoszexuális párok számára, amely csak távolról is emlékeztet az esketés cselekményére”. Ebben a kérdésben ma a norvég és a lett evangélikus egyházban is igen éles viták folynak. Mindkét

egyház vezetői tiltakoznak a homoszexuális életközösség egyházi elismerése és megáldása ellen.

lwi de – ENI

HOLLANDIA

A két holland református egyház és a holland evangélikusok közös teológiai konferenciával emlékeztek meg Luther Márton reformátori életművéről és halála évfordulójáról Kampenben, a holland reformátusok teológiai fellegvárában. Kampenben mindkét nagy református egyháznak neves teológiai fakultásai működnek a lelkészképzés szolgálatában. A „*Luther öröksége*” központi témával tartott tudományos konferencia mellett Amszterdamban is megemlékezést tartottak a reformátorról a különböző egyházak képviselői.

lwi de

NAGY-BRITANNIA

Az anglikán államegyházban tovább tart a *teológiai vita a pokol és a kárhozat jelentése körül* (vö. LP 1996/3). Az anglikán egyház teológiai bizottsága jelentését („A megváltás titkáról”) számos kritika érte *fundamentalista* teológusok részéről. A kárhozatnak mint valamilyen „nem-lét”, az Istennel való közösségből kirekesztettség állapotának értelmezését ellentétben állónak látják Jézus világos bibliai ígéivel az örök életéről és az örök kárhozat gyötrelméről.

Taylor püspök, a neves biblikus teológus, élesen elutasítja a kárhozat olyan értelmezését, mintha az a buddhista „nirvánához” hasonló „nem-létezés” állapota lenne csupán. *David Jenkins* durhami püspök szerint egyedül Istené az örök létezés „tere”. De Isten szeretete semmi esetre sem jelenti a gonoszt cselekvők föltétlen megmentését a bűnhődéstől.

ENI

A brit szigetország államegyházában ma már a 13 ezer gyülekezetből mindössze 825 gyülekezet utasítja el a *nők lelkészi ordinációját*, írja a Guardian londoni napilap. És a mintegy 10

ezer lelkész közül mindössze 374-en mondtak le émiatt papi szolgálatukról, illetve 201 lelkész tért át a római katolikus egyházba. Ezt a veszteséget is kiegyenlíti részben a római katolikus egyházból a coelibátus szigorú törvénye miatt kilépő és az anglikán egyházba áttérő, ott szolgálni kívánó papok. Ott nem tiltott a családi élet a felszentelt lelkészek számára sem.

ENI

*

Szeptemberre tervezik Nagy-Britannia és Írország anglikán egyházai, valamint Skandinávia és a Baltikum evangélikus egyházai közötti „egyházi közösség” ünnepeles, kölcsönös megerősítését a Porvooi Egyezmény nyomán.

A brit *metodista* egyház egyik ismert vezetője, *Leslie Griffiths* szerint a *történelmi jelentőségű Porvooi Egyezmény* megkönnyíti majd a közeledést a szigetország metodista és anglikán egyházai között is, a „történelmi püspöki tisztség” körül eddig meglévő ellentétek áthidalására.

lwi de – ENI

AUSZTRIA

Január végén iktatták be püspöki tisztebe Bécsben *Herwig Sturmot*, az Osztrák Evangélikus Egyház új lelki vezetőjét. A beiktatás szolgálatát a nyugalomba vonult *Dieter Knall* püspök végezte. A püspöki beiktatás szertartását, amelyen számos külföldi vendég között *D. Szebik Imre* püspök is részt vett, az osztrák televízió egyenes adásban közvetítette.

lwi de

SZLOVÁKIA

A Szlovákiai Evangélikus Egyházban tett hivatalos látogatása alkalmából a két testvéregyház vezetői, *D. dr. Harmati Béla* és *dr. Julius Filo* vezető püspökök, február 13-án Pozsonyban szándéknyilatkozatot írtak alá az egyházaik közötti szorosabb együttműködésről. A nyilatkozatot a két egyház vezető testületei elé terjesztik jóváhagyásra.

lwi de

SZERBIA

Fontos egyházközi tanácskozást hívott össze február végére Belgrádba az Európai Egyházak Konferenciája. A boszniai, szerb és horvát egyházak képviselői mellett 19 más európai és észak-amerikai egyház 30 képviselője is részt vett a négynapos találkozón.

A konferencia fő témája ez volt: „*Ökumenikus dialógus a kiengesztelődésről*”. Ez a találkozás abból a felismerésből született, hogy a háborús vérontás tragikus évei után a *békét először az emberi lelkekben kell megteremteni*, egymás iránti megbocsátás és kiengesztelés útján. S ebben halaszthatatlan, óriási föladatak várnak a térség és Európa egyházaira!

A konferencia zárójelentéséből: „*Kiengesztelő cselekvésre* van szükség, mint amilyen az otthonok újjáépítése a menekülteknek, a lelki traumát szenvedett fiatalok fölkarolása, az istentiszteleti helyek helyreállítása, a multikulturális nevelés és a vallások közötti dialógus.”

ENI – CEC Monitor

ÉSZTORSZÁG

Súlyos belső szakadás történt az Észti Ortodox Egyházban, amelynek egyre szélesebb nemzetközi következményei is vannak.

Előzménye: Észtország 1940-ben történt szovjet megszállása után az ott élő ortodox gyülekezetek és hívek a Moszkvai Patriarchátus joghatósága alá kerültek. Az országból elmenekülő ortodox papok és hívők viszont Svédországban önálló „exil-egyházat” alapítottak, amely – mint 1940 előtt – a konstantinápolyi ökumenikus pátriárka egyházi főnhatósága alá helyezte magát.

Az Észtországban élt mintegy 50 ezer ortodox hívő 1990 után is változatlanul a *moszkvai pátriárka főnhatóságát* ismerte el. Ezzel szemben az országba visszatért „exil-egyház”, mintegy 7 ezer hívővel, egyedül a *konstantinápolyi pátriárka joghatóságát* tartja törvényesnek. Növeli a feszültséget, hogy az *észti állam* az exil-egyházat ismeri el, mivel az 1940 előtti állapotot tekinti törvényesnek. A finn

ortodox egyház hasonló álláspontra helyezkedett.

A súlyos vita miatt *II. Alexy pátriárka*, aki maga is Tallinban született és sok éven át Észtország ortodox metropolitája volt, megszakította a kapcsolatokat a konstantinápolyi patriarchátussal. Az Orosz Ortodox Egyház ugyan készen nyilatkozott a további tárgyalásokra, de fönntartja igényét az egyházi főnhatóságra az egész Észti Ortodox Egyház fölött.

ENI – epd-w

UKRAJNA

Szakadás fenyegeti a volt Szovjetunió területén élő, német gyökerű evangélikus egyházat (ELKRAS). *Viktor Graefenstein* odesszai szuperintendens, a nagy szórványegyház ukrainai és kazahsztáni körzetének lelki vezetője bejelentette, hogy a pásztorolása alá tartozó 26 kis evangélikus szórvány kiválik az ELKRAS szervezeteiből és a tradicionális, pietisztikus irányú „*Brüdergemeinde*” testvérközösségéhez kíván csatlakozni a jövőben. Hasonló megoszlás veszélyéről érkeztek hírek az ELKRAS más, szibériai és oroszországi körzeteiből.

lwi de – Luth. Dienst

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

A két észak-amerikai evangélikus egyház (ELCA és Missouri Synod) más protestáns és római katolikus szervezetekkel együtt a Szövetségi Följebbviteli Bírósághoz fordult, hogy akadályozza meg egy Oregon-állambeli, 1994 végén jóváhagyott törvény hatálybalépését, amely megengedné a gyógyíthatatlan beteg kifejezett kívánságára, hogy az orvos halálos gyógyszer-adagot írjon fel neki.

„Az oregoni törvényjavaslat nyílt támadás az emberi élet szentsége ellen, halálos és visszafordíthatatlan következményekkel társadalmunk és családjaink legsebezhetőbb tagjai számára... *Az öngyilkosságnak nem szabad alkotmányosan védett cselekedetnek lennie*” – írják beadványukban a tiltakozást benyújtó egyházak.

lwi e

SENTEFÖLD

Nagyjelentőségű teológiai konferenciát tartottak január végén Jeruzsálemben a Közel-Keleti Egyháztanács, a Palesztin Felszabadítási Teológiai Központ és más keresztyén szervezetek. A téma ez volt: „*Jeruzsálem jelentősége a keresztyének számára – a keresztyének jelentősége Jeruzsálem számára*”. A konferencia résztvevői egyetértettek abban, hogy Jeruzsálemnek a zsidóság, a keresztyénség és az iszlám közös „szent városának” kell lennie, nemzetközileg garantált, különleges státussal. Hasonló fölhívást tett közzé *Michel Sabbah* jeruzsálemi római katolikus pátriárka is. Az izraeli és a palesztin hatóságok között májusban kezdődő tárgyalásokon megegyezésre kell jutniuk Jeruzsálem egyetemességéről mindhárom vallás követői számára.

ENI

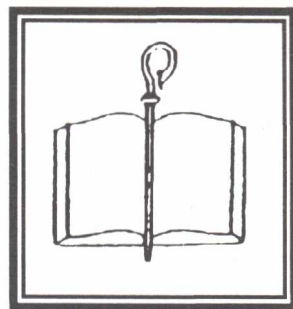
AUSZTRÁLIA

Az euthanázia kérdése ma a társadalmi viták egyik központi témája a távoli kontinensen. Ausztráliában igen magas az öngyilkosságok száma. Az 1993. évben például itt volt a világon a legnagyobb az öngyilkosok arányszáma a 14-24 évesek között.

Legújabbban egy buddhista milliós terve váltott ki heves vitákat, aki „*öngyilkoscentrumot*” kíván fölállítani *Sidneyben*, a kontinens legnagyobb metropolisában. A tervet élesen elítélték az egyházak és az élet védelmére alakult egyesületek. „Ez a gondolat mind morális, mind etikai szempontból botrányos, és minden bizonyonlatlan törvénytelen” – jelentette ki Új Dél Wales Állam Egyházainak Tanácsa. „Ha az öngyilkosságot társadalmilag elfogadott gyakorlattá tennék, ez nemcsak az öngyilkosságok megelőzésére irányuló erőfeszítéseket tenné tönkre, hanem kisziklatná az egyházak, valamint az egészségügyi és szociális munkások e téren végzett szolgáltatásait.” Egyik ausztráliai tartomány ugyanis szűkebb körben ugyan, de már jóváhagyta az euthanázia gyakorlatát.

ENI

Lelkész-szemmel

Siófok – télen

A cím azt sugallja, hogy itt a Balaton partján éles különbséget lehet tenni a nyári és a téli élet között, nem csupán városi, hanem gyülekezeti szinten is.

Az amúgy huszonnégyezres kisváros nyaranként hatszorosára duzzad. A legtöbb embernek erről a Siófokról van pozitív és/vagy negatív képe. Templomépítő elődünk találoán hasonlította a nyári Siófokot az áradó Tiszához, amely kíméletlenül magával sodor mindent. Ennek a nyári fogatagnak a sodrásában él gyülekezetünk mintegy három hónapon keresztül. Gyülekezeti tagok vállalják évről-évre májustól szeptemberig a templomügyelet szolgáltatását, megteremtve mindazok számára a lehetőséget, akik a város zajától szeretnének megpihenni, elcsendesedni, imádkozni templomunkban, vagy egyszerűen csak a különleges épületet kívánják megtekinteni. A másik találkozási pont az itt nyaralókkal a vasárnapi istentisztelet. Ez az az alkalom, ahol az ország különböző pontjairól érkező evangélikusok (visszajáró nyaralótulajdonosok és csak egy-két hetet itt töltő turisták) lehetnek együtt istentiszteleti közösségben. Az istentiszteleteken résztvevők száma természetesen a nyári hónapokban magasabb, mint télen. Megduplázódásról csak azért nem beszélhetünk, mert a gyülekezeti tagjaink jelentős része épp az idegenforgalomból él, és ennek köszönhetően a nyári szezonban nem vesz részt a gyülekezeti életben.

A siófoki gyülekezet *nem sorolható a nagyműltű gyülekezetek közé*. 1943-ban költözött ide Enyingről az első lelkész. Miközben a település rohamosan fejlődött, nőtt az evangélikusok száma is. A környező falvak fiataljai sorra vándoroltak a jobb megélhetést és munkát kínáló balatoni városba. Elsősorban Kötésről, Lajoskomáromból és Tab környékről érkeztek az evangé-

likusok, de a jelenlegi gyülekezetben Nagyállótól Celldömölkig képviselti magát az egész ország evangélikussága. A számok tükrében ez ma azt jelenti, hogy közel kétszáz egyházfenntartó van a gyülekezetben, becslések szerint viszont mintegy ötszáz potenciális evangélikus él a városban. Felkutatásuk az előttünk álló legnagyobb feladat. Itt is – mint mindenhol – ebben nagy szerepe van a kazuális szolgálatoknak, hiszen a temetések, keresztelesek nagyrésze már eddig is olyan családokhoz vezetett el bennünket, akik sem az otthoni gyülekezetükkel, sem az újjal nem tartották a kapcsolatot. Az esketéseknél sajátos jellege van a gyülekezeti munkában, mivel a szolgálatok nagy százaléka olyan esetben történik, amikor a fiatalok nem siófokiak. Minden évben akad két-három külföldi pár is, akiket a templom szépsége, különlegessége vezet hozzánk.

Az elmúlt évek energiáit az *építkezések* kötötték le. Hosszú ideig hordozták lelkészek és gyülekezeti tagok azt a terhet, hogy nem volt hol összegyülekezni. Mára ez a gond megoldódott. A gyülekezeti munkához minden feltétel adott. A csodálatos atmoszférájú gyülekezeti termen kívül egy kis hittantermet is kialakítottunk, ahol estéről estére gyűlnek össze a gyülekezet különböző korosztályú kicsoportjai. A legnagyobb örömet az a fiatal felnőtt (30-40 évesek) korosztály jelenti, akik közül a legtöbben korábban nem tartoztak a gyülekezethez, mára azonban többen kérték konfirmációjukat, sőt néhányan presbiteri szolgálatot is vállaltak. Megdöbbentő látni és átélni, hogy a „távolról” jöttek mennyire igénylik a komoly felkészülést a *konfirmációra*. Nem titok szándékunk ennek a korosztálynak a további erősítése, egyszerűen azért, mert mind lelki, mind szellemi és anyagi tekintetben is ők kellene, hogy

legyenek a gyülekezet hordozói. Hiszen nem lehet a végtelenségig megfáradt (olykor elszegényedett) idősekre, vagy a lelkes, de ugyanakkor sokszor még kiforratlan, labilis ifjúságra építeni.

A gyülekezetnek a *nyári anyagi bevételei* szinte egy az egyben elfolynak télen. Köszönhető ez elsősorban is a templom padlófűtésének, amelynek egész télen át mennie kell. Ez a fűtési rendszer egy hetente egyszer, maximum kétszer használt épületnél nem igazán gazdaságos. Mégis „örömmel” fizetjük az igen magas gázszámlát, mert ez egyben azt is jelenti, hogy a vasárnapi gyülekezet télen sem fér el a gyülekezeti terebben.

A hétközi alkalmakon és a vasárnapi istentiszteleteken kívül számos lehetőség van a gyülekezet tagjainak a közös munkára. Minden bizonnyal az átlagosnál többször van részünk hazai és külföldi gyülekezeti csoportok vendégfogadásában. Ugyanígy kivesszük részünket a városi programokból, ünnepi rendezvényekből és a karitatív szolgálatokból egyaránt.

Amikor elgondolkodunk azon, hogy milyen a gyülekezeti élet itt Siófokon szeptembertől júniusig, rá kell jönnünk, hogy *ez a kicsiny, de igen aktív közösség várja és igényli a munkát*. Az igazi örömet számunkra nem a nyári teli templom, a sokszínű hallgatóság, a külföldi vendégserg jelent, hanem az „egy” megtalálása és meggyökerezése. Amikor szó szerint eggyel többen vagyunk és megtapasztalhatjuk Isten munkáját az életünkben. Átéltethetjük Pál apostol szavait: *„Mivel tehát elfogadtátok Krisztus Jézust, az Urat, éljétek is őbenne. Gyökerezetek meg, épüljétek fel őbenne és erősödjétek meg a hit által...*

Baranyayné Rohn Erzsébet
Baranyay Csaba

Szennay András OSB:

NYITOTT KAPUK EGYHÁZA (Pannonhalma 1995)

Ritka érték került kezünkbe ezzel a vastag, gazdag tartalmú könyvvel. A pannonhalmi archiabbas emeritus az elmúlt 12 évben elhangzott előadásából és megjelent cikkeiből állította össze a könyv anyagát.

Végigvonul vezérgondolatként a különböző előadásokon és írásokon, hogy *Jézus Krisztus egyháza ma a nyitott kapuk egyháza* – amint ezt az izléses borítólap is illusztrálja. A Szent Márton hegyi bazilika díszkapuja a *porta speciosa* gazdag ornamentikájú és művészetileg is értékes bejárata nyitott kapuval várja a vándort, a communio viatorum népét. A bezárkózás és kirekesztés ellentéte ez a *kapusymbólum*, s vele valósl a borítólapon olvasható XXIII. János pápától származó mondat: „*egyházunkban szélesre kell tárni ablakot-ajtót. A nyitott kapuk, a meghívás egyházát kell válnunk.*”

Nehéz, csaknem lehetetlen egy rövid ismertetés keretében Szennay András könyvével foglalkozni s a 10 fejezet szerzteágazó mondanivalóját követni. Így csupán néhány megjegyzést fűzök a kötethez:

Közvetlen evangélikus vonatkozást hadd említsek elsőnek: Két Lelkipásztorban megjelent cikk és egy evangélikus gyülekezetben elhangzott előadás szövege szerepel a könyv anyagában: Az egység Krisztus-hitünkben gyökerezik Lp. 1992/III. és Hétköznapi egységünkünk Lp. 1993/III. – Vándorúton a cél felé. Bp. Deák tér 1991. ápr. 14.

Közveve ide tartozónak érzem a Nicolaus Cusanusról, az ökumenizmus előfutáráról szóló tanulmányt: Hamis és helyes tolerancia címmel (Gáspár Csaba fordításában, az eredeti előadás németnyelvű volt).

Békés Gellért életműve méltatásakor megjelent gyűjteményes kötetből ismerjük *Unum omnes in Christo in unitatis servitio* – (Pannonhalma 1995/335 kk.). A törzsanyag azonos és eredetileg ezt a címet viseli: *Una religio in varietate rituum*. A reformáció előtt az ökumenizmus előfutára komplementárisan kezeli az egység és sokrétűség ma igazán izgalmasan aktuális kérdését. „Ha Cusanus programja és szeméi megfelelő hatást fejtettek volna ki a történelemben, akkor talán más következményei lettek volna a 16. sz-i reformációnak... s másképpen zajlott volna a spanyolok által akkoriban felfedezett Újvilág, Amerika misszionálása is...” – olvassuk. A cikk egyik sajnálatos érdekessége, hogy majdnem megjelent néhány évvel ezelőtt a Lelkipásztorban, s nem a szerző hibájából maradt el közlése. – Cusanus minden dimenziójában végiggondolt Krisztológiája tükröződik Szennay András minden írásában és ez már átvezet a következő vonásra, amire fel kell hívnom a figyelmet:

Szennay András merészen krisztocentrikus. Gondolatainak koordináta rendszerében a centrum Jézus Krisztus s ez ma már több, mint Cusanus harmóniára vágyó, de a későbbi egyháztörténetet ismerve, szinte naivnak tűnő, túlegyszerűsített látásmódja, hiszen az eltérések sokkal nagyobbak és bonyolultabbak lettek, mint azt a *De pace fidei* író-

ja gondolta, de a központ maradt a régi s ugyanaz. Szennay András már a II. Vatikáni Zsinat teológusa. Írásaiban mindig újra és újra visszatér a Zsinat, nemcsak szemléltője, hanem résztvevője a zsinati folyamatnak. Többek között nemcsak utal evangélikus teológusokra pl. H. Thielickerre, hanem K. Rahner, Küng, Balthasar, Congar, Ratzinger neve mellett jól érlelnek protestáns teológusok is. A szerző széles ölelésű, európai perspektívájú teológus. Ez nemcsak abból derül ki, hogy németül is tart előadást és publikál is Baselban, Bécsben, Freiburgban, hanem egész mentalitásán érezhető, hogy itthon van Európában, mint ahogyan az egész világegyház kincsesárát használja.

Szennay András akarva akaratlanul is újságíró és szerkesztő lett – a szónak legpozitívabb értelmében. Ha igaz-vérgig teológus is maradt, aki tanul és tanít egy életen át, több, mint két évtized a sajtómunkában nem marad nyomtalanul. Stílusában egyszerű, érthető (hihetetlenül nagy kincs ez a 20. század végén és szakteológusokat ismerve...), címei frappánsak, tételei érdeklésítőek. A sajtókészég meglátszik a Magyar Katolikus Újságíró Szövetségben elmondott előadásában (1994) éppen úgy, mint a tömegkommunikációt értékelő megnyilatkozásában (Vigilia 1994-414 kk.). A sajtómunka nem tette felületessé, hanem inkább edzetté, sokkapcsolatúvá, könnyenérthetővé. Akik Istent szeretik, minden javukra van, még a sajtómunka is – írhatná ma az apostol...

A ny. főapátot érdeklí a jövő s benne a jövő egyháza. Számomra az egyik legizgalmasabb írása az Epilógusban olvasható: *Mit várak a jövőtől?* Nem a saját sorsával, de az egyház sorsával foglalkozik. Anélkül, hogy futrológiát űzne, a jövő felismerhető trendjeiről szól ebben a Jézus Krisztusra koncentrált írásban. Az idős főpásztor (70 éves már elmúlt) 25 évi teológiai tanárság és 18 évi főpásztori szolgálat után nem a múltat foglalja össze, hanem a holnapba tekint, alázatosan, szerényen, bölesen. Ajkán a *reménység* szava csendül: vallja, hogy a Krisztus-hit éltető erő marad, készsé tesz a feleletadásra, ha kérdeznék, s készsé a kérdésre, ha erre van szükség. Reméli, hogy a mainál ökumenikusabb lesz a felekezetközi kapcsolat. A Népek Világossága (Lumen Gentium) lesz az egyház Világossága is, ti. Jézus Krisztus és a vándorló egyház így lesz *jellé* az emberiségben. Ugyanakkor a nyitott kapuk egyháza lesz, senkitől el nem zárkózik...

HK.

(Kedvesináló – ízelítő)

Morel Gyula:

A JÖVŐ BIZTOSABB, MINT A MÚLT

Nem csupán a címe izgalmas, meghökentető a tartalma is. Már az alcím is sejtet valamit abból, amit a szerző szándékának nevezhetünk: *Őszinte kíséret a lényeg keresésére*. Mércéit akar találni, ami alapján a mai ember dönthet, ha már eligazodott a mai iparosított világunkban. „Sokan, akik becsületesen

keresik a helyes utat, akiknek nem mindegy, hogy gyerekeik milyen világban nőnek majd fel, hogy az öregek biztonságban sétálhatnak a besötétedés után este, de akik érthető módon kiábrándultak valamelyik vallásnak nevezett rendszerből, mely az élet felvetette kérdésekre válaszokat kínál”. *Célja:* „pontosan az értelmes válaszok által elért felszabadulás, az odavezető út békés és türelmes megkeresésének elősegítése”.

Egészen természetes, hogy a könyv sok félreértésre adhat okot, ezért kéri a szerző az olvasót, hogy szavait összefüggésben értelmezze, mérlegelve olvassa és így fogadja be.

A szerző jézusita, s szociológusként írja le, hogy az egyház ma nagyon súlyos kommunikációs válságot él át. Ugyanakkor, amikor minden relatívvá vált, tudja, hogy *olvasóinak is szükségük van állandó értékekre*. Az átlagember számára az egyház nyelve, kifejezési formái érthetlenné váltak, korszerűtlenné hatnak, pedig a mondanivaló tartalma ma is fontos, teológusokon, lelkipásztoron múlik, eljut-e a keresztényiség tartalma a kortársakhoz. Szerényen, de határozottan kell szólni az egyház szolgálóinak a mai kereső emberekhez, még a Bibliát sem lehet csupán recitálni, hanem közérthetően kell magyarázni, hogy a valóban lényeges mondanivaló elérhesse a Szentírás olvasóját, hallgatóját.

Néhol meghökentető kijelentésével, erős kritikájával provokálja olvasóját, mégsem „forrófejű lázongás akar lenni”, hanem felelős lelki-szemleli vezetése cselekedete. Meggyőződéssel vallja, hogy *csak gyökeres változtatás segíthet az emberekkel folytatott párbeszédünkben*. Minden fejezet ezt célozza: Meggyőződésünk hátterei. A kezdet és a vég. Alapállások (nagykorúság, tekintély, hivatás). A lényeg kifejeződésének fő vonásai. Mit tehetünk? A kínálat és kereslet szociológiai alapbelátásai, a közvetítés és felkínálás követelményei.

Ezt a kis könyvet minden evangélikus lelkésznek és értelmiséginek olvasásra ajánlom (sürgösen!).

MINDEN VALLÁS EGYHÁZ?

(Az Ökumenikus Tanulmányi Központ kiadványa Bp. 1996)

A Károli Gáspár Református Egyetem teológiai fakultásán, az egyházsociológiai tanszéken tankönyvként használták dr. Tenke Sándor tanszékvezető professzor irányításával azt a négy füzetet, aminek összefűzése ez a könyv (Az ÖTK Tanulmányi Füzetek sorozatának 2., 4., 9., 12. füzetei). Használatával tájékozódást nyerhetünk a mai vallási pluralizmus világában. A kötetben megjelent tanulmányokat baptista, evangélikus, református és római katolikus teológusok írták. A kötet megjelenésére nagy igény mutatkozott. Emlékeztetőül a négy füzet tartalmát az összesített tartalomjegyzékből közlöm: Protestánsok-Kisegyházak-Szekták. „Senki titeket meg ne tévesszen” Új vallások a *bibliai hit mérlegén*. Őrizkedjünk az idegen tanításoktól! Idegen szavak jegyzéke segíti a nem szakteológusokat. A válogatott irodalom említése további könyvek olvasására ösztönöz. A józanhangú, senkit nem bántó, információt közlő,

de biblikus álláspontra hívó könyv – így új formájában is sok haszonnal forgatható. Ez a könyv bizonyágtétel arról, hogy a történelmi egyházakban tudják: nincs más alap, csak Jézus Krisztus személye és szava. Erre építhetünk ma is.

Gémes István:

TIED
(Dabas, 1996)

Így is lehet Luther évet ünnepelni! A káték szerelme, a szerző, úgy döntött, hogy folytatja kátéprédikációinak sorát. Ez a könyv már a harmadik a sorban. Így jelent meg már 1991-ben a sorozat első tagja *Hiszek* címen. Akkor az Apostoli Hitvallást magyarázta 22 prédikációban. Három évvel később *Igen* címen kilencigehirdetést közölt a Tízparancsolatról és a Miatyánkról, a *jelenlegi kőtet* a keresztségről és úrvacsoráról szól s mintegy kiegészítőként, vagy átmenetként a bűnbánatról és bűnbocsánatról (Zsákutcában? alcímmel) szóló prédikációk, illetve lelkipásztori beszélgetések is felfogható nagyon emberi, testvéri hangú szakasz.

Lelkészeinknek és híveinknek olvasásra ajánlom az írásban is *élet*es prédikációkat, egyben a lelkesztést is buzdítom, hogy fedezzék fel a kátéprédikációkban az ígéretes formát, emlékeztetve a bevezető gondolatra is: Lutherra így is lehet emlékezni, hogy nemcsak recitáljuk őt, hanem átvesszük felelős mentalitását és egyházunk népének tanulás-és tanításbeli hiányosságait látva, nem csupán keseregésre futja, hanem belekezdünk az összegyűleket katechézisébe!

Nagy szükségünk van erre. Ez bizonyosan igaz!

Ajánlott könyvek, publikációk ebben a keretben kommentár nélkül

1. A LVSZ két új dokumentációs füzete angolul és németül:

36. sz. füzet: *A Communion of Hope Eine Gemeinschaft der Hoffnung*
LWF Documentation 1995 október az LVSZ Tanácsának 1995-ös Namíbiában tartott ülése anyaga

37. sz. füzet: *Christianity and Other Faiths in Europe*

Das Christentum und andere Religionen in Europa

Az 1995 augusztusi Jarvenpaaben (Finnország) tartott tanulmányi ülés anyaga (A szerkesztő megjegyzése: különösen is érdekes a vallási fundamentalizmusról és a skandináv országokban fellelhető új helyzetről beszámoló 4 előadás!)

2. Apokrif iratok sorozatban: *Az apostolok csodálatos cselekedetei* Telosz kiadó Bp. 1996. János cselekedetei, Péter Rómában, Pál apostol cselekedetei, András apostol vértanúsága, Tamás apostol cselekedetei.

Ezek az iratok természetesen kimaradtak

a Kánonból, de nem felejtethetjük, hogy az első századok óta ismert, olvasott és sokat idézett írásokról van szó. A néhol krimiszerű történetek főleg nem teológusok számára érdekesítőek, evangélikus lelkészek nyilván kritikával olvassák és nem tévesztik össze az USZ mondanivalójával.

Ugyancsak ennek a kiadónak a tiszteletreméltó vállalkozása Aquinói Szent Tamás Summa Theologiae hatalmas műve megjelenésétés bilingvis formában. Az első kötet már megjelent.

3. Vermes Géza: *A zsidó Jézus (Osiris Kiadó Bp. 1995)*

Ahogy egy történész az evangéliumokat olvassa. Kitérő ismertetés jelent meg a nagy érdeklődést keltő könyvről a Valóság 1996/1. sz-ban dr. Bolyki János ref. teol. prof. tollából. A Jézus ügyben, szívügyünkben ajánlatos ismerni ezt a könyvet, amelynek szerzője magyar neve ellenére már 1957 óta Angliában élő tudós, Oxfordban a Jewish Studies professzora, ő készítette a Holttengeri tekercesek mértékadó fordítását. Nem új könyv ez, de magyarul most jelent meg először, miután franciául, spanyolul, olaszul, portugálul, németül és japánul már olvasható volt.

4. *Life and Death. Moral Implications of Biotechnology WCC and the LWF közös kiadványa. Genf 1995 Szerkesztette Viggo Mortensen*

Örvendek, hogy e fiatal tudomány a bioethika máris nemcsak érdeklődésre tart számot protestáns körökben is, hanem tanulmányosorozatot tettek most közzé, s külön fejezet szól az evangélikus megközelítési módokról. Hallatlan izgalmas kérdések kerülnek elő: pl. a praenatalis diagnosiz és tanácsadás, a meddség kezelése, mesterséges megtermékenyítés és implantáció problematikája, euthanasia, emberi méltóság és emberen végzett kísérletek, gyógyszerészeti etika stb. – Itt említjük meg, hogy megjelent a Magyar Bioetikai Szemle első száma, a Magyar Bioetikai Társaság kiadásában.

5. *So ist es geschehen (Briefe im Kirchenkampf 1933-1942)*

Gerhard Vibrands és baráti köre levelezése Dietrich Bonhoefferrel, Chr Kaiser kiadó 1955. A finkenwaldi Predigerseminar egykori vikáriusa (+1942) és Bonhoeffer közti levélváltások sora mutatja a hétköznapi kérdések és a BK tagösszefüggésű ügyeinek összefonódását, kiegészítve eddigi ismereteinket. A cseppben a tengert figyelhetjük itt meg.

6. **II. Ökumenikus Direktórium**
(Az ökumenizmus elveinek és szabályainak alkalmazásában) *Római Dokumentumok IV. Keresztények egységét előmozdító pápai tanács (Szent István Társulat Bp. 1996. Fordította dr. Diós István.*

A tulajdonképpen harmadik direktórium szövege most már magyarul is olvasható. Valójában minden evangélikus lelkésznek is is

mernie kell, hogy tudja, milyen utasítást kaptak római katolikus kollégái. Mielőtt kritikái ismertetésére kiterhetünk, az ajánlott olvasnivalók listájára vettük.

7. Az előbb említett Direktórium mellett tudnunk kell II. János Pál pápa *Hogy egyek legyenek* című enciklikájáról, ami szintén olvasható már magyarul (Szent István Társulat 1996). Az ökumenikus törekvések római katolikus aspektusának legfrissebb hivatalos megnyilatkozása, amiben a római egyház ökumenikus elkötelezettségéről, a dialógus gyümölcseiről és a jövő római víziójáról olvashatunk (Milyen út áll előttünk??) Az egész irat főtendenciája missziói, evangélizációs jellegű. A 21. századba lépő egyház a misszió érdekében is csak egységes lehet. Az eredetiben 1995 májusában megjelent pápai irat szép és ünnepélyes buzdítással zárul. Hasznos a tárgymutató a római katolikus terminológia elsajátítása érdekében is. Elengedhetetlen ennek a pápai enciklikának ismerete mindazoknak, akik szinkronban akarnak maradni a római világegyház ismeretével. A MEÖT Tanulmányi Bizottságának éppennygy kell ismernie, mint a részegyházak teológusainak.

8. A nem lelkészi elem, un. laikusok fontos kézikönyve lehet a „*Népem lesznek*” című, a gyülekezeti hit alapjai alcímű könyvecske P. M. Zulehner, J. Fischer, M. Huber (1995) magyar fordítása (Egyházforum)

A TV fia

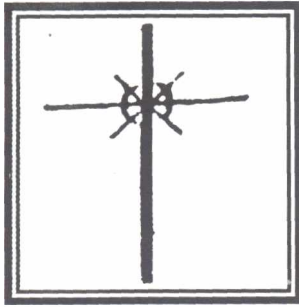
Televíziót néző nép lettünk, kritizáljuk, szidjuk, tele vagyunk kifogással mégis a legtöbben minden este 1-2, esetleg 3 órát is ott töltenek a képernyő előtt. Van, aki már annak is örül, hogy legalább egy irányba néz minden családtag és azt sem bánja, hogy elmaradnak a meghitt beszélgetések, a régi társasjátékok, olvasás. A baptista *Békehírnök* című testvér-lapunk idei 9. számában a mindennapi kenyerünké vált TV-vel kapcsolatban egy versikét közöl TV-gyerek címen *Siklós József* tollából, tartalma miatt érdemesnek tartjuk az átvitelre:

*Belépek, s a gyerek nem köszön.
(A képernyőn épp egy nő vetkezik)
Nyújtom felé, s nem fogadja kezem.
„most pedig krimi következik!”*

*Hallod-e Pisti, felállnál talán?
kiált rá anyja, de ő hátraszól:
„csönd legyen végre! Ha folyton beszélsz,
a halk szavakat nem érteni jól!”*

*Hát a lecke holnapra kész van-e?
„De klassz bunyó! Jól behúzott neki!”
Múltkor is kettes lett a dolgozat...
„Gránát robban s a házat szétveti!”*

*Nagyi rosszul van, gyógyszer hozz hamar!
„Most ló a gyilkos, dehogyan megyek én”
Búsan szól anyja, mikor kikísér:
A TV fia ez, nem az enyém....*

Tanít az egyháztörténet

EGYÜTT AZ EVANGÉLIZÁCIÓÉRT...

Egy ügy érdekében

Mintegy hatvan meghívottból csaknem negyven résztvevő gyülekezett össze a pestszentlőrinci gyülekezetben – néhány nem lelkész is, de zömmel lelkészek –, hogy egyházunk evangélizációs szolgálatáról együtt gondolkodjunk.

Hogyan is jött létre ez a találkozó?

Hiszem, Isten lelke egyházunkban itt is, ott is vágyat ébresztett nemcsak aziránt, hogy bárcsak hangoznék az evangélium erőteljesebben egyházunk megelevenedésére, hanem azért is, hogy akik ennek érdekében fontosnak tartják az evangélizációt és maguk is részt vettek vagy vesznek ebben a szolgálatban, *kezet foghassanak egymással.*

Egyik konkrét előzménye volt ennek a mostani összejövetelnek: egy múlt év nyarán, Sárszentlőrincen történt kötetlen baráti-testvéri találkozó, ahol néhány idős, az évtizedekkel ezelőtti „evangélizációs időkből” szolgálatot végzett lelkész volt együtt a Biblia körül, imádságos közösségben. Itt vetődött fel a gondolat, jó volna találkozni a fiatalabbakkal. Ebben az irányban azután lépések is történtek, és ennek eredményeképpen küldte ki az ezzel megbízott *Havasí Kálmán* a meghívókat a február 12-i találkozóra, mivel ő vállalta ennek megrendezését.

Volt, aki a találkozó nyílt meghirdetését gondolta volna jónak, mások viszont a névszerinti meghívást tartották helyesebbnek, vállalva az esetleges félreértés kockázatát is, mint hogyha egy kirekesztő közösség szervezése történék itt. Erről szó sincs, csupán a gyakorlati lebonyolítás szempontja diktálta ezt a megoldást.

A *meghívóban* többek között ez szerepelt: „Kedves Testvérek! A magyarországi ébredésben egykor szolgáló lelkész testvérek, a volt 'Baráti Mozgalom', az 'Élő Víz' és az 'Evangélikus Evangélizáció' ügyéért sok jó szolgálá-

tot végzők szívesen találkoznának azokkal, akiknek szívügye egyházunk megújulása, a misszió és az evangélizációs szolgálat. Az a cél, hogy az idősebb testvérek megbeszélhessék ezt a témát a fiatalokkal. Erre a reménység szerint első – még csak szűkebb és semmiképpen sem teljes körű – találkozóra létszámban korlátozott mennyiségű meghívót bocsáthatunk ki.”

A *programra* vonatkozólag pedig ez volt olvasható a meghívóban: „Nyitó áhítat (*Sztojanovics András*). Előadás *Csepregi Béla* szolgálatával: Evangélizáció és misszió ma. Felkért hozzászóló: *Gyórfi Mihály*. Megbeszélés. Ebédszünet után *Balikó Zoltán* előadása: Idősek és fiatalok az ébredés mai szolgálatában. Felkért hozzászóló: *Szabó András*. Megbeszélés. Befejező áhítat: *Verasztó János*. Záró imaközösség.” A meghívót *Csepregi Béla* és *Sztojanovics András* írta alá.

A *találkozó* nagyjából a tervezett program szerint zajlott le, de mivel *Balikó Zoltán* és *Szabó András* nem jöhetett, helyettük *Laborczy Zoltán* tartott rögtönzött előadást.

A jelenlevők sokszínű közösséget al-

kottak. EKE, EMO, Fébé, Rádiómisszió, Teológiai Akadémia és sok más szín is jelezte, hogy egyházunkat áthatja a megújulás vágya. Az a cél is megvalósult, hogy idősek és fiatalok találkozzanak egymással **egy ügy** érdekében. Ami a legfontosabb: Isten Lelke közösséget, egységet formált az ige és az imádság által.

Az áhítatok és az előadások mind egy irányba mutattak: *égetően szükség van az evangélizációra és ennek érdekében az összefogásra.* A hozzászólások is mind ezt húzták alá. Sok részletkérdés is szóba került, de az idő rövidsége (10-16 óráig) nem tette lehetővé, hogy a „további út” konkrétan megfogalmazódjék. Csak az volt bizonyos mindenki számára, hogy nem mi akarunk valamit, hanem a Szentlélek munkálkodik. Ezt tapasztaltuk hálával és örömmel. Ebben a tudatban volt hasznos együtt lenni. Jó lenne tovább is együtt maradva imádságos közösségben, az evangélizáció ügyét szorgalmazva (a lelkész-evangélizációkat is beleértve) leküzdeni az akadályokat. Elkezdődött valami, ami folytatás után kiált!

Marschalkó Gyula
ny. lelkész

Evangélizáció – most

Feleséggel – lehetőség szerint – szívesen nézzük a tévén a Lyukasóra programját. A legutóbbi adás összeesett a szerkesztő, Mészöly Dezső 60. születésnapjával. A közreműködők nem tudtak szó nélkül elmenni e mellett a „családi” esemény mellett. Egyik méltató, *Lukács Sándor*, köszöntésében különösen is kiemelte, hogy az ünnepektől egész tevékenységét a magyar nyelvvel való foglalkozás töltötte ki. S ebben figyelmének legközpontibb tárgya volt: a szó, a szó, a szó. De ebből a

leparányibbra irányuló szorgos fáradozásból közvetlenül, akaratlanul kitarult a magyar nyelv egész építménye, gazdagsága, szépsége. Én az ige hirdető fülével hallgatva a mondottakat nyomban át is fogalmaztam: az ige, az ige, az ige vagy: az evangélium, az evangélium, az evangélium, s akkor közvetlenül, akaratlanul is kitarult számomra a keresztyén üzenet egész gazdagsága, kincse, szépsége.

Értem ezt az egyház egész szolgálátára, de most, amikor kifejezetten a

hitébresztésről kell szólnom, különösen is az *evangelizáció módjára és tartalmára*. – Néhány éve – felkérésre az Utitárs egy évfolyama számára írtam evangelizáló sorozatot, annak témája történetesen így adódott: „Az evangélium Mózes III. könyvében.” A szerkesztő megköszönte írásomat, ugyan azzal a hozzáfűzéssel: „mi nem így evangelizálunk.” Ezt csak azért említtem, nehogy valaki azt gondolja, hogy az én előbbi fogalmazásom eltereli a figyelmet Isten igéjében a törvény üzenetéről. Távolról se. Utitársbeli kísérletem is csak azt próbálta igazolni, hogy a leginkább törvénytárnak tartott Leviticusból is lehet kihallani és meghirdetni az evangéliumot.

Ha egyszer az a feladatom, hogy az evangelizációt jellemezsem, nem tudok jobbat mondani, minthogy az nem más, mint az evangélium és ismételten is az evangélium hirdetése. Ebből aztán majd következni fog minden öröndetes, nagyon kívánt gyümölcs, amit Isten jónak lát szolgálatunk nyomán ajándékozni.

Egykor

Egy teológiai konferencián az evangelizációs munka értékeléseként az előadó elmondta, hogy olvasva az evangélikus evangelizáció sajtótermékeit, nem talált azokban egy mondatot sem, amit ne lehetne ma is elmondani, vagy kinyomatni. „De hogyan lehet ilyen sterilen evangelizálni?” – fűzte hozzá a kérdést. Nem reflektáltam a kérdésre, mivel a jellemzést helyénvalónak tartottam. Tudomásom szerint a „steril” szó tisztát jelent. S az evangelizációban a tiszta evangéliumot kell hirdetni. Legalábbis arra kell törekednünk.

Egy levelezésben valaki evangelizációt azzal vádolta, hogy az akkori politikai rendszer kiszolgálása volt, mivel elterelte a figyelmet a törvénytelen- ségekről, visszaessékéről, hallgatva társadalmi igazságtalanságokról. „Hol voltak az evangelizációban a javaiktól megfosztottak, igazságtalanul elítéltek, családtagjaikat elvesztettek?” Ott voltak az evangelizációkon százával, ezrével – feleltem -, és hallgatták, itták a megfeszített és feltámadt Krisztusról szóló evangéliumot. Nyertek sok erőt saját és övéik, sorstársaik veszteségei elviselésére, Isten eközben is kinyilvánuló kegyelmes akarata megismerésével. Azt már igazán nem kellett bizonygatnom, hogy az evangélium megalkuvás nélküli hirdetői sem sűtkéreztek a megkábulat korszak napos oldalán.

A köztudottan gyümölcsöző evangelizációs szolgálat emlékeire és hagyományaira is sokan úgy tekintenek, mint Isten egyszer adott és újra már nem ismétlődő jótéteményére.

Most

Tapasztalatom szerint az áldott igazságtalannak nincs idői feltétele. Nem gondolom azt, hogy volt evangelizációra kedvező, és van arra kedvezőtlen idő. Az áldással koronázott szolgálat alanya mindenképpen Isten. „Könyörülök, akin könyörülök, és irgalmazok akinek irgalmazok” – idézi Pál apostol Isten már Mózesnek kijelentett cselekvésmódját, 2Móz 33,19., Róm 9,15. Ha mégis keresünk emberi feltételt, legfeljebb azt találjuk, hogy az Isten igéjével szíven talált igehirdető bizonyágtételén keresztül ragad meg Isten igéje igehallgatókat is. Gyakori tapasztalatunk volt, hogy általában a személyes megrázkódtatáson, kegyelemnyerésen átment igehirdető szolgálatát követte nyilvánvaló áldás.

Egy lelkész vidéki útja miatt nemlelkész barátját kérte helyettesítésre a vasárnapi szolgálatban. A felkért barát nagyon ózdkodott alkalmatlanságára és méltatlanságára hivatkozva, mivel akkoriban súlyos családi megrázkódást élt át. Mentegetőzése nem talált elfogadásra, el kellett látnia a szolgálatot. A lelkész hazatérve, tudakolta a vasárnap lefolyását. Egyik híve így számolt be: „az a prédikátor úgy beszélt az én bűnömről, mintha az ő bűne lett volna.” Elgondolhatjuk az igehallgatás áldását.

Bár emlékezünk a Szentírásban olyan közlésre is, hogy „abban az időben ritkaság volt az Úr igéje, nem volt gyakran látomás,” 1Sám 3,1, ez azonban nem sorolja két – kedvező és kedvezőtlen időbe – Isten óráit. Gyakrabban találkozunk a „most” és a „ma” időmegjelöléssel a legkedvezőtlenebb külső körülmények között is.

Megint Pált idézem: „A kegyelem idején meghallgattalak, és az üdvösség napján megsegítettelek. Íme, most van a kegyelem ideje! Íme most van az üdvösség napja!” 2Kor 6,2. „Most is kárnak ítélek mindent Krisztus Jézus, az én Uram ismeretének páratlan gazdagságáért.” (Kol 3,8). Vagy a Zsidókhoz írt levélből: „Ma, ha az ő hangját halljátok, ne keményítsétek meg a szíveteket!” 3,15, 4,7. „Buzdítsátok egymást minden egyes napon, amíg tart a ma...” 3,13.

Ez a sürgető jelen magában hordozza az elmúlás veszélyét is. *Meg kell*

ragadni a jelent, mert mindig nehezebben jön vissza, vagy elvesz örökre. Ezért „*ne legyetek restek*, hanem kövesse azokat, akik hit és türelem által öröklük az ígéreketek.” Zsid 6,12. Ézsau „*később, amikor örökölni akarta az áldást, elutasították*, mivel a megtérés útját nem találta, noha könnyek között kereste.” 12,17. Vigyázzatok, hogy *el ne utasítsátok azt, aki szól!* ... mert mi módon menekülünk meg mi, ha elfordulunk attól, aki a mennyből szól.” 12,25.

De hogyan?

Az evangelizációról azt szoktuk mondani, hogy karizmatikus szolgálat. Foglalkoztat is bennünket, milyen lelki ajándék szükséges az evangelizációhoz. Pál apostol 1Kor 12-ben *sokféle* lelki ajándékról szól a gyülekezetben. Az evangelizációt kifejezetten nem említi, ez lehetőséget ad arra, hogy ki-ki különféle karizma mellett kössön ki, amely nélkül nem látja gyümölcsözőnek az evangelizálást. Van, aki a Lélek által kapott *hitet*, más a *gyógyítások* kegyelmi ajándékait, ismét más az *isteni erő* munkáit, vagy a *prófétálást*, a *lelkek megkülönböztetését*, sőt a *nyelveken szólást* (bár nem a mi körünkben) tartja szükségesnek ehhez a hódító, hitet ébresztő szolgálathoz. Minden választásnak van alapja, hiszen mindegyikben ugyanaz az Úr és ugyanaz a Lélek munkálkodik, 4-11 v. Én most mégis a fejezet utolsó mondatát idézem témánkkal kapcsolatban: „*Ezen felül megmutatom nektek a legkiválóbb utat.*” 31b.

Távol legyen tőlem, hogy belemerüljek a mérhetetlenül gazdag 13. fejezet kibontásába. Csak másfél verset idézek belőle feleletül arra a kérdésre, hogyan lehet, hogyan kell ma evangelizálni, s hogy mi a hatékony mai evangelizáció feltétele, *legkiválóbb* útja:

A szeretet mindent elfedez,

A szeretet mindent hisz,

A szeretet mindent remél.

A szeretet mindent eltűr.

A szeretet soha el nem múlik. 7-8a. v.

Szeretet nélkül nem lehet evangelizálni, de szeretettel *minden lehetséges*, mert Isten szeret.

Csepregi Béla

Egy régi megújulás néhány mai üzenete

Hadd kezdjem azzal: hogyan tekintek mostani együttlétünkre? Két szót idézek Bibliánk első lapjáról: „Legyen” és „lett”. Ezzel tulajdonképpen mindent elmondtam. Emberek ügyködtek ugyan létrejöttén,

mégis Isten műve és ajándéka számunkra.

Utolsó előkészítő megbeszélésünket jan. 16-án tartottuk szerény otthonunkban. Sok szorongás maradt bennem ezután. Két nap múl-

va azonban megragadott Útmutatónk egyik igéje: 2Krn. 30,9. Fellepoztam a Bibliámban nemcsak ezt a kiragadott mondatot, hanem az egész fejezetet, sőt az előtte levőt is. Felszabadító és *bizakodást ébresztő üzenetet* kaptam ebből. Néhány morzsát hadd tegyek most ide számotokra is.

Egy nagyon szomorú korszak után, Ezékiás király elindította azt a megújulási folyamatot, amely Izrael egész népére kihatással volt. A 2Krn 29-30. fejezetekben tehát egy *nagy megújulás történetét* olvashatjuk. Úgy is mondhatnánk: itt egy nagy egyházi reformációról vagy ébredésről van szó. Hogyan kezdődött? Jeruzsálemben a templom ajtajai már hosszú évek óta zárva voltak. A templomban ott heverték összetörve a szenthely berendezései, amelyek helyébe Aház az idegen nagyhatalom bálványait állította fel. Ezékiás első cselekedete az volt, hogy sarkig kitérte a megcsúfolt templom ajtajait, összegyűjtötte a papokat és levitákat, és rájuk bízta a templom megtisztításának szolgálatát.

Urunk és Istenünk ebben a mi mostani időnkben is azt akarja, hogy kitérüljenek a templomkapuk. Ezek hosszú ideig úgy voltak bezárva, hogy a hívő nép belül rekedjen. Végre kinyíltak a kapuk! Ahhoz azonban, hogy az egyház népe a kívül levők felé elvégezhesse szolgálatát, *neki magának kell megújulnia*. Elsősorban a templomot kell az „idegen istenektől” megtisztítani, a papoknak és a levitáknak a saját szénájukat kell rendbetenni. Csak egy belső megújulás után kezdődhet el általános megújulás.

Azok, akik egyházunkban a régi evangélizációs időszak átlói voltak, nagyon jól tudják, hogy gyülekezeteink meglevenedése tekintetében milyen fontosak voltak a *lelkész-evangélizációk*. Mindig hallatlan jelentőségű, amikor a lelkészek szíve nyílik meg az evangélium előtt. Amikor tehát az a küldő parancs, amiről itt az előbb énekelünk – „Menjete!” – elkezd égni a szívünk mélyén (185,4). Nincs fontosabb dolgunk ma, hogyha egyházunk megújulásáról van szó, mint hogy újra és újra elhangozzék szívünk mélyén a délelőtt már megemléltet imádság: „*Uram, kezdő nálam!*”

A nagy templomtisztítás után Ezékiás nagy ünnepre akarta összegyűjteni az egész népet. Nem sikerült. „*Nem szentelte meg magát elég pap és a nép sem gyűlt össze Jeruzsálemben.*” (30,3) Az egyház történe-

tetét – az ébredések történetét is – mindig jellemzik az ilyen *kudarcok*. Mostani egyházi életünknek is vannak ilyen kudarcos vállalkozásai. Különböző csoportok tüzték már zászlajukra a megújulás jelszavát. Mégsem következett be, vagy legalább is alig mutatkoznak jelei. Semmiképp sem vált általánossá. Emberi próbálkozásaink kudarcra szinte szükségszerű. A megújulás mindig ajándék és azt semmiféle emberi igyekezettel, felsőbb hatalmasság parancsszavára nem lehet beindítani. Erre Ezékiásnak és tanácsosainak is rá kellett jönniök. Itt többről és másról van szó, mint arról, hogy „gyürkőzz, János!” módjára feltúrjuk az ingünk újját és „csináljuk meg!” Az egyházban az emberi nagyotakarásnak a sorsa előbb-utóbb mindig a kudarc. Ez azonban *nem Istennek és az Ő ügyének a kudarc!* Csak annak bizonyossága, hogy mi csináljuk rosszul.

A megtérést a megújulásból nem lehet kispórolni. Erről tanúskodik Ezékiás meghívó-levele is. Ebben *megtérésre hívta az egész népet*. Ebből a levélből azonban világosan kitűnik, hogy mielőtt a király másoktól igényelte volna a megtérést, neki magának kellett átmennie ezen. Úgy szólalt meg, mint aki maga is átment a megtérés, a bűnbánat tűzén és rátalált az irgalmas és kegyelmes Istenre. Ezért a levél nem is maradt visszhangtalan. Juda és Izrael népe összegyűjt az ünnepre. Jegyezzük meg magunknak jól: *nem lehet másokat megtérésre hívni úgy, hogy mi magunk kimaradunk belőle*. A megtérésnek is nálunk, papoknál kell elkezdődnie, hogy a megtérésre hívó szó másoknál is hatékony lehessen.

Örömmel készült Izrael és Juda népe, hogy együtt ünnepeljék a paskát. Ennek az ünnepre készülések volt *árnyoldala* is. A fény mellett mindig ott sötétlik az árnyék is. Efraim és Manasse földjén kinevetve és *kigúnyolva fogadták* Ezékiás király levelét. Isten hívásának mindig van ilyen fogadtatása is – tudomásul kell vennünk. Imádkoznunk kell azért, hogy mi magunk – (vannak Isten ügyén gúnyolódó papok is!) – vagy a ránk bízottak ne tartozzanak az Isten hívását gúnyolva elutasítók táborába. Velük szemben ne a „damnamus”-t emlegessük, hanem azt a *mentő szeretetet tanúsítjuk*, amelyet Jézus Krisztus is gyakorol velünk szemben. Ő a gúnyolóként is meghalt a kereszten. Sőt, Pál szavaival: „mikor még ellenségei voltunk, halt meg értünk s ilyenként ölelt szeretetébe bennünket.

Isten terve megvalósul a gúnyolódók ellenére is. Csodálatos: az egész nép összegyűjt Jeruzsálemben. Az ilyen *eredmény az Isten ajándéka*. Ha egyetlen szív mozdul meg, az is az Isten ajándéka. Ha egy gyülekezet szíve mozdul meg, az is Isten munkájának a csodája. Ha pedig egy egész népnek a szíve mozdul meg – mint ahogy Ezékiás idejében – az még nagyobb ajándéka és még nagyobb csodája Istennek. Ezért van helye itt annak, amit sokszor emlegetünk, de talán kevésbé vállalunk, hogy ti, az ajándékot kérni kell, a megújulásért kitaróan imádkozni kell. Ez nem tétlenséget jelent, hanem sokkal inkább *várást az Isten órájára*, hogy amikor „eljön az óra”, az imádkozó kezek után a lábak is megmozduljanak és az imádkozók szája is megnyíljon, hogy Isten rájuk bízott üzenetét hűséggel tudják átadni másoknak.

Befejezésül hadd adjam át a számomra legdrágább üzenetet. A király levele *a népet a páska oltárához*, a páska asztalához gyűjtötte egybe. Így kerültek újra vissza a szövetségbe, az Istennel való közösségbe. Itt történik meg a nagy „kézadás az Úrnak”. (8. v.) Ugye tudjátok, kicsoda a mi páska-báránnyunk és hol található? Ide vagyunk mi hivatalosak. *Számunkra az az engesztelő áldozat*, ahova minket Isten össze akar gyűjteni, *Jézus Krisztus kereszti*. Itt születik az igazi bűnbánat a szívünkben és itt részesedünk Isten nagy ajándékában: bűneink bocsánatában. Akár azt az utat jártuk meg, amelyiket a kisebbik fiú, aki a mélységekben járt, akár azt, amelyet a másik, aki azt képzelte, hogy rendben van az élete, de messzebb volt atyjától otthon, mint az öccse. Mind a kettőt ugyanaz a szeretet hordozta, várta haza és fogadta vissza.

E január közepén kapott drága ige üzenetét tovább adva, azzal az *imádságos kéréssel* zárom mondani-valómat: adja Urunk, hogy mostani szép testvéri közösségünk találkozás legyen Jézus Krisztus kereszti alatt s belőle megújulás támadjon a magunk, gyülekezeteink és egész népünk számára.

Laborczai Zoltán

*

Megjegyzés: Az igemagyarázat Balikó Zoltán betegsége miatt elmaradt előadás helyett hangzott el. A közölt szöveg az Ev. Rádió-misszió magnófelvételének rövidített változata.

Luther halála után a reformáció erővonalai Sopronban

Luther Márton 450 évvel ezelőtt bekövetkezett halálával kapcsolatosan gondolatban sokszor elzarándokolunk Eislebenbe, Wittenbergbe. Szinte beállunk a menetbe Eislebenből elindulva az elhunyt reformátor fiai és a reformáció munkatársai mellé, hogy megérkezzünk a wittenbergi vártemplomba, ahová Luther földi maradványait koporsóban elhelyezték. – Kiváncsi voltam arra is, hogy ki végezte a temetési szolgálatot és milyen ige alapján. Ugyanis az volt a szándékom, hogy az ünnepi megemlékezésen a soproni templomban a rám eső német ige hirdetés alapigéjeként ezt választom. *Dr. Fabiny Tibor* egyháztörténész-professzor, évfolyamtársam jött segítségemre. Közölte, hogy *Bugenhagen János* 1Thesz' 4,13-18 alapján hirdette a feltámadás evangéliumát. Egy igetanulmányból még azt is megtudtam, hogy Luther *Bölcs Frigyes* (1525) és *Allhatatos János* (1532) választófejedelmek temetésén ezt a textust olvasta fel, mint ige hirdetései alapigéjét. Úgy tűnik, hogy Bugenhagen nem esetlegesen választotta ugyanezt a textust, hanem mint reformátorunk szív- és hitközeli igéjét. Ismeretes az is, hogy *Melanchton Fülöp* miként méltatta az elhunyt szolgálatát: „*Ach dahingegangen ist der Wagenlenker, welcher die Kirche regiert hat, denn nicht menschlicher Scharfsinn hat die Lehre von der Vergebung der Sünden und dem Vertrauen auf den Gottsohn entdeckt, sondern Gott hat sie durch diesen Mann geoffenbart... Dich, aber, o Sohn Gottes, du für uns gekreuzigter und auferstandener Immanuel, bitte ich, du wollest deine Kirche regieren, erhalten und beschützen. Amen.*” Beszélt Melanchthon még az „Amen” előtt arról is, hogy követeknek nehéz próbatételek, melyeket át kell élnie a reformáció ottani egyházának. Mégis most lelkesítő szövegű iratunk szerkesztőjének kérésére nem töltök több időt Wittenbergben, hanem írok Sopronról, mint a hazai reformációnak egyik centrumáról, hogy miként terjedt a nyugati határszáron beáradó „láng szellő” (R. kat. történetírás szerint), de az evangélium viharával „korhadt fákat” döntött ki.

Túlsúlyra jutnak a reformáció hívei

Dr. Fabiny Tibor professzor 1984-ben a 200 éves soproni templom jubileumon tartott előadásában egy fontos mozzanatra hívta fel a figyelmet. *1553-ban* a Pozsonyban dúló pestis miatt Sopronban ülésezett az országgyűlés, melyen *Ferdinánd király* mindkét fiával megjelent. Beszédében elhangzott: „*az ósrégi isteni tisztelet és az igazi hit helyébe új tanok sarjadoztak...*” A még ennél is keményebb szavakra válaszként mind a felső, mind az alsó tábla elhárította a vádat, mintha ők lennének okai az ország szerencsétlen állapotának. Az országgyűlésen hozott vallásügyi cikkek nem is tartalmaztak protestánsellenes kitételeket, melyből arra lehet következtetni, hogy Sopronban (talán már országosan is) túlsúlyra jutottak Luther hívei. – A soproni tanács félretette azt az ősi regulát, hogy az iskolák a plébános hatáskörébe tartoznak. Eljutnak ugyanis a hírek a tanáchoz: „*Az ifjúság is a prédikátorokhoz húz... a soproni urak pedig a királyi intéz ellenére úgy nyilatkoznak, hogy ezentúl semmi más vallást nem hajlandók megtérni a városban, mint a lutheránus irányzatot.*” *Dr. Karner Károly* professzor mindezt összefüggésbe hozta *Ferdinánd* 1553-as soproni országgyűlési beszédével. A legtöbb világi történészünk egyetért velünk abban, hogy a reformáció 1550 körül „győzelemre jutott” Sopron városában és néhány évtized után csaknem egyeduralgokká lett a lutheri tanítás a polgárság körében.

Azt is örömmel vehetjük tudomásul, hogy a Luther halálát követő években az első Wittenbergben tanuló ifjút (*Faber Gergely*) követte *Wirth Mihály*, aki aztán jeles városi jegyző lett. Tanulmányával és tapasztalataival bizonyára hozzájárult ahhoz, hogy az éppen hazatérése után újjászerve-

zett soproni latin iskola 1557-től kezdve végérvényesen a wittenbergi reformáció szellemében folytathassa működését.

Az 1526-1584 közötti eseményeket megörökítő kéziratból kitűnik, hogy 1557-ben *Hummel Kristóf* polgármester támogatásával, annak telkén a mai belváros szívében megépült az új latin iskola. A szellem az iskolában kétségtelenül lutheránus volt, az iskolai diákság még látogatja a kat. szertartású miséket is, ám a plébános 1559-ben maga is megnősült. Öt évvel Melanchthon halála után a soproni evangélikus egyházközség szervezett megalakulása is végbement (1565). De előre küldte az iskolát, melyben tanult és formálódott a gyülekezet és az egyház jövő nemzedéke. Ez történt Sopronban a Luther halálát követő években. Istené ezért a hála, aki így munkálkodott igéje által: Nem halok meg, hanem élek és hirdetem az Úr hatalmas tetteit. Az élő Úr hívott el Sopronban követeket, akik hirdették az evangéliumot. Akkor is, amikor jöttek a próbatételek, nemcsak Luther hazájában, hanem a mi országunkban is a gyászos évtizedben. Igaz, hogy nyilvánosan csak a soproni Eggenberg-házban hangozhatott a reformációban megismert Isten igazsága, a Krisztusban hozzánk lehajló bűnbocsátó szeretetről. Akik e ház udvarában istentiszteletre, távoli vidékről (Bécsből is), összegyülekeztek, *Turmezei Erzsébet* verse szerint „Nedves evangélikusok” kitüntetett címet viselték, amit a „templomafosztott kicsiny sereg” gúnyként kapott. A vers záró sorai áldott útmutatás lehet a ma nemzedéke számára:

*Bár lenne mindnyájunk szívének
az ige mindig ilyen drága!
Hallgatásból ne tartana távol
se nyár, se tél, se zimankó, se zápor!
Hitükért gúnyolt, üldözött ősök
arca néz ránk századok távolából.
Míg szól az ige s a zápor zuhog,
biztatva néznek ránk a múlt ködéből
régii „nedves evangélikusok”.*

Szeretne a soproni gyülekezet a Luther-év záró ünnepi alkalmaként október 31-én, az egykori „nedves evangélikusok” istentiszteleti helyén, az Eggenberg-ház udvarán, netán a „kőszöszéken” is, hálát adni Istennek mindazért, amit a reformációban adott a soproni és hazai evangélikusságnak, sőt határainkon túl is.

A város lelki-szellemi életének formálója

300 évvel Luther halála után szólította el Isten *Kis János* (egy dokumentumon saját kezű aláírásán: Kiss szerepel) soproni lelkész, püspököt, ugyancsak februárban. Talay születésének jubileumi ünnepén szülőfalujában, Rábaszentandráson tartottak megemlékezést. Február 22-én Sopronban gondoltunk Isten iránti hálával szolgálatának áldott nyomaira. Nem kívánom életét és munkáját részletezni, hiszen ezt többen megtették, komoly kutató munkával alátámasztva. A kérdésemre szerettem volna választ kapni: hogyan lehetett ő a felvilágosodás korában olyan lelkész és püspök, aki a lutheri reformációt nemcsak szem előtt tartotta, hanem megélte, érvényesítette szolgálata minden területén?

Úgy vélem, nem szabad figyelmen kívül hagyni ebből a szempontból, amit „Emlékezései”-ben ír gyermekkoráról. Beszél könyvszeretetről, de kiemeli a Bibliát. „*Az említett könyvek mind egytől egyig, kivált a biblia, nálunk az öregebbek által s következőleg általam is, nagy becsben tartattak.*” Édesanyja a bibliai történetek olvasására szoktatta, hogy megszeresse mondanivalójukat. „*Az anyám egy téli napon rokkáján fonván, mellette velem abból olvastata s az olvasásra Kereszte-*

ló János élete következett. Ott a hasznos tudományokban többek között az mondatik, hogy ez a szó: János (és így az én keresztnevem is), annyit tesz, mint kegyelemmel teljes. Ez a jegyzet, melyre jó anyám kétség kívül figyelmeztetete, nem csak a könyvet velem igen megszerettette, hanem reám különben is jótékonyan hatott.” Így már gyermekkorában magába szívta a Biblia szeretetét, neve Isten kegyelmére hívta fel figyelmét, a sola scriptura, a sola gratia lutheri tanításnak alapjai már kisgyermekkorai „téglaárból” épültek a szülői házban. Ezek erősödtek Kátéjában, „amelyben a felvilágosodás mellett ott van a lutheri reformáció becsülése és értékelése is. Világosan érzékelhető nála a hit és gondolkodás és a hit és cselekedetek összefüggése” (Kevéházi László) Az Emlékezéseiben idézett kifejezés „hasznos tudományokban” és saját hitvallásában olvasható „rejtékben használtam éltemmel” erre az összefüggésre utal: a hittudomány hasznos dolog, a hitben élő ember használni akar rejtetten, nem hivalkodóan, amint a hit, mint gyökér, rejtett, láthatatlan, de gyümölcstermése látható és tápláló.

Sopron lelki-szellemi arculatát meghatározó szolgálatának elismerése volt, hogy gyülekezetünk templomában, a Liceum klubjában, a városháza nagytermében folytak a megemlékezések. De a templom melletti és a Liceum falán lévő emléktáblák koszorúzása, meg a temetőben pihenőhelye mellett történt lelkészi szolgálatok, koszorúzások is bizonyítják, hogy Isten áldott eszköze volt Kis János lelkész, püspök, irodalmár, közéleti ember, soproni polgár a magyarságban, nemcsak Sopron számára, hanem a hazai evangélikus, a hazai szellemi élet horizontján.

A felvilágosodásban szolgáló „reformátorunk” ott pihen temetőnk Gálffy kriptájában, az elmúlt évszázadok soproni lelkészeivel együtt ama napig. Akit felfedezett, Berzsényi Dániel hitvallása kívánkozik ide: „Bizton tekintem mély sírom éjjelét... ott is elszört Csontejaimat kezeit takarják” (Fohászok-dás). De Kis feltámadás-hite is kitűnik verssorairól:

„HADD SZÓRJÁK A SZELEK SZERTESZÉT POROMAT
FELSZEDI AZ, AKI KIMÉRTE SORSOMAT.”

Egyharmadára csökkent soproni gyülekezet

Sok próbatételt kellett átélnie a soproni gyülekezetnek a reformáció megindulása óta. A tiszta lutheri tanítás térhódítása után jött az ellenreformáció, a gyászos évtized, fatemplomaink égtek el a belvárosban, a két világháborúban elszenvedett veszteségeinket emléktáblák jelzik a templom előterében. Közben hangzott a reformációban megismert evangélium vigasztalása, ragyogott az egyház egyetlen drága kincse szívekben és élt a soproni gyülekezet: egyedül kegyelemből – hit által – Krisztusért!

De eljött 1946 áprilisa, melynek idejét egy lelkész „Sopron leggyászosabb napjainak” nevezte. 400 évvel a reformáció népének gyásza, Luther halála után a soproni gyülekezetnek el kellett vesztítenie a kitelepítés során 6500 hittestvérét. Nem kívánom mindezt politikai szempontból taglalni, mert egyrészt nem értek hozzá, másrészt nem „az én asztalom”. Csupán egyet kockáztatok meg: sok olyan német ajkú, hazájához hűséges evangélikus, aki 1921-ben szavazatával hozzájárult a „civitas fidelissima” kitüntető elismeréshez – került a kitelepítési listára, aki szorgalmas munkájával bizonyította hazaszeretettét. Nagypénteken kezdte meg működését a kitelepítési bizottság. Az időzítés az evangélikus egyház egyik legnagyobb ünnepén, valószínű nem volt véletlen. A veszélyeztetett konfirmandusokat a lelkészek megkonfirmálták, mert nagy szükségük volt hitük megerősítésére. A lelkészek engedély hiányában is kimentek a külső pályaudvarokon veszteglő hosszú szerelvényekhez és néhány meleg szóval, kézzszorítással búcsúztak, míg május 1-jén végleg el nem tiltották őket. Egész utcák néptelenedtek el. A gyülekezet 2/3 része, köztük a ragaszkodók voltak kénytelenek elhagyni a hűségnek azt a városát, melybe az ő hűségük is

beépült (azzá tett); azt a gyülekezetet, mellyel összeforrt evangéliumi-lutheri hitük és ebből fakadó szorgalmas helytállásuk a mindennapokban. Hanzmann Károly lelkész ezt a fájdalmas időszakot részletesen leírja a gyülekezet történetében. A tanulók száma 784-ről 204-re csökkent. A tanítói állások több mint a felét meg kellett szüntetni. Két lelkész elegendő volt és a segédlelkészi állást sem tudta fenntartani a gyülekezet. Ha a gyülekezetünk életét 1945-től a mai napig vázolni akarjuk, akkor Sopronra talán méginkább jellemző, amit dr. Frenkl Róbert úgy fogalmaz, hogy a gyülekezetek nagy része szinte az utolsó időkig „megpróbáltatásként élték át a kort”. Akik el mertek jönni a templomba „vállalva hátrányos megkülönböztetést”, a kisebb kenyérrért is megdolgoztak a civitas fidelissima közösségében, erőt merítve az ecclesia militans, a küzdő egyház evangélikus-lutheri ígértetéséből. Idekívánkozik a Sopron és környéke (1922-1990) című könyv idevágó szakasza, mely a soproni lutheránizmus utolsó 50 évét, Luther 400 éves halála évfordulója utáni hitéletét így jellemzi: „Az emberek is megpróbáltatásként élték át az utolsó több mint 40 évet, akik lelkük, gondolkodásuk mélyén tudták az igazságot, de féltek és aggodalmukban magukba fojtották azt. Örülődött mindenki, aki egyházát szerette, evangélikus gyülekezetétől valamikor erőt, hitet kapott. Aki most ismét visszatalál egyháza hitvalló közösségéhez, annak életét Isten a megpróbáltatások malomkövei között, mint érett gabonaszemet, liszté zúzta, hogy éltető kenyér lehessen a sok lelkileg éhes ember számára: szavával, munkájával, szeretetével.”

A soproni gyülekezet életének csak pár vonását vázoltam az eltelt 450 év alatt. Bizonyos, hogy Luther halála után indult meg igazán a soproni reformáció és az egyetlen kincset felfedező evangélium, annak hirdetése szűrődött be a nyugati határon első ízben és olvasták a reformáció iratait, még „borkimérés” helyiségeiben is. Aztán gyökeret vert a reformáció a hit „hasznossága” vonalán Kis János lelkész és püspök szolgálatában. Ha Károli Gáspár bibliafordításán keresztül megszólalt az Isten magyarul, megkockáztatom: Kis János szolgálatán keresztül Sopronban úgy szólalt meg az Isten magyarul, hogy a nyelv zamatán keresztül is közel hozta igéjének éltető eledelét, mely az értelmet és a szívet egyaránt gazdagította. Berzsényi ezt így fejezte ki Kishez írva: „Az ész az érzéshez remeken csatlolod, A csapongó elmét szeliden oktatom”.

Gyülekezetünk utolsó 50 évéről, fájdalmas félévszázadának első évéről (1946) necsak azért írtam, mert reformátorunk halálának 400. évfordulója utáni hónapokra esett. Olyan megpróbáltatása volt a kettészakadt gyülekezetnek, mely vérveszteséget okozott. A hitben való elvérzéstől csak a reformáció kezdete óta folyamatosan hangzó evangélium mentette akkor is és ma is: Krisztus a kereszten elvérzett bűneinkért, de él!

Szimon János

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Sopron és környéke (főszerk. Sarkady Sándor)
Sólyom Jenő: Hazai egyháztörténelem
Wilhelm Stahl: Predigtilfen II.
200 éves a soproni evangélikus templom (Szimon-Kebelei)
Hanzmann K.: A soproni egyházközösség története
Lelkipásztor 1996/1
Turmezei E.: Emberré lettél, hogy ember legyél

Corrigenda

Lp 1996/2. sz.-ban 41. oldal cím alatt helyesen: Mt 6, 3.v.6.v.18.v.
71. oldal fordító neve után helyesen Brief aus Lobetal
72. oldal a vasárnap neve helyesen Invocavit
Lp 1996/3. sz.-ban
81. oldal harmadik hasáb 20. sor alulról: így hirdette
23. sor alulról: ne igazodjatok e világhoz!
84. oldal a híres dán professzor neve helyesen: K. E. Skydsgaard

A teológia szomszédságában

A KORRUPCIÓ KÖZÉP-EURÓPÁBAN

Ezen a címen tartottak konferenciát 1996. február 22-25. között Budapesten az Országos Kriminológiai és Kriminológiai Intézet, a Németnyelvű Református Gyülekezet és a Friedrich Naumann Alapítvány rendezésében. A szünpozion nyelve német és magyar volt, a helyszín a Hotel Korona.

A korrupció ma régióink egyik jellemzőjévé vált. A konferencián szakértő előadók szava és izgalmas beszélgetések során érthettük meg a hasonló és a különböző jelenségeket s azt is, hogy a téma túlmutat régióink határán és valóban aktuális az egész világon.

A nemzetközi politikai, gazdasági,

szociális aspektusokból közelítő előadásokból most csak két magyar szakértő munkájából hozunk részleteket, de a tematika minket is állandóan érdeklő volta miatt ezeket a közléseket folytatjuk, ha nem is tudunk minden előadásra, referátumra kitérni.

Szerk.

FARKAS BEÁTA (JATE, Szeged):

A korrupció regionális és határon túli perspektívából

– Összefoglalás –

A korrupció hazai vizsgálatában óhatatlanul vissza kell nyúlnunk a történelmi előzményekre, mert a mai jelenségek mögött összetett okok állnak. A hiánygazdaság önmagában is a korrupció melegágya, a vevő kiszolgáltatót az eladónak, a hiánycikkekhez csak csúszópénz ellenében lehet hozzájutni. Magyarországon is ez volt a helyzet annak ellenére, hogy a fogyasztási cikkek mennyiségi hiányát sokkal inkább felszámolták, mint a környező országokban. A választék elégtelensége elég ok volt, hogy 1987-ben még a Közgazdasági Szemle hasábjain a neoklasszikus közgazdaságtan modelljeiben próbálják elemezni a hiánygazdaság szülte korrupciót.

A Kádár-rendszer reformjai nem vittek közelebb a korrupció leépüléséhez. Engedtek ugyan némi teret a magánkezdeményszervezeteknek, de az így kifejlődő második gazdaság csak megtűrt, bizonytalan helyzetű képződmény lehetett, amely mindig a legalitás és az illegalitás mezsgyéjén mozgott. A vállalkozások nem valódi piaci vállalkozások voltak, hanem összefonódtak a bürokratikus szervezett állami vállalatokkal, a valódi kockázatvállalás, a tisztességes üzleti magatartás itt sem alakulhatott ki. Nézetem szerint ezzel is magyarázható – több más tényező mellett –, hogy a rendszerváltás után Magyarország nem tudta azt az előnyös helyzetét kihasználni, amellyel a rendszerváltáskor rendelkezett. A torz, félpiaci magatartásformák rögzülése inkább gátja, mint segítője az átlátható, kiszámítható játékszabályokkal működő piacgazdaság megszilárdulásának.

Az átmenet gazdasága újabb problémaméreteget rak a történelmi hagyatékra. A privatizáció a fejlett országokban is csábít a korrupcióra. Ha egy országban ráadásul a vásárláshoz nincs elegendő tőke, ha a vállalati vagyon értékeléséhez nincs fejlett tőkepiac, a bürokrácia hatalma óriási mértékben megnő, ami szükségképpen növeli a korrupciót.

A vagyonértékelés piaci fejletlensége ahhoz is vezet, hogy szinte minden egyes esetben felmerül a gyanu, hogy a céget áron alul adták el, és korrupció áll az ügy mögött. A társadalomban kialakul egy „korrupciós pszichózis”.

A csőd eljárás, a cégek felszámolása szintén tág teret ad a korrupciós kísértésekhez.

A határok megnyílása felerősítette a kedvezőtlen hazai tendenciákat. Az egyes régiók veszélyeztetettsége ebből a szempontból eltérő. Nem szorul különösebb indoklásra, hogy ebből a szempontból a keleti határvidék miért van lényegesen nehezebb helyzetben.

Azonban nemcsak a fejletlenebb keleti szomszédokból kell káros hatásokkal számolni. A fejlett országokból is lépten-nyomon hallunk korrupciós botrányokról. A korrupció felerősödése azzal hozható összefüggésbe, hogy a gazdasági növekedés lelassult, a jóléti állam szolgáltatásainak megnyirbálására került sor. A szűkülő erőforrásokhoz nehezebb hozzáférni, ez megnöveli a késztetést, hogy meg nem engedett eszközöket vegyenek igénybe a pozíciók megőrzésére. A gazdasági megszorítások mellett a társadalom sokkal érzékenyebb a kiváltságos rétegek visszaéléseire.

A globalizálódó világban a régiók egymásra hatása megnövekedett, a fejlett országokra visszahat, hogy a fejlődő országok egy részében a korrupció az élet természetes része. A multinacionális cégek sem tudják kikerülni, ha meg akarnak maradni az adott térségben. Megjegyzem, a multikulturális világnak ez a sajátos megjelenése volt az egyik problématerület, amely kiváltotta, hogy az USA-ban, majd Nyugat-Európában a 80-as évektől előtérbe került az üzleti etika.

A korrupció mérséklése mindezek folytán globális feladat. Ez nem ment fel bennünket, hogy minden lehetséges eszközt megragadjunk a hazai viszonyok „megtisztítására”.

Ugyanakkor a tartós javulás feltétele, hogy a volt szocialista országok gazdasága, politikai rendszere stabilizálódjon. A fejlett országoknak szembe kell nézni azzal, hogy a határok kinyílása után a saját társadalmuk alapértékeit alááshatja, ha folyamatosan rendezetlen, instabil gazdaságokkal állnak

kapcsolatban, nem kis részben a fekete gazdaságon keresztül. Az európai uniós integráció elősegítheti a korrupció elleni fellépést. *A világgazdaság szintjén szintén ki kellene alakítani egy olyan etikai minimumot, amely a kulturális sokjélés mellett is elfogadható!*

DR. TOMKA MIKLÓS:

A társadalmi erkölcs felbomlása Magyarországon és az újjáépítés esélyei

– Négy tézis –

A rendszerváltás és a napjainkat jellemző nagy társadalmi-gazdasági átalakulások idején el-elhangzik, hogy erkölcsi megújulásra van szükség. Vannak, akik ezt minden indoklás nélkül, magától értetődő követelményként ismétlik. Vannak, akik ugyanezt „moralizálásnak”, a mindennapi valóságtól való elrugaszkodásnak ítélik. Vannak, akik minden problémának a megoldását az erkölcsben keresik. Vannak, akik éppen ellenkezően gondolkodnak és a gazdaságot és a politikát meg akarják „tisztítani” a morális követelmények „teherétől”. Az erkölcs témája már-már ideológiai-politikai választóvízzé válik.

A következőkben nem vállalkozom a szociáletika elvi, vagy gyakorlati megalapozására. Vázlatosan meg szeretném azonban mutatni, hogy a társadalmi erkölcs felbomlása Magyarországon viszonylag újkeletű jelenség. Bizonyos, hogy a problémákért korántsem csupán az elmúlt politikai rendszer a felelős. Szemléltetni szeretném azonban, hogy a pártállam olyan társadalomszervezeti modellt létesített, amely több vonatkozásban is megalapozta, szinte intézményesítette a társadalmi erkölcs bomlását. Ezután érdemes konkrétan sorra venni, hogy ma miben és hogyan mutatkozik a társadalmi erkölcs hiánya, vagy sérültsége és hogy ez mennyiben jelent társadalmi, politikai és igazgatási problémákat. Befejezésül pedig igyekszem azokat a feltételeket megfogalmazni, amelyek a társadalmi erkölcs regenerációjához szükségesek. Mondanivalómat – (az idő szűkére tekintettel) – néhány tézisbe foglalom.

1. tézis: A társadalmi erkölcs felbomlása nemcsak az elmúlt 50 év történetének „gyümölcse”.

A társadalomtörténet képviselői általában egyetértenek abban, hogy Magyarországon a 19. század közepéig-végéig hagyományos (*pre-modern*), ám szerkezetében és kultúrájában stabil társadalom volt. Különbözőképpen lehet vélekedni az akkori magyar társadalmi berendezkedés igazságos vagy igazságtalan voltáról. Tény, hogy abban a korban egyértelmű egyéni és társadalmi erkölcs és határozott erkölcs-tudat érvényesült. Alighanem igaz, hogy a századfordulón gyors ütemben megkezdődött ennek az egységes közerkölcsnek a differenciálódása. Legalább annyira igaz azonban az is, hogy a közerkölcs látványos összeomlása az utóbbi 50-60 év eseménye.

A pre-modern kornak a lakóhelyi közösségekre, a városi céhekre és testületekre és a nemesi társadalom rendjére épülő és ennek megfelelően tagolt társadalmi erkölcs jelentős mértékben az egyéni moralitásra, a személyes kapcsolatokra, a közvetlen emberi felelősségre és segítségre támaszkodott. A személyes elvárások társadalmilag kötelező erejét azonban kikezdte a társadalmi átalakulás: a városfejlesztés, az ipari munkásság megjelenése, a dzsentri réteg gazdasági tönkremenetele, az agrárproletariátus kialakulása, a társadalmi különbségek és ellentétek gyors és látványos megnövekedése, a liberalizált bevándorlás és a különböző kultúrák azzal járó konfliktusa stb. A „hivatalos” társadalmi erkölcs többé-kevésbé változatlan maradt ugyan, de (a) egyre kevésbé biztosított igazságos állapotot, (b) egyre kevésbé felelt meg a tényleges életviszonyoknak, és főleg (c)

egyre kevésbé lehetett pusztán társadalmi nyomással kikényszeríteni. A feudális korral együtt a paternalista pre-modern társadalmi erkölcsnek az ideje is lejárt.

A társadalmi-gazdasági viszonyoknak és az erkölcsnek egymástól való elszakadása súlyos következménnyel járt. Megszűnt annak a lehetősége, hogy a szaporodó strukturális problémákat az adott erkölcsiség keretein belül elfogadható módon kezeljék és megoldják. És bizonyos kérdésekben, főként a társadalmi javak elosztásának témájában, megkezdődött a társadalmi (osztály-) helyzethez igazodó érdekek és rétegerkölcsek nyilvános megfogalmazódása. Egyre nagyobb csoportok erkölcsérzéke került szembe az uralkodó hatalom által képviselt „hivatalos” erkölccsel és az azt kifejező jogrenddel. Példaként legyen elég a nagybirtok-rendszer körüli feszültségekre, valamint az ipari- és a banktőke jelentőségnövekedésére utalni.

A 20. század első felének magyar társadalmi megoldást az átalakuló társadalmi szerkezet és a társadalmi erkölcs növekvő ellentétére. (Természetesen nem tekinthető megoldásnak, legfeljebb alibinek és figyelmet elterelő bűnbak-teremtésnek a revíziós ideológia, valamint a zsidóság kollektív diszkriminálása.) Amikor pedig a magyar állam a személyes felelősség megállapítása nélkül, ítélet nélkül, és kollektíven egy népcsoportot a minden állampolgárnak kijáró jogoktól megfosztott, ezzel a társadalmi erkölcsön halálos sebet ejtett. A zsidótörvények „jogosságát” bizonygató ideológiák alapján kérdőjelezték meg a társadalom tagjainak egymás – és a közösség – iránti megkülönböztetés nélküli felelősségét. A zsidó vagyon de facto szabad prédává válása mutatis mutandis mindenemű tulajdon elvesztését előlegezte meg. Emberek százazereinek elhurcolása és halálba küldése pedig az élet feltétlen védelmét tagadta meg. *Márton Áron* erdélyi püspök joggal mondhatta, hogy mindazok, akik ebben tevőlegesen részt vettek, kívül helyezték magukat az erkölcsön és a jogon. Valójában még súlyosabb dolog történt: maga a társadalom erkölcsé ingott meg.

1945 majd 1948 azután olyan „rendet” hozott, amely frontálisan fordult szembe a társadalom addigi gyakorlatával és erkölcsével. A kommunista párt maga akarta meghatározni, hogy mi a jogos és mi a jogtalan. Egymást követték a politikai események, amelyek éppenséggel a korábbi közrend és jogszerűség felszámolását tűzték célul. Velük együtt az erkölcsi tudat, sőt, maga az erkölcs is kérdésessé vált. A földreformot és a földosztást követte a tsz-szervezés, később a tsz-ek felbomlása, majd még később újraszervezése. Ehhez lehetett ugyan valamilyen ideológiai magyarázatot fűzni, de a társadalom az addigi rendbe való önkényes belenyúlást szükségszerűen a tulajdonra vonatkozó erkölcsi elvek megtagadásának kellet, hogy értelmezze. A korábbi társadalom rangjelzőit, a származáson alapuló rangot, a vagyont és a társadalmi pozíciót az új hatalom büntetendő tényként kezelte. Tíz- és százazrek sorsa lett a deklasszáls, a kitelepítés, a kényszermunka, a börtönbüntetés. Nem az erkölcs vagy a jog sérelme kapott büntetést, hanem az uralkodó politikai érdek önkénye érvényesült, koncepciósan, valójában erkölcsi indoklás nélkül. Mindenki számára nyilvánva-

lővá vált, hogy a hatalom és képviselői nem az erkölcsöz igazodnak, erkölcstelenek. A társadalomnak egyre jobban hozzá kellett szoknia egy olyan politikai rendszerhez, amely igyekezett ugyan saját jogosságát bizonygatni, de amelyről az ország lakóinak zöme azt tartotta, hogy nem jogszerű, s hogy nem erkölcsi szabályokhoz igazodik. Igaz, a szakmai racionalitás érvényesülése sem volt látható. Felkészületlen, tanulatlan emberek kaptak vezető beosztást. A feltétlen politikai lojalitásért jólét s talán karrier járt. Biztonságot azonban ez sem adott. Az üldöztetési mániában szenvedő pártvezetés a párton belül is „tisztogatott”. Így végeredményben nem a megígért új rend és nem egy új erkölcs született, hanem a teljes bizonytalanság és a félelem állandósult. „*Ahol zsarnokság van, ott zsarnokság van*” – írta *Ilyés Gyula*.

2. tézis: A szocialista-kommunista rendszer intézményesítette a közkerölcs nélkül működtetett társadalmat.

Az 1945 utáni kelet-európai rendszerek alighanem mind egyikére érvényes, hogy kétféleképpen is kihúzták a társadalmi erkölcs alól a talajt. Előbb olyan *totalitarizmust* valósítottak meg, ami legitimitásra aligha tarthatott igényt, és így erkölcsi követelményeket sem igen támaszthatott. Később a társadalom saját szervezetének, mozgalmának és önállóságának felszámolása, valamint a központi ellenőrzés sodorta az embereket olyan atomizált és kiszolgáltatott helyzetbe, amelyben személyes erkölcsük mindenkinek lehetett, de amelyben a társadalmi erkölcs kevésbé fejlődhetett. Mindkét megállapítás rövid kifejtésre szorul.

A totalitárius rendszer alapvető emberi jogok egy sorát tagadta meg. A kommunizmus kezdeti éveiben gyakran a létfenntartás sem volt biztosított. Tehát gyakorlattá vált a máséból, mindenekelőtt az államból, vagy a közösből való lopás. Az így megszervezett rendszer ellenben nem számíthatott társadalmi elfogadottságra és legitimitásra. Ellenkezőleg, a társadalom zöme a rendszer bomlasztását, a vele való szembeszállást, vagy legalább a rendszer megkerülését tekintette erkölcsösnek. Radikálisan szembekerült egymással egyfelől a hivatalos ideológia, illetve a párt gyakorlata, másfelől a társadalom túlnyomó részének erkölcsi meggyőződése. A magántulajdon kisajátítását egyre többen egyszerűen az állam és képviselői által végrehajtott rablásnak tekintették. Különösképpen amikor ugyanazt a tulajdont (lakást, telket, házat) utána valamely funkcionárius kaparintotta meg ugyancsak személyes használatra. Mivel pedig a visszaszerzésre törvényes mód nem létezett, sokan erkölcsileg feljogosítva érezték magukat önmaguk nem történelmi úton történő kárpótlására. Minél hosszabban károsította a rendszer a polgárokat, annál elterjedtebbé vált az önkárpótlás. – És annál bizonytalanabbá vált, hogy mi az erkölcsös és mi az erkölcstelen.

A hazai társadalomtudományokban elterjedt az a gyakorlat, hogy a társadalmi erkölcs felszámolásának második útját egyszerűen „modernizációnak” nevezzék, és talán szükségesnek, sőt talán fejlődésnek minősítsék. Lehetséges, hogy a mezőgazdaság átalakítása és a falusi társadalom felszámolása a kor követelménye volt. Az is lehetséges, hogy az iskolázottság nagymérvű kiterjesztése és a felfelé irányuló mobilitás ugyancsak társadalmi-gazdasági előrelépés elemei. Való igaz, hogy mindkettő gyengíti a hagyományt hordozó társadalomszerkezetet és magát a tradíciót – s persze ezen belül az erkölcsöt is. A „szocialista modernizációnak” azonban még két fontos sajátossága volt:

A *fontosabb sajátosság*: a közösségképződésnek, a társadalom önszerveződésének, a társaságok, érdekvédelmi szervezetek, az állam és az állampolgár között közvetítő intézmények létrejöttének akadályozása. A központosított párt-

állam a társadalmi autonómia akár csak legelemibb formájától is félt, tehát annak megakadályozására törekedett. Ezért nem jöhetett létre igazi társadalmi nyilvánosság. Ezért minősülhet „államellenes összeesküvésnek” egy önképzőkör, egy baráti társaság, egy imacsoport. (Csak zárójelben megjegyezve: Magyarországon 1973-ig születtek ilyen ítéletek, és 1977-ig voltak börtönben ilyen ítélet miatt büntetésüket töltők.) Tehát itt nem csak arról volt szó, hogy a gyors társadalmi átalakulás a korábbi közösségeket, normarendet, erkölcsöt és társadalomszerkezetet szétrombolta, hanem az államhatalom módszeresen igyekezett a társadalom autonóm újjászerveződését megakadályozni. A modernizáció átmenetileg anómiát, azaz szabály-, rend-, törvény-, erkölcs-nélküliséget teremtett. A szocialista-kommunista rendszer pedig ezt a közrend és közkerölcs nélküli helyzetet intézményesítette, állandósította. Ez előnyösnek látszott a párt, a központi hatalom befolyásának biztosítására.

A *másik sajátosság*: az erkölcs ápolására és továbbadására történetileg létrehozott társadalmi intézmények, azaz a vallás és az egyház folyamatos és következetes lejáratása és támadása. A kommunista rendszer mindent megtett, hogy a vallást és az egyházat felszámolja, majd amikor látta, hogy ez nem megy, akkor azok társadalmi elszigetelésére törekedett. Ez a törekvés áthatotta az egész társadalom- és kultúrpolitikát. Ezt szolgálta az oktatás, a tömegkommunikáció, a propaganda. Mindez persze nem eseti tevékenység volt, hanem intézmények hálózatát érintette, amelyek a képzésben, a szakmai gyakorlat megszerzésében, az oktatóvá válásban, a tankönyvkészítésben stb. sok éves munkaszakaszokkal dolgoznak. A szakintézményekben a régi oktatók és a régi könyvek ma is ott vannak. Így az évekkel ezelőtt megszabott ideológia még sok éven át tovább hat. A féloldalas oktatást és nevelést a társadalom csak lassan tudja kinőni.

3. tézis: Ma Magyarországon pontosabb lenne extrém és egyoldalú individualizmusról, semmint társadalmi erkölcsről beszélni.

Az összehasonlító társadalomtudomány eddig alighanem legnagyobb vállalkozása az úgynevezett „Európai Értékrend Vizsgálat”. 1980-81-ben 29, majd 1990-91-ben már 41 országban végezték el, – mindkét időpontban Magyarországon is. Ennek köszönhetően hazai adatainkat nemzetközi összehasonlításban értékelhetjük.

Nemzetközi tapasztalat az individualizmus, a személyes döntésre való igény erősödése, az erkölcs egyéni megszabásának terjedése. Ez nálunk is jellemző, de nálunk talán másképpen kellene nevezni. A nyugati individualizmus ugyanis együtt jár a személyes mérlegettel és tudatossággal és van két ellensúlya: a család és a baráti kör. Nálunk ezek kevesebbet nyomnak a latba. A magyar individualizmus elmagánosodott és önző individualizmus. Korábban *Utassy Ágnes* már bizonyította a barátságok ritka voltát Magyarországon. Az újabb adatok ezzel tökéletesen egybehangzanak. A magyaroknak kevesebb barátjuk, kevesebb időt töltenek barátaikkal és kevésbé igénylik a barátokat, mint a legtöbb európai nemzet fiataljai. Ami pedig a családot, gyermekeket illeti, nos a magyar társadalom majdnem egyharmada vallja azt, hogy „a szülőknek joguk van saját életükre, nem lehet tehát tőlük megkövetelni, hogy gyermekeikért feláldozzák”. A gyermekellenességre *Hankiss Elemér* már évekkel ezelőtt felhívta a figyelmet. Most az 1990-es adatok ugyanezt mutatják. Ezt a szülői önzést képviselő nézetet Európában csak a dánok vallják nagyobb arányban mint mi.

Miképpen befolyásolja mindez a társadalmi erkölcsöt? A magyar adatok két megállapítást tesznek lehetővé. Egyrészt

rendkívül elnézőek vagyunk önmagunkkal és a társadalommal szemben a „kis bűnök” iránt. Másrészt egy jelentős kisebbséget alkotnak a társadalomban azok, akik tulajdonképpen minden kérdésben szélsőségesen „engedékenyek”. Mik a „kis bűnök”? Ha a Módsz Kézvéleménykutató Intézet által gyűjtött adatoknak hinni lehet, úgy a világon a magyarság vezet a tömegközlekedésben való potyázásnak, az idegen autó engedély nélküli átmeneti „kölcsönzésének”, az ittas állapotban való autóvezetésnek, az utcai személtelésnek, „kenőpénzek” adásának és kapásának a helyeslésében. A „kenőpénz” kérdésénél érdemes egy pillanatra megállni. Emlékeztet a parasztolvencia körüli vita. Az előző rendszer hivatalos logikája szerint az orvosok állami alkalmazottak, munkájukat fizetésért végzik, azért a betegtől további ellenszolgáltatást elfogadniuk nem szabad. Ám az állami fizetés reálértéke évről évre csökkent, és pedig nemcsak a hasonló foglalkozási kategóriákhoz mérten, hanem egy jobb szakmunkás jövedelme alá. Önmaga és családja fenntartása érdekében az orvos egyre inkább rászorult a kiegészítő jövedelemre. A betegtől kapott, esetenként megkövetelt anyagi ellenszolgáltatást végül nem lehetett tilalmakkal megakadályozni. Ennek belátása után az állam váratlan dolgot tett. Felhívta az orvosokat az így szerzett magánjövedelmük adóbevallására s ezzel törvényesítette a zsebbe kapott összegeket. Persze ugyanakkor még jobban összekuszálódott hogy a hivatalosan ingyenes szolgáltatásért kinek, mikor, mennyit szabad (vagy éppenséggel kell?) külön fizetni.

A *nemzetközi összehasonlítás* szerint csak két ország előz meg bennünket a „hasznos hazugságot” elfogadók arányában. A munkahelyről származó kisebb értékű tárgyaknak saját célra való igénybevétele pedig olyan kérdés, amelyben a társadalom inkább azt ítéli el (tekinti baleknek, önmaga megrontójának), aki nem tulajdonít el, semmint azt, aki lop. Ezt a képet teljessé teszi, hogy a magyar társadalomnak körülbelül egytizede az összes felsorolt „kis bűnön” kívül gyakorlatilag minden mást (a fiatalokúak közötti szexet, a kábítószerfogyasztást, a homoszexualitást, a prostitúciót, az öngyilkosságot és az eutanáziát) „mindenképpen rendben valónak” talál. Az ittas autóvezetést pl. Európa népességének 0,6 százaléka tartja „mindenképpen” és mindössze 1,6 százaléka valamennyire „elfogadhatónak”. Az idézett forrás szerint a magyar felnőtt népesség 10,1 százaléka véli úgy, hogy az „mindenképpen rendben van”.

Mintegy másfél évtizede nagy botrány kerekedett abból, hogy az országos futballbajnokságon néhány esélyes csapat előre megegyezett az eredményekről. Így a totóeredmények egy részét is előre tudták. A közvélemény háborgott. Mindenki egyetértett a bűnösök súlyos elítélésével. A társadalmi visszhanggal kapcsolatos közvéleménykutatás ellenben meglepő eredményt hozott. A többség azt mondta, hogy el kell itélni azt, aki olyan buta, hogy lebukik. Magát a totócsalást ellenben a személyében is megkárosított többség különösebb megrázkódtatás nélkül, szinte cinkos hunyorítással tudomásul vette. Az erkölcsi megítélés egyedüli kritériuma ez esetben a siker vagy a sikertelenség volt.

Azok aránya, akik nem tartják feltétlen elítélendőnek a lopott áru vásárlását, a tömegközlekedésben való „bliccelést”, a talált pénz megtartását, az adócsalást, az államtól jogtalan előnyök igénybevételét stb. európai átlagban egy évtized alatt 5-10 százalékkal nőtt. A szakértők ezt mégsem egyszerűen az erkölcsi érzék romlásának minősítik. Ugyanis nem arról van szó, hogy az emberek ezt jobban helyeselnék, mint korábban. Csupán nem ítélik el. Ráhagyják az érintettekre. Nem az egyéni erkölcsi normák változnak, hanem a társadalmi kontroll – és azzal együtt a közérköcs.

Nyugat-Európa társadalmi erkölcsében az utóbbi évtizedek legfontosabb változása a megengedőbbé válás, az erő-

sődő permisszivitás, a saját ügyekre korlátozódás, az egyre erősebb tolerancia, a másoknak mindaddig mindent megengedés, amíg az engem közvetlenül nem zavar. A kelet-közép-európai és ezen belül a magyar társadalom egy része sokkal hagyományosabb, mint a nyugat-európai országoké, mégis ugyanez részben nálunk is elmondható. Legfeljebb az okok mások. Itt már az előző évtizedekben szétesett a társadalmi erkölcs. Itt már korábban visszahúzódtunk saját életünkbe. Szóltalanul tudomásul vesszük a normasértést. Lehet persze, hogy ez sem pontos fogalmazás. Lehet, hogy saját személyes normáinkat és erkölcsünket nem tekintjük olyan általánosnak, hogy azt számon lehessen kérni máson. Lehetséges, hogy egyet s mást a nyilvánosságban azért nem tekintünk deviánsnak, normasértőnek, mert nincs olyan társadalmi mérce, ami alapján így ítélnénk. A társadalmi erkölcs hiánya zöld utat ad minden egyéni önkénynek.

Az éremnek ez csak egyik oldala. A másik az, hogy a *társadalmi erkölcs terén való elbizonytalanodásunk nem jár együtt a saját, egyéni normáinktól eltérő másik személy elfogadásával*. A tolerancia terén van még mit tanulunk. Ha az európai országok társadalmait a nevelési célkitűzések alapján hasonlítjuk össze, azt látjuk, hogy a toleranciára nevelés helyeslésében Kelet-Közép-Európa messze lemarad Nyugat- (és Észak- és Dél-) Európa országai mögött. Ehhez hasonló elmaradás csak a személyes felelősségre nevelés kérdésében látható.

A *nevelés és az erkölcs viszonya* egyébként is problematikus. Az előző évtizedek ideológiájával összhangban a vallást a társadalom egy része, talán éppen megszabott erkölcsi rendje miatt, szigorúan magánügynek tartja. A népesség egy része arra sem lát módot, hogy a társadalom egésze, legalább a legalapvetőbb erkölcsi kérdésekben közös álláspont-ra jusson. A közösségek és a civil társadalom hiányának ismeretében valóban reális az a vélemény, hogy a társadalmi érték- és erkölcsi konszenzus létrejötté egy darabig még megoldatlan. A társadalmi erkölcsről való nyilvános párbeszéd is megoldatlan. Így legfeljebb zavart s egyesekben megbotrántoztatást kelthetett, amikor az előző művelődési miniszter a könnyű drogok szabaddá tétele mellett foglalt állást, vagy amikor Budapest jelenlegi főpolgármestere a prostitúciót tiltó európai konvenció megváltoztatásának kezdeményezését mérlegeli.

Az *erkölcs elmagánosodásának van még egy vetülete*: Az én erkölcsöm függetlenné vált a másik konkrét személytől és a társadalom összességétől. Legalábbis mindaddig, amíg senkit nem sértek. Ez a függetlenség ellenben a másik ember, vagy egyszerűen a társadalom iránti felelősség feladását jelenti. Ez az erkölcs nem akarja vállalni a másik ember terheit. Egész Európában egyre inkább így van. Nálunk is. Abban a versenyben, ami a „szabadság” és a mindenki szociális biztonságát garantáló „egyenlőség” között zajlik, a többség az elsőt választja. Ezzel egybecseng *Vásárhelyi Máriának* egy tanulmánya. Az olvasható benne, hogy a magyar közvélemény szerint elsősorban azok a szegények, akik elisszák a pénzüket, másodsorban azok, akiknek nincs megfelelő munkalehetőségük, a harmadik legfontosabb ok, hogy a szegények nem szeretnek dolgozni, a negyedik ok, hogy nem tudnak vigyázni a pénzükre. Ezután csak ötödik, hatodik, hetedik stb. helyen kerülnek szóba egyéb objektív hátrányok. Eszerint a szegénységért a szegények maguk a felelősek. A jómóddal kapcsolatos két leggyakoribb állítás sem érdektelen. 1: Azok élnek jómódban, akiknek jó összeköttetések vannak. 2: Ma becsületes munkával nem lehet sok pénzt keresni.)

4. tézis: A társadalmi erkölcs újjászületése feltételezi a társadalom egészének az újjászületését – és fordítva, a tár-

sadalom újjászerveződése megköveteli a társadalmi erkölcs meglétének legalább egy minimumát.

Ez a tézis öt megállapítást rejt. A társadalom egészében érvényesülő erkölcs létéhez szükséges:

- a) a társadalom – bármennyire is differenciált és plurális, mégis – szerves az egysége és összetartozástudata,
- b) az emberek kölcsönös felelősségtudata, azaz a társadalmi igazságosságról való közmegegyezés,
- c) az erkölcs továbbadása melletti elköteleződés és annak intézményes megvalósítása,
- d) a társadalmi erkölcs érvényesítése a jogalkotásban, a bűnüldözésben és az államigazgatásban,
- e) az egymással és a társadalommal szembeni felelősség felismerése és gyakorlása a társadalom újjászületésének is előmozdítója.

A társadalomnak önműködő szervezetté válása megköveteli egyfelől az egyes emberek emberi-társadalmi elköteleződését, az egymásért és a közös ügyekért való felelősségvállalást, a hamis tolerancia felszámolását, másfelől a jogok és a kötelességek közötti összefüggés felismerését és intézményes érvényesítését, harmadrészt a társadalom közösségi és szervezeti hálózatának, vagy más szóval a *civil társadalomnak a megerősödését*, negyedrészt az állam kezébe központosított hatalom, az etatizmus leépítését és decentralizálását. A négy elem kölcsönösen feltételezi és megköveteli egymást, azaz csak együttesen bontakozhat ki.

Az autonóm társadalom létrejötté a népesség egészéről való gondoskodást kíván. Ez más szóval a társadalmilag hátrányos helyzetű csoportok megkülönböztetett védelmét követeli. Ez korántsem magától értődő, sőt reális ellenérdekeltségek is vannak. A különböző rétegek jelenleg igen eltérő társadalomfejlődési szintje ismeretében nem kizárható egy olyan „elit-demokrácia” létrejötté, amelyben egyes csoportok másokkal szemben különösen nagy előnyre tesznek szert vagy megfordítva, ahol a társadalom egyes csoportjai szélsőséges mértékben lemaradnak és marginalizálódnak. Az „igazságosság” kérdése ilyen esetben fel sem merülhet. Ez a fejlődési út kizárná ugyan az egységesen érvényesülő

társadalmi erkölcs lehetőségét, nem akadályozná azonban az „elitnek” a többiek kárára történő hatalomgyakorlását. Úgy tűnik, hogy ennek a lehetőségnek a megítéléséről a különböző pártok és társadalmi csoportok véleménye eltérő.

A társadalmi igazságosság és erkölcs ma a mindennapi kommunikáció tárgya ugyan, de a vele való tudományos foglalkozás, az alapkérdések módszeres feldolgozása, a vele kapcsolatos nyilvános vita és a közerkölcs elfogadott alapjainak intézményes oktatása és továbbadása nem megoldott. Az általános iskolások közel egyharmada vesz részt a fakultatív hit- és erkölcsstan oktatásán, ahol azonban a gyerekek inkább individuális, semmint társadalmi erkölccsel találkoznak. A tanulók másik kétharmada legfeljebb egyéb tantárgyak keretében hall társadalmi felelősségről és feladatokról – olyan pedagógusoktól, akiket nem erre képeztek.

Illúzió társadalmi erkölcstről beszélni és azt oktatni, amíg a mindennapok és az intézmények gyakorlata mást bizonyít. Ha a szomszédom fázik és az utcán vágni kezdi a fákat, gyakorlatilag tehetetlen vagyok. Az önkormányzat a rendőrséghez utasít, mondván, hogy ez már jogsérelem. De bizalmasan rögtön hozzáteszi: a be-, pontosabban a feljelentéshez legalább még egy tanú kell! Egyébként is jól gondoljam meg: be fognak hívni tárgyalásra és a dolog éveig is elhúzódhat, és ha a szomszéd munkanélküli, úgysem tudnak vele mit kezdeni... A társadalmi erkölcs érvényesítéséhez nem elegendő a polgár jóakarata, hanem a társadalmi intézményrendszer együttműködése is szükséges!

A társadalmi erkölcs újjászületését nehezítik (a) az önmagunk hasznában megoldkodás és különböző csoportok egymásnak ellentmondó érdekei, (b) a magunkba zártság, a társadalmi áttekintés hiánya és (c) az egyén és a közintézmények és az állam közötti párbeszéd és együttműködés fejletlensége.

Mindebből ki kell lépni ahhoz, hogy a társadalom autonóm módon működőképesé váljék. Ennek a *változásnak elmaradhatatlan eleme, hogy a társadalom maga tudja, mit tart igazságosnak és jogosnak. Társadalmi erkölcs nélkül társadalmi újjászületés sem lehetséges!*

Oktatás, nevelés – piacgazdasági alapon?

A kérdésként megadott cím az Evangélius Értelmiségi Műhely 1996 januári összejövetelének tárgyát jelzi. Első – felületes – közelítésben a válasz igen könnyűnek tűnik: ha piacgazdaság van, akkor az meghatározó az említett két tevékenységre is. Jellegzetes esete ez annak, amikor a „természetes” válasz – nem igazán válasz.

I. NÉHÁNY ALAPVETŐ ÖSSZEFÜGGÉSRŐL

Nap mint nap említjük, hivatkoznak rá, így hát nem árt, ha felidőzzük a piacgazdaság alapvető jellemzőit:

- a tulajdonviszonyokat tekintve a magántulajdon dominanciája,
- a gazdaság működésének mértékét és a szerkezeti arányait a kereslet határozza meg,
- az ún. költségvetési korlátok „kemények” (itt nem az állami költségvetésről, hanem a gazdaság szereplőinek önfinanszírozó voltáról van szó elsősorban),
- az ún. versenyzési korlátok „puhák” (főként a piaci esélyegyenlőséget, ill. a piac szabályozását illető összefüggések).

Nem árt, ha röviden foglalkozunk az *állqm* szerepével is. A klasszikus közgazdaságtan szerint az állam alapvető feladatai:

- a polgárok védelmének megszervezése külső támadások ellen (honvédelem),
- az állampolgárok védelme a társadalomban a jogtalanságok és minden elnyomás ellen (jogbiztonság, igazságszolgáltatás),
- a közszolgáltatások szervezése és biztosítása (pl. egészségügy, közoktatás),
- a társadalom önmagukról felelősen gondoskodni nem képes tagjainak támogatása (szociálpolitika).

Ehhez hozzávehető még az érdekegyeztető funkció is, ami fokozatosan alakult ki, továbbá az alapvető tevékenységekkel kapcsolatos különböző politikai és igazgatási ténykedések.

A jelenlegi magyarországi viszonyok és a fejlett piacgazdaság összevetése igen nehéz, különösen a rövidsre való tekintettel. Összegezeként annyit említhetünk, hogy – jól lehet eléggé megbízhatatlanok és kevésbé naprakészek a statisztikák – a GNP-nek közel, vagy valamivel több, mint 60 %-át már magántulajdonban levő vállalatok hozzák létre, ugyanakkor a foglalkoztatottakat tekintve, a piaci szektor-

ban foglalkoztatottak részaránya jelentősen elmarad a nem piaci szféra résztvevőinek számától (a részarány 40% körüli).¹

Szintén az alapvetéshez tartozik, hogy a fejlett piacgazdaságokban a tanintézetek pénzügyi bázisát négy összetevő jelenti:

- költségvetési támogatások (állami, önkormányzati),
- szponzori juttatások,
- tandíj,
- az alaptevékenységen kívüli szolgáltatások bevételei (pl. tanfolyamok, ipari és egyéb vállalati megbízások teljesítése).

Az intézmény jellegét (magán vagy nem magán tanintézet) elsődlegesen befolyásolja a négy forráscsoport részaránya a finanszírozásban.

2. AZ OKTATÁSÜGY HELYZETÉNEK ALAKULÁSA

2.1. A társadalom teherviselő képessége

1990 óta 1,4 millió ember veszítette el munkahelyét. Ugyanakkor az emberi tényező szerepét helytelenül, külső tényezőként (külső erőforrásként) kezelő gazdasági elemzések nyomán, a humán erőforrásokat kimerítő és nem azok minőségét fenntartó érdekeltségi viszonyok jönnek létre.²

A kedvezőbb kereseteket felmutató budapesti lakosok 75%-a sem keresett annyit, hogy abból egy négytagú (két felnőtt kereső és két gyermek) családot a KSH által számított létminimum szintjén eltarthasson (1994. évi adat), vidéken az említett arány még nagyobb.²

Ha ehhez hozzávesszük, hogy a pénzügyi kormányzat az oktatásügyet nem úgy kezeli, mint beruházást az emberi tőkébe, hanem mint „szociálpolitikai” feladatot, akkor az oktatásügy aligha juthat rövid/közép távon kedvezőbb helyzetbe.

Az évente számszerűen nagyobb összegek, amelyek az oktatás állami és önkormányzati támogatásában előfordulnak (a korábbi évtizedek elmaradásának behozásáról nem beszélve), reálértékben a szintentartást is alig/egyáltalán nem teszik lehetővé.

Az oktatási intézményrendszer hatékonysága kétségtelenül hagy kívánnivalót maga után, azonban az ebben rejlő tartalékok a forráshiányt legfeljebb enyhíthetik. Hasonló a helyzet a magánérőből történő kezdeményezésekkel is.

2.2. Következmények és esélyek

A magyar népesség 57,5, az aktív keresők 38,7%-a már 1990-ben is legfeljebb 8 iskolai osztály végzettséggel rendelkezett.³ Ez alapvető társadalmi törésvonalat jelentett, ugyanis így csak a népesség 42,5 és a keresők 61,3%-ának volt esélye magasabb képzettséget igénylő állások betöltésére, a többit a leszakadás veszélye fenyegette!

Az 1993. évi új közoktatási törvény olyan képzési szerkezetet hozott (16 éves korig tartó tíz osztályos alapképzés mellett), amely 10, 12 és 14 éves korban – a választható továbbtanulási lehetőségektől függően – szelekciós küszöbököt tartalmaz. Ezek szétartó (divergáló) irányzatok létrejöttéhez adnak alapokat, az esélyegyenlőség és a hiányos képzettség újratereptésének veszélyeit idézve fel. Nem az a baj, hogy a többféle (4, 6 és 8 osztályos) gimnázium vezet az érettségihez, hanem az, hogy ezek és a 10 osztályos „alapképzés” viszonya (átjárhatóság) kérdéses. Fokozza ezt a gondot az alapvizsga és az érettségi különbsége.

A 11 változat után végre elfogadott Nemzeti Alaptanterv (NAT) sem ad biztosítékot (tartalmi oldalról) arra, hogy a képzettségi törésvonal, amely 1990-re kialakult, fokozatosan felszámolható legyen. Sok kedvező irányzat kibontakozását

elősegítheti (dinamikus tantervi struktúrák, felvételi vizsgának elismert érettségi, pedagógiai önállóság), de a társadalmi szelekció növelése árán?³

Olyan nagy baj ez? – tehetik fel sokan a kérdést. Felmerülhet szerintük az 1920-tól érvényre jutó oktatáspolitikai koncepció, amely háromrétegű nemzetben gondolkodott, a teljes, egyetemes kultúrában részesített elitet, a gyakorlatiasabb képzettségű, széles középréteget és a kultúra minimumát megkapó alsó rétegeket alapulvéve. (Felöltik itt sokakban az angol iskolarendszer...) Ezt a sötét képet enyhítenéd, sokan arra hivatkoznak, hogy minden mérték, az egész rendszer kalibrálható úgy, hogy „csak” szelektáljon és ne szegregáljon, elvégre a rendszerelemek nem eleve zártak és az átjárhatóság is javítható lehet a későbbiekben.

A „gyakorlatias” szemléletűek még kevésbé borulátók. „Optimizmusuk” látszólag megalapozott, hiszen arra hivatkoznak: ma érteni kell a számítógéphez, meg kell tanulni – legalább középfokon – angolul és kell egy oklevél is, nem is túl fontos, hogy milyen. Hát ez „összehozható” és akkor nincs gond az érvényesüléssel, mire valaki az elit helyzetekhez közel kerül, majd csak megszerzi a Ph.D.-t is...

Az oktatásügy ilyenén felfogása azonban aligha érvényesülhet országos méretekben, legfeljebb a „gyűródést” átlagon felül bíró, „self made man” jelöltek nyugathatja meg. Ugyanis itt üt vissza a társadalom teherbíró képességének erős csökkenése. „A modernizáció Nyugaton egyharmados leszakadást eredményezett. Magyarországon a társadalom kétharmados leszakadása a valós veszély” – mondja Hegedűs Zsuzsa, a neves, Nyugat-Európában élő magyar szociológus, majd hozzáteszi: „Itt a társadalomnak azt is fel kell ismernie, hogy a jó helyzetben lévő egyharmad – vagy annyi sem – nem fogja tudni végigvinni a modernizációt.”⁴

Ez a „modernizáció” – nem valamiféle jelszó, nem is a magyar nemzeti kultúra valamiféle „feloldása” az európai, sőt világméretű, felszines média és computer (multimédia) galaxisban. Arról van szó, hogy a XXI. században és a következő évezredben versenyképes, az ország létét és jólétét biztosító, korszerű tudatú polgárok korszerű életminőségét kell kialakítani, ami megvéd a visszacsúszástól, a népesség fogyásától – amivel elkerülhetjük a kétharmad népesség társadalmi leszakadását! Nem feledhetjük, Magyarország nemzeti vagyonának közel kétharmada szellemi tőket. Az oktatás és a nevelés pedig a szellemi tőke korszerű újratereptésének alapvető tényezője. Ez tehát a tét, ami kockán forog. Lényegében ezt ismerték fel az ázsiai, újonnan iparosodó országok, amikor a költségvetési kiadások között vezető helyen szerepeltetik az oktatásügyet.

3. MIT LEHET/KELLENE TENNI?

Ebben a részben nemcsak saját gondolataimat összegyzem, hanem az előadást követő vitán elhangzottakból is merítek már.

Ma, és várhatóan az elkövetkező legalább 5-10 évben, a magyar értelmiségnek a középosztályhoz számító része a lecsúszás, az elszegényedés ellen küzd, kénytelen küzdeni. Ez az oktatás és nevelés tekintetében azt jelenti, hogy már az értelmiség önreprodukciója is áldozatos életvitel, sok lemondást és esetleg nékülözést kíván az oktatótól a családoktól, amelyek folytatni akarják társadalmi szerepüket utódaikban. Az értelmiség bővülése feltételezi, hogy a felsőoktatásban növekedjék a résztvevők, és méginkább a képzettséget szerzők száma. Erre a családok jövedelmi helyzete kevés valós esélyt ad, amit jól tükröznek az előbb említett adatok. A kredit rendszerű képzés elvileg lehetővé tenné a pénzkerecső évekkel kombinált oklevélszerzést. Ehhez a munkanélküliség alakulásának is javulnia kell.

A bővült évfolyamok, a beiskolázáskori létszámok azonban nem jelentik egyben az értelmiség jelentős növekedését, ugyanis igen erős a lemorzsolódás. Ez azonban főként nem az egészséges verseny, hanem annak következménye, hogy a növelt létszámú beiskolázás a gyengébb középiskolák „anyagát” is behozza az egyetemekre és főiskolákra (Magyarországon kb. 36-40 élvonalbeli középiskola van, a színvonal erősen eltér ezektől a többinél.)

Komoly gond az is, hogy a családok együtt töltött ideje kevés, ráadásul az elmúlt évtizedek az iskolák nevelő szerepét hangsúlyozták, tehát a családoknak újra rá kell hangolódniuk arra, hogy a nevelő szerepet már rájuk súlyozza a megváltozott helyzet.

Alapvető, hogy az oktatás és nevelés a folyton (és egyáltalán nem összehangoltan) végbemenő változások között is képes legyen szilárd értékrendet adni. Mindezt úgy, hogy a pedagógusok és a szülők saját értékrendje is alakul, kevés a támpont és sok a negatív példa. Az egyéniség kultusza, a gyakorta szabadosságba „átcsúszó” szabadság megélése persze magyarítható az elmúlt időszak elfojtásaival, de a magyarírat nem lehet indok is...

Az egyház feladata, hogy a hit erejével, a keresztyény hit alapjaiban meglévő, időtálló alapértékek hangsúlyozásával és közérthető, naprakész hirdetésével segítse nevelők és neveltek, oktatók és oktatottak értékorientációját a helyes irányba, hogy a jövő értelmisége és minden állampolgára ne csak munkát végezzen, hanem hivatást is betöltsön. Nagyon fontos, hogy az egyház határozottan hívja fel a figyelmet a társadalom vezetőinek felelősségére, arra, hogy az oktatást és a nevelést az állam feladatai között – nemcsak jelszavakban („stratégiai ágazat”) – kiemelt preferencia illeti meg. Nem kormányzati ciklustól függő, hanem állandó feladatról van szó, ezért egy-egy kedvezőbb intézkedés, javulási tünet figyelembe veendő, de halasztó nem lehet ezen a téren!

Oktatás és nevelés – piacgazdasági alapon? Az elmondott-

ak alapján a válasz úgy szólhat: *nem, legfeljebb piacgazdasági keretek között*, de nem a piac diktátuma alapján, hanem felelős állami és társadalmi szervezetben és gondozásban, nem a jelen szűk lehetőségét, hanem a jövő megelőlegezését előtérbe állítva!

Egy amerikai szerző Neumann János-életrajzot írt. Ebben hosszasan foglalkozik a magyar oktatással és az írja: „a történelem legeredményesebb iskolái kétségkívül a pesti gimnáziumok voltak 1890 és 1980 között.” E sorokat idéző cikkében egyik neves fizikusunk így ír: Sokkal inkább igaz ma, mint valaha, hogy „a történelem versenyfutás az iskola és a katasztrófa között”.⁵ Ebben a versenyfutásban az egyházaknak a magyar oktatásügyet és nevelésügyet, saját iskoláik példaadásán túl, segíteniük kell, hogy ismét eljuthasson korábbi eredményessége közelébe. *Az Evangélikus Értelmiségi Műhely vitáján megszólalók sokoldalúan tanúsították az ezért való felelősségüket.*

JEGYZETEK

1 Kornai János: Négy jellegzetesség, A magyar fejlődés politikai gazdaságtani megközelítésben I. (Közgazdasági Szemle, 1995. december, 1097-1118p)

2 Molnár Péter-Szegő Szilvia: Modernizáció az ezredfordulón Magyarországon (Társadalmi Szemle, 1995 október, 3-23p)

3 Csoma Gyula: A magyar iskolaügy és a hiányos képzettség problémája (Társadalmi Szemle, 1995 január, 32-43p)

4 A konfliktusok a dialóg@ust pótolják. Hegedüs Zsuzsa szociológussal beszélget M. Lengyel László (Társadalmi Szemle, 1996 január 23-32p)

5 Marx György: Volt egyszer egy XX. század (Népszabadság 1996. január 6.)

Dr. Magyar István
műfegytemi tanár

Elhangzott az EÉM/Bp. januári összejövetelén

DR. ANDORKA RUDOLF:

Szükséges és lehetséges-e az erkölcsi konszenzus és a közösségi szolidaritás a modern társadalomban?

– A liberális és a komunitárius társadalomfilozófusok párbeszéde –

Napról-napra találkozunk olyan véleményekkel, hogy a mai világban csak az önzést szabad iránytűnek tartani mindennapi cselekedeteinkben, csak az önérdeket szabad követni, a magasabb erkölcsi elvekről és az embertársaink iránt érzett szolidaritásról meg kell feledkezni, ha valaki érvényesülni, sőt egyszerűen fennmaradni kíván. Igen gyakran olvashatunk és hallhatunk – némelykor egyetértően, máskor mély szomorúsággal előadva – olyan nézeteket a tömegkommunikációban is, hogy a mai magyar gazdaságban és társadalomban is ez a jellemző magatartás. Némelykor már az a benyomásunk is támadhat, hogy ez a korszerű liberalizmus fő tanítása, ezt kell elsajátítanunk, ha az észak-amerikai és nyugat-európai társadalmakhoz hasonlókká akarunk válni. Ebben a tanulmányban arra szeretném felhívni a figyelmet, *ez egyáltalán nem a mai liberális filozófia főáramlatának tanítása*, legfeljebb valamilyen eltorzult *vulgárliberalizmus*, és hogy *egyrészt* az utóbbi években kialakult egy, a liberális társadalomfilozófiával egyenrangú ún. *kommunitárius* társadalomfilozófia, amely éppen az erkölcsi és a közösségi szolidaritás elengedhetetlen fontosságára hívja fel a figyelmet, *másrészt* a liberális és a komunitárius társadalomfilozófusok között igen színvonalas vita alakult ki ezekről a kérdésekről. Úgy látom azonban, hogy valójában ebben a vitában nem

sikerült az alapvető súlyos dilemmákat megoldani. Ezért próbálok meg gondolkodni azon, mit adhatnának hozzá ehhez a párbeszédhez a mai magyarországi történeti egyházak tagjai és közöttük mi, magyar evangélikusok.

A becsület, az igazságosság és az együttműködési készség fontossága

Akik az említett vulgárliberális nézeteket hangoztatják, hajlamosak arra hivatkozni, hogy a ma uralkodó szerepet játszó neoklasszikus közgazdaságtan arra a tételre építi fel elméleteit, hogy a gazdálkodó ember önérdekét követi, saját hasznát akarja maximalizálni, *de* ebből a piaci „láthatatlan kéz” hatására a köz számára optimális végeredmény születik. Mint a 18. században *Mandeville* állította pamfletjében: „a magánbűnökökből születik a közjó”. A neoklasszikus elméleti modellek azonban egyrésztől ugyan hasznos oktatási eszközök a gazdaság működésének megértéséhez, de alig van ma komoly közgazdász tudós, aki azt állítaná, hogy a konkrét gazdaságok pontosan ezeknek megfelelően működnek és hogy az egyes embereket csak az önérdek vezeti. Ha így volna, úgy hogyan lehetne megmagyarázni, hogy

a történelem folyamán olyan sokan, akiket rendkívüli módon tisztelünk, hajlandók voltak értékek, elvek alapján súlyos áldozatokat és szenvedéseket vállalni, elveikért vagy embertársaik javáért. A gazdaságok és a gazdálkodó személyek tényleges viselkedését sokkal reálisabban írja le a „neoinstitutionalista”, vagyis „új intézményi közgazdaságtan”. (Pl. North, 1990.) Ezen irányzat szerint, ha a neoklasszikus világ olyan lenne, mint a dzsungel, a gazdaság és a társadalom működésképtelen lenne. Az önrdek korlátlan érvényesülését a valóságban a társadalom intézményei korlátozzák, szabályozzák. Az intézmények lényegéhez tartoznak bizonyos viselkedési szabályok, erkölcsi normák. A társadalom tagjai, a gazdaság szereplői kell, hogy számítsanak arra, hogy partnereik megtartják ezeket a normákat (például becsületesek, megbízhatóak lesznek). Ez az alapja a közöttük lévő bizalomnak. Ha ez a bizalom hiányzik, a gazdasági ügyletek sokkal költségesebbé válnak, szélső esetben ellehetetlenülnek. Ezért állítják a komunitárius irányzathoz tartozó közgazdászok és szociológusok, hogy erkölcsi alapok nélkül a modern gazdaság működésképtelenné válik (Etzioni, 1988).

Elég, ha arra a mindennapos példára utalok, hogy mennyivel nehezebb a bevásárlás, ha a vevőnek attól kell tartania, hogy az eladó becsapja.

A magát radikális liberálisként definiáló Friedrich von Hayek (1995), akinek egy munkáját a közelmúltban adták ki Magyarországon a „Nobel-díjas” közgazdászok sorozatban, azt a nagyon határozott álláspontot képviseli, hogy a társadalmi igazságosság fogalmának nincs értelme, annak megvalósítására nem szabad törekedni, mert az óhatatlanul elvezet a diktatúrához, ahogy ő mondja, a „szolgáshoz”.

Ebből következően elutasít minden olyan szociálpolitikát, amely a gazdagok jövedelmének megadóztatásával szerzett összegekkel a szegények jövedelmét kívánja növelni. Másszóval a jóléti államot egészében torzulásnak tartja. Ezzel szemben a mai talán legjelentősebb amerikai liberális társadalomfilozófus, J. Rawls (1972) könyvet írt a társadalmi igazságosság elméletéről és ebben azokat az alapelveket kereste, amelyeknek alapján a jövedelemeloszlást igazságossá lehet tenni. A komunitárius irányzat „balszárnyához” tartozó ugyancsak amerikai M. Walzer (1983) pedig azt állítja, hogy a történelem folyamán minden emberi közösség megpróbált arról gondoskodni, hogy minden tagjának alapvető emberi szükségleteit ki lehessen elégíteni, tehát igyekezett őket megvédeni az elnyomorodástól.

Ennek fontosságát megint egészen hétköznapi példával érzékeltetném: a jámódú ember sem érzi magát jól olyan társadalomban, ahol lépten-nyomon szélsőségesen elnyomorodott emberekkel találkozik. Nem is beszélve arról, hogy a szélsőségesen egyenlőtlen társadalmakban súlyos konfliktusok alakulnak ki, megnő a bűnözés, terjed az erőszak.

A társadalom tagjai közötti együttműködés és jóakarát fontosságát ugyanazon szerző két munkájának alapján tudom bemutatni. A. Downs (1957) évtizedekkel ezelőtt írott, a politikatudományban klasszikusnak számító munkájában fejtegette ki a *demokratikus politikai közgazdaságtani elméletét*. Eszerint a politikai élet minden szereplője önrdekét követi. A politikai hatalomra akar jutni, vagy meg akarja tartani a hatalmat, ezért az a célja, hogy a következő választáson minél többen szavazzanak rá, illetve pártjára. Ennek megfelelően politizál, hirdeti meg programját, cselekszik, ha – majd – kormánypozícióba kerül. Az állampolgár pedig arra a pártra és politikusra szavaz, akitől érdekeinek leghatározottabb képviseletét reméli. – Elvek, értékek, távlati célok tehát vagy semmilyen szerepet nem játszanak, vagy legfeljebb a szavazatok szerzésének propagandaeszközei.

Több mint harminc évvel később, a politika közgazdaságtani elméletéről rendezett konferencián A. Downs már (1991) homlokegyenest ellentétes felfogást adott elő. Most azt mondta, hogy a *demokrácia azon alapul, hogy az állam-*

polgárok és a politikusok elfogadják bizonyos alapvető értékeket. A két alapvető politikai érték szerinte: **1.** „az egyén szentsége”, **2.** „a más emberekkel való kölcsönös együttműködés kötelelessége”. Külön figyelmet érdemel, hogy e két érték kifejtésénél két bibliai helyre utal: „amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük” (Mt 7,12) és „szerezd felebarátodat, mint magadat” (Mt 22,39). E két parancsolatnak kell tehát a demokráciában érvényesülnie.

Ha a politikusok és az állampolgárok nem számíthatnak arra, hogy minden résztvevő megtartja a demokrácia alapvető szabályait, ha attól kell félniük, hogy politikai versenytársuk a hatalom birtokában kissemmizí, sőt megsemmisíti őket, akkor aligha képesek a demokratikus intézmények működni. Mint *Bibó István* 1945 után nagyon találóan mondta: *a demokrácia lényege, hogy nem kell félni.*

Ez a néhány hivatkozás a világirodalom szerzőire, közöttük liberális és komunitárius társadalomfilozófusokra, meggyőzően szemlélteti, hogy *a gazdaságban becsületesség, a társadalomban igazságosság, a politikában jóakarátú együttműködés szükséges.* Ha a társadalom tagjai nem követik ezeket az erkölcsi normákat, hanem csupán önrdekeik alapján, vagyis önzően járnak el, a modern gazdaság, a társadalom és a demokrácia működésképtelenné válik, összeomlik. A modern társadalom erkölcsi alapjai és a közösségi szolidaritás azonban ennél sokkal mélyebb és nehezebb dilemmákat is felvet. Ezeket próbálok a továbbiakban liberális-komunitárius vita alapján felvázolni.

Milyen alapon lehet erkölcsi konszenzust létrehozni?

A már említett J. Rawls korábbi könyvében megpróbálta a társadalmi igazságosság elveit felvázolni. Két alapvető fogalmazott meg, közülük a második két részből áll: **1.** minden embernek teljes szabadságra van joga, amíg az nem sérti mások szabadságjogait, **2.** a társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségeket úgy kell kialakítani, hogy azok (2.1.) mindenképpen különösképpen a legszegényebbek számára is a legelőnyösebb helyzetbe vezessenek (vagyis annyi jövedelem-egyenlőtlenség engedhető meg, ami végül is a gazdasági fejlődés ösztönzésén keresztül a legszegényebbek helyzetét is javítja), és (2.2.) az előnyös pozíciókhoz való hozzájutás mindenki számára egyformán nyitott kell hogy legyen. Ezek a feltételek meglehetősen szigorúak, a valóságos társadalmakban ennél nagyobb egyenlőtlenségek fordulnak elő és a pozíciók korántsem nyitottak. Rawls azonban úgy gondolja, hogy a mai amerikai társadalomban vagy a fejlett és demokratikus társadalmakban mindenki egyet fog érteni ezekkel az értékekkel és etikai alapelvekkel.

A közelmúltban írt második művében Rawls (1993) feladja az értékkonszenzusra vonatkozó optimista álláspontját és abból indul ki, hogy a modern társadalmak egyre pluralistábbakká válnak, egyre nagyobb mértékben keverednek bennük különböző kultúrájú, vallású, világnézeti, nemzetiségű állampolgárok, akiknek értékeit nem lehet már egy nevezőre hozni. Ezért a *politikai liberalizmusnak* (ezt a kifejezést ő használja) *meg kell elégednie azzal, ha egyetértést hoz létre a politikai játékszabályokban, az eljárási igazságosság elveiben.* Ezt nevezi „igazságosság mint korrektség”-nek. Ennek alapjai: minden állampolgár egyenlő joga a politikai életben való részvételhez, az állampolgárok közötti kölcsönös bizalom és tolerancia, az egymásnak nyújtott szolgáltatások kölcsönössége. Azt hiszem, Rawls az érték és erkölcsi konszenzus létrehozásának igen súlyos nehézségeit jól ismerte fel, de a problémát nem tudta megoldani, mert korántsem lehetünk biztosak benne, hogy a társadalom különböző kultúrájú, vallású stb. tagjai (például keresztények és mohamedánok, fehérek és feketék) egyformán hajlandók

elfogadni ezeket a számukra ésszerűnek tűnő, bár némileg absztrakt liberális alapelveket, amelyek szerintem korántsem csupán eljárási játékszabályok, hanem értékek, erkölcsi normák.

A komunitáriusok ezzel szemben úgy látják, hogy minden ember valamilyen közösség vagy közösségek tagja. Ezeknek a közösségeknek értékeit és erkölcsét kell irányadónak tekinteniük. *Bellah és szerzőtársai* (1985, 1991) az elmúlt évszázadok amerikai kisvárosainak puritán felfogását, az egyéni felelősségvállalást és egyben a közösségért való áldozatkészséget, az amerikai „civil vallást” szeretnék feltámasztani. *MacIntyre* (1985), aki a modern társadalmakban a moralitás lényegének lepusztulása következtében egy „új sötét kor” eljövételét látja (a Római Birodalom végéhez hasonlóan), az arisztotelészi etikához való visszatérés mellett érvel: az ember életének célja, hogy az állam törvényeit követve, erényesen és a közösség szolgálatában éljen. *Ch. Taylor* (1989) a modern társadalmak érték- és erkölcsi rendszerét az európai kultúrájú társadalmak közös örökségére építené fel, amely 1. a zsidó-keresztény vallásból, 2. a felvilágosodás kori filozófiából és 3. a romantika személyiségelméletéből tevődik össze.

Egyén és közösség viszonya

A liberális társadalomfilozófia az egyént, a személyiséget tartja elsődlegesnek. A közösségről való felfogását jellemzi a *társadalmi szerződés fogalmának használata Lockétől Rawlsig*. Eszerint elképzelnek egy kiinduló állapotot, amikor még csak különálló személyek vannak. Az utóbbiak azonban belátják, hogy együtt kell működniük, ezért kitérőnek egy társadalmi szerződést, amely meghatározza mindenkinek a jogait, köteleseit, társadalmi helyzetét. Ebből hallgatólagosan az is következik, hogy az egyén bármikor elhagyhatja addigi közösségét és egy másikba léphet át, legyen az nemzet, vallás vagy családi közösség.

Nem minden liberális társadalomtudós vallja ezt a meglehetősen szélsőséges álláspontot. A pályáját Németországban kezdő, de már hosszabb ideje angol állampolgárságú *Ralf Dahrendorf* (1979) számomra legérdekesebb, de Magyarországon szinte ismeretlen könyvében a „jó” modern társadalom jellemzőit vizsgálva, arra a következtetésre jutott, hogy nem elég az anyagi jólét és a szabadságjogok biztosítása, hanem ligatúrákra (kötésekre) is van szükség, amelyek az egyént a nemzettel, a tájjal, a helyi közösséggel, a családdal és más kiscsoportokkal összekapcsolják. A ligatúrák (a kifejezést az orvosi szaknyelvből vette át) jelentik ezen kívül az értékeket, a vallást, a történeti tudatot, a „haza érzését”. *Ezért a liberalizmus céljának nem a társadalomtól való szabadságot, hanem az adott társadalomban való szabadságot mondja.*

Nagyon nehezen eldönthető kérdés azonban, hogy meddig terjedhet a közösséghez való kötődés, pontosabban: *mit várhat el a közösség a tagjaitól?* Az egyik véglettel, a mindenféle közösségtől elszakadt magányos egyénnel a másik véglet, az egyén feláldozása a közösség érdekében áll szemben. Mindkettő egyformán elfogadhatatlan. Az egyének a közösség vélt érdekében való cinikus feláldozására bibliai példa azon főpapok álláspontja, akik jobbnak látták egy ember, Jézus elpusztítását, mint az egész zsidó közösség kárát. Az egyén feláldozása a munkásosztály, az állam, a szocializmus állítólagos érdekében a kommunista országokban jutott a legszélsőségesebb gyakorlatig: nagy számban tartóztattak le, kínoztak meg és végül végeztek ki erre hivatkozva nyilvánvalóan ártatlan emberket. Sőt, ha a vádlottak maguk is hittek a kommunista eszmékben, azzal is próbálták rájuk hatni (ma sem tudjuk, mekkora eredménnyel), hogy a mozgalom érdekében önként vállaljanak el nem követett bűncselekményeket.

A másik nehéz kérdés: nem minden közösség mondható „jó”, „értékesnek”, ezért hogyan lehet eldönteni, hogy melyikhez és meddig kötődünk.

Példaként a történelemből az amerikai Salem kisváros puritán közösségére utalhatunk, amelyben vallási meggyőződésből boszorkányokat üldöztek. Hasonlóak a mai öngyilkos és gyilkos szekták.

Végül nagy kérdés, hogyan lehet azt elkerülni, hogy a közösséghez való kötődés ne járjon együtt a közösségen kívüliekkel szembeni ellenségességgel, sőt agresszivitással. Elég, ha itt a Boszniában történtekre emlékeztetünk:

Mit mondhatunk mi, magyar keresztények és evangélikusok?

Két gondolattal indítanám erről való tételődésemet. 1. Nem lenne helyes, ha ebben a vitában hallgatnánk. A külföldi párbeszédben keresztények is résztvesznek. Nekünk is az a feladatunk, hogy gettóbavonulás helyett hozzászóljunk társadalmunk égető kérdéseihez. 2. Nem léphetünk fel azzal az igénnyel, hogy mi a végleges igazság birtokában vagyunk, ezért mindenki fogadja el a mi álláspontunkat. Párbeszédre van szükség.

Az értékek és az erkölcs kérdésében azzal járulhatunk hozzá a párbeszédhez, ha rámutatunk: a Jézus tanításában hirdetett végső értékek és erkölcsi normák nem veszítették el érvényüket, aktualitásukat, szerintünk a mai válságból való kiemelkedéshez a legbiztosabb alapot adják! Végső soron mind a liberális, mind a komunitárius társadalomfilozófiai irányzat képviselőinél némileg változott megfogalmazásban ezeket az értékeket látjuk viszont.

Hangsúlyoznunk kell azt is, hogy a kereszténység számára a közösséghez tartozás mindig nagy érték volt. Nem szabad azonban egyetlen közösséget – legyen az akár a nemzet, akár egy világnézeti-politikai csoport – kizárólagosnak, mindennél fontosabbnak tartanunk. Egyszerre vagyunk és kell hogy legyünk tagjai családjainknak, szűkebb és tágabb baráti körünknek, gyülekezetnek és más hasonló kiscsoportoknak, a nemzetnek, az európai népek közösségének és az emberiségnek. Továbbá az e közösségekhez való kötődésünk kritériuma mindig az, hogy abban milyen mértékben fogadják el az alapvető keresztény értékeket és erkölcsi szabályokat.

IDÉZETT SZAKIRODALOM

- Bellah, R.N. és szerzőtársak, 1985, *Habits of the heart. Individualism and commitment in American life.* New York.
Bellah, R.N. és szerzőtársak, 1991, *The good society.* New York.
Dahrendorf, R., 1979, *Lebenschancen. Anlaufe zur sozialen und politischen Theorie.* Frankfurt.
Downs, A., 1957, *An economic theory of democracy.* New York.
Downs, A., 1991, *Social values and democracy.* In Monroe, K.R. szerk., *The economic approach to politics.* New York 143-170.p.
Etzioni, A., 1988, *The moral dimension. Towards a new economics.* New York.
Hayek, F.A., 1995, *Piac és szabadság.* Budapest
MacIntyre, A., 1985, *After virtue. A study in moral theory.* London.
North, D.C., 1990, *Institution, institutional change and economic performance.* Cambridge.
Rawls, J., 1972, *A theory of justice.* London.
Rawls, J., 1993, *Political liberalism.* New York.
Taylor, Ch., 1989, *Sources of the self. The making of modern identity.* Cambridge, Mass.
Walzer, M., 1983, *Spheres of justice. A defense of pluralism and equality.* New York.

*

(Szerzőnk 1996. március 15-én Széchenyi díjat kapott.)

Forgóajtó a zsákutcában

Bizik László hajléktalanokkal foglalkozó írása – *Lelkipásztor, 1996. január* – joggal keltett érdeklődést a karitatív munka területén dolgozók között. Szerzőnk: **DONKÓ ERZSÉBET** szociális munkás, a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat Budapesti Szociális Központjának vezetője, és **SZILÁGYI GYULA** szociális munkás: a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat munkatársai – Bizik László gondolatait folytatva, részint azzal polemizálva, összegzik tapasztalataikat és részletezik a karitatív munka szerepét a szociális csapdahelyzetek elkerülésében.

A századforduló Franciaországában az Állami Közsegélyszolgálat arra utasította intézményeit, hogy „álljanak a nincstelenség szolgálatára, akik – egyéb segítség híján – időlegesen, vagy definitív jelleggel képtelenek fizikai szükségleteikről maguk gondoskodni”. Szép és egyértelmű megfogalmazás, a benne foglalt gondolat természetes evidenciája alig vitatható. 10 évvel később viszont a szervezet igazgatója már némi korrekcióra kényszerül: „Tökéletesen hiábavaló volna azt hajtogatni, hogy a segélyezés szent kötelezettség, ha nem tudunk választ adni arra a kérdésre, hogy a segítségnyújtás alkalmazható-e vajon a szegények minden kategóriájára. Amennyiben tagadó választ kell erre adnunk, vajon a szegények mely kategóriáit illeti meg a segélynyújtás?”

Tartalmilag elemezve a fentieket, úgy tűnik, hogy az utasításban valamiféle szociális küldetésstudat, a 10 évvel későbbi igazgatói korrekcióban pedig egy illúziómentes társadalmi felelősségtudat fogalmazódik meg. A keresztyén etika rendszerében gondolkodó ember számára egyszerűen elválaszthatatlan az egyén felé irányuló szociális érzékenység, s a közösség iránt érzett társadalmi felelősségtudat. Talán ezzel magyarázható, hogy a segítségnyújtás francia rendszerének tanulmányozása óta nagyon félek a szociálpolitikai evidenciáktól.

A szegénység és a szegények

A kétpólusú közösségi érzés aztán intézményi szinten is objektiválódik. Egyrészt kialakult az állami szociálpolitika igen kiterjedt és néha működő rendszere, másrészt pedig a legkülönbözőbb menedékhelyek, krízis- és átmeneti szállók „másodlagos hálózata” életben tartja azokat, akiket a hagyományos értelemben vett szociálpolitika már nem tekint „ügyfélnek”. Az önkormányzatok számára a szegénység ugyanis nem egzisztenciális, gazdasági vagy éppen kulturális kategória, hanem egyszerűen jogosultság – vagy nem jogosultság – kérdése, amit az állami szociálpolitika pénzügyileg ellenőrzött hivatalai ítélnék meg.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat budapesti és vidéki szociális központjai a szekunder hálózat részeként tevékenykednek. Olyan segítséget igyekszünk nyújtani,

amely az adott régió gazdasági és szociális követelményeinek a legjobban megfelel. Pontosán tudjuk, hogy létszámban és súlyát tekintve is *Borsodban* a munkanélküliség és a kulturális depriváltság, az *Alföldön* az agárgazdaság válsága, *Budapesten* az otthontalanság és a bérből/fizetésből élő átlagra nehezedő megélhetési terhek iszonyatos növekedése jelenti a szociális krízishelyzetek gyökerét.

1. Naponta találkozunk a szegénységgel, s nagyon gyakran a szegények azon csoportjaival, akiknek esetében a szociálpolitika klasszikus eszköztára már nem alkalmazható. *A mi „ügyfeleink” nem kaphatnak munkanélküli segítyt, mert nem volt soha állandó, bejelentett munkahelyük, csak méltányosságból kaphatnak minimális segítséget a társadalombiztosítástól, mert sohasem fizettek TB-hozzájárulást, nem iskolázhatók be átképzésre, mert az aluljárókban, lépcsőházakban, barlangokban töltött évek (és az alkohol) érzelmi és intellektuális elszívárosodáshoz vezettek, nem vállalják a hajléktalan szállókra való beköltözést, mert „ott mindenemet ellopják” (mit végül is, mit?), nem kaphatnak sem rendszeres, sem átmeneti segítyt, mert egyszerűen sohasem voltak közigazgathatók. Egészségesek és munkabírók lennének, ha fedél lenne a fejük felett, ha képesek lennének elfogadni a munkával teremtett gazdasági biztonság gondolatát.*

Teljesen egyetértek Bizik Lászlóval, amikor arról ír, hogy a másságért esetenként súlyos árat kell fizetni, csak amikor az esetekkel találkozunk, akkor bizony nagyon tanácstalanok vagyunk. Persze, első pillanatra minden a helyén van: az „esetek” télen csak cipőt és meleg kabátot, egy tál ételt, nyáron talán csak egy nadrágot kérnek – és többnyire kapnak – de mindannyian tudjuk, hogy bár ez a segítség a közvetlen fizikai fenyegetettség elhárításához elég, a *sorsrendezéshez mindenképpen kevés*.

2. A szegények másik csoportját a komfort nélküli lakásokban élő, *sokgyermekes családok adják*. Lakásukhoz gyakran önkényes beköltözéssel jutottak, s ezt a helyzetet – a gyermekekre való tekintettel – a helyi közigazgatás valamilyen kényszerkiutalás formájában véglegesítette. Az ilyen helyzet aztán *speciális szubkultúrát alakít ki*, amelynek legfőbb jellegzetességeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

- a gyermekek rendszerint különböző apáktól származnak,
- az anya igen fiatalon szülte első gyermekét,
- a szülők nem ösztönzik gyermeküket arra, hogy kikerüljenek a szegénységből,
- a gyermekek között igen magas a gyógypedagógiai iskolákba járók, osztályismétlők aránya,
- a család életvitelének központjában *a jelen* (azaz a mindennapi fizikai megélhetés) biztosítása áll,
- a gyermekek igen korán kezdenek szexuális életet,

– az egész háztartásra bizonyos impulzivitás, pillanatszerűség jellemző, a családi munkamegosztás minimális mintái is hiányoznak,

– a család jövedelmének teljesen tervszerűtlen, kaotikus felhasználása.

Általában a szülők iskolai végzettségének szintje igen alacsony, így már az „első hullámban” munkanélkülivé váltak, s munkavállalásukra továbbra sincs semmi esély. Mivel a hazai szociálpolitika őket még elfogadja partnernek, a családi pótlékból, az önkormányzattól kapott rendszeres szociális támogatásból, s alkalmyszerűen végzett feketemunkából tartják fenn a családot. Életvitelüket úgy irányítják, hogy maradéktalanul a megfelelő legyen azoknak a feltételeknek, amelyek között a szociális támogatás még folyósítható. Minden igyekezetük ellenére ki vannak szolgáltatva a mindenkori hatóságok adakozó hajlandóságának, s az eredményes „segélygyűjtés” nem kevés találatkonyságot és empátiát igényel. Gyermekük szocializációját is azon magatartási minták elsajátítása határozza meg, amelyekkel meg tudnak majd felelni a segítségért nyújtó hivatalok elvárásainak. Nem lehet elítélni ezt a taktikát, nem lehet azt mondani, hogy az életüket így tengetőknek nincs igazuk. De biztos, hogy nemcsak az ő igazságuk létezik. Ismét Bizik Lászlónak van igaza, aki a „minél jobb, annál rosszabb” megfogalmazással foglalta össze a szociálpolitika e csapdahelyzetét. Arról van ugyanis szó, hogy ha valaki az eltartottságot választja életformaként, az a tapasztalatszerzés első – és bizony keserves – időszaka után komolyan bízhat a sikerben. A piacgazdaság szigorú rostáján kihullanak mindazok, akik képzettségüknél, életkoruknál fogva, személyiségükből fakadó sajátosságaikból adódóan nem felelnek meg az új követelményeknek. Sokuk számára nem is marad más lehetőség, mint a szociális függőség – és kiszolgáltatottság – elfogadása.

Az alkalmankénti segítségnyújtás a körülmények között nem old meg semmit, a szociális függőség csapdája pedig éppen akkor zárul be, amikor az érintettek menekülni akarnak belőle. A munkavállalásból származó jövedelem ugyanis megfosztja a családot a rendszeresen kapott támogatásoktól, tehát még egy viszonylag jól fizető munka sem hoz pozitív változást a család gazdasági helyzetében. Az elgettősödött egykori iparcentrumok lakóinak „morális magatartását” már régen erodálta az önmaguk és a család fizikai fenntartásáért igen változatos eszközökkel folytatott küzdelem, az értékteremtő munkában érzett emberi öröm már teljesen idegen számukra.

A segélyek és a remények

Úgy tűnik, a szociálpolitikai intézményrendszer – ide értve a legkülönbözőbb szervezeteket – jelen körülmények között nem képes hatékonyan kezelni a szegénység jelenségét, s nem képes megoldani a szegények problémáit sem. Naponta nő a segítségre szoruló szegények száma, a szociálpolitikai lobby kétségbeesetten küzd annak érdekében, hogy nagyobb szeletet hasítson ki a költségvetésből. Törekvéseinek igazolásakor pedig éppen azon csoportok létszámbeli gyarapodására hivatkozik, amelyek kialakulásában neki is döntő része volt (van). A szociálpolitikai masinéria a segélyre jogosultság feltételrendszerének kidolgozásakor – szükségszerűen – egy stacioner csoportot hoz létre, amelybe csak belépni lehet, a csoport elhagyását a legkülönbözőbb ellenérdekeltségi rendszerek szinte lehetetlenné teszik.

Philippe Gumplowicz, a francia szociális rendszert történetileg elemezve, a következőket írja: „...Lehet ironizálni a szegények dinasztiai felett (egyes családoknak mintha bérletük volna a közsegélyre, mások úgyszólván közjegyzői úton örökölték tovább szülőiről gyerekekre azokat az előnyöket, amelyekben a derék család részesül), ám mindenki becsapottnak érzi magát, mindenki úgy érzi, a szegények kiszípolozzák.” Kétségtelen, hogy a gazdasági túróképeségének határára érkezett magyar társadalomban is megfogalmazódtak hasonló gondolatok.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat többéves tapasztala-

itai arra engednek következtetni, hogy a probléma korántsem ilyen egyszerű. Bármennyire is meghatározó szerepet kap az egyén saját sorsának formálásában, a társadalom kívülség mindig valamilyen kényszerválasztás következménye. Kétségtelen viszont az is, hogy a tartós szociális függőség olyan negatív hatással van a személyiségre, amelynek eredményeként csaknem lehetetlen elindulni a visszafelé vezető úton. A szociális függőségben élő családok gyermekeinek sorsa pedig már nagyrészt születésük előtt eldőlt.

A karitatív szervezeteknek igen komoly szerepe lehet abban, hogy a szociálpolitika zsákutcájából könnyebb legyen a visszatérés. Szükség van erre az irányváltásra, mert a jelenlegi tendenciákat a jövőbe vetítve, az a kép rajzolódik ki, hogy néhány év múlva a munkaképes lakosság egyik fele fogja segíyezni (eltartani) a másikat, a helycsere lehetősége minimális lesz, s ennek a helyzetnek akkor már esetleg nem a munkanélküliség lesz az oka.

A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat munkaközvetítéssel foglalkozó irodájának szolgáltatásait hetente 60-80 álláskereső veszi igénybe. Ez az iroda egészen másképpen működik, mint az állami munkaközvetítő. A bürokratikus gépezet helyett személyközpontú atmoszféra, munkanélküli segélyt biztosító hatósági pecsét helyett pedig az egyéni szükségleteknek megfelelő alternatív munkaalkalmak fogadják az érkezőket. Jóllehet a munkaközvetítésnek ez a rendszere személyi és tárgyi feltételek hiányában nem tehető országos szintűvé, a Munkaügyi Minisztérium megbízása alapján 1996 tavaszán megkezdődik a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat önálló munkérőkövetítő hálózatának kiépítése.

Adataink szerint az elmúlt években a hozzánk forduló álláskeresőknél csaknem kétharmada talált segítségünkkel új munkát. Az iroda ügyfelei között viszont igen alacsony a már régóta szociális segélyből élő aránya, s ők rendszerint csak olyan alkalmi munkalehetőséget keresnek, amely nem veszélyezteti a kapott juttatást. Ez a körülmény elég meggyőzően utal a szociális függőség romboló hatásaira.

Egy másik példa: a közelmúltban szeretetszolgálatunk szállást biztosított egy alapítvány által finanszírozott tanulmányi kirándulás résztvevőinek. A kis tiszántúli faluból érkező 16 „halmozottan hátrányos helyzetű” gyermek közül kilencnek nem volt télikabátja, s nyolcnak nem volt téli lábbelije. A gyermekek családja rendszeres szociális támogatásban részesül. Ugyanakkor 14 háztartásban volt színes TV, 8-ban pedig video (a gyermekek és a kísérő pedagógusok szerint). Ilyenkor vetődik fel a természetes igazságérzettel bíró magyar átlagpolgárban az a kérdés, hogy mit is finanszíroz tulajdonképpen a szociálpolitika? Bár a kérdés nem alaptalan, azt tudnunk kell: a segélyek csökkentése vagy „szigorú ellenőrzése” nem szüntetné meg ezt a fajta – Magyarországon luxusnak tekintett – fogyasztást. Legfeljebb a gyermekeknek nem lenne még nadrágjuk sem.

Ebben az ellentmondásos és a társadalmi stabilitást is negatívan befolyásoló helyzetben a megelőzés, mint legfőbb prioritás mellett, a karitatív szervezeteknek fokozott figyelemmel kell a szociális függőség állapotában élő családok felé fordulniuk. A karitatív tevékenység jelenlegi szintjének fenntartása mellett egyértelműen szükségesnek látszik:

– az egyéni autonómia helyreállítását elősegítő mentálhygiénés szolgáltatórendszer kialakítása, amely hatékony munkaközvetítő szervezethez rendelve dolgozik,

– a szociális függőségben élő családok gyermekeinek fokozott gondozása, az iskolai kudarcok, évisméltlések számának csökkentése,

– részvétel a munkanélküliek számára induló tanfolyamok, átképzések szervezésében azzal a céllal, hogy a szociális függőségben élő családok természetes gazdasági kötelezettségeit helyreállítsuk,

– az állami szociálpolitikai struktúrákkal kiépített partneri kapcsolat – a fenti célok gyors és hatékony megvalósítása érdekében.

A rendszerként felfogott karitatív tevékenység kiszélesí-

tését szolgálják a Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat évente több alkalommal megrendezett tanfolyamai is, amelyek szociális területen dolgozó gyülekezeti tagok, önkéntes segítők vesznek részt. A szociális munka általános elméleti kérdéseinek, s az egyes „problémacsoportoknak” megismerése mellett a hallgatók lehetőséget kapnak tréningyszerű foglalkozásokon való részvételre, esetmegbeszélésekre. Célunk az önkéntesek olyan hálózatának kialakítása, amelynek tagjai a gyülekezet közvetlen környezetében jelentkező szociális jellegű gondokat segítenek megoldani a karitatív munka eszközeivel.

A protestáns egyházak szociális elkötelezettségére vonatkozóan viszont *vitatjuk Bizik László álláspontját*. A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat létrejötté és egyre bővülő tevékenysége egyértelmű bizonyíték, hogy a protestáns egyházak – akár az állami szociális struktúrák részeként is – részt vállalnak a szociális krízishelyzetek megoldásából. A Magyar Ökumenikus Szeretetszolgálat már régen nemcsak „ökumenikus menekültügy” – két vidéki és két budapesti szociális központjában a klasszikus és a modern értelemben vett karitatív munka minden formáját felhasználja a regionális szociális nehézségek enyhítése érdekében. A polgárháborús, háborús/katasztrófasújtotta területekre irányuló segítségnyújtások szervezésével, az adott területet ellátó segítségközpontok megteremtésével pedig nemzetközi tekintélyt vívott ki magának. *A szándék tehát megvan, legfeljebb a leghatékonyabb cselekvési irány meghatározásáról, s a közös cselekvés feltételeinek kidolgozásáról kell döntenünk.*

A szociálpolitikát sokféleképpen értelmezik, s a legkülönbözőbb szempontokból határozzák meg. A mi felfogásunkban a szociálpolitika bizonyos etikai megfontolások gazdaságpolitikai érvényesítését jelentené. Emberről alkotott képünkben központi helyet foglal el a személyiség autonómiája, méltósága és joga a munkával szerzett személyes és gazdasági jóléthez. A keresztyén ember szociális küldetésadata és társadalomért érzett felelőssége a szakmailag megalapozott, érték közvetítő és pozitív magatartási mintákat sugalló karitatív tevékenységben alkothat szintézist. Idősebb már e szintézis megteremtése, mert sürgősen a történelem!

SZERKESZTŐI ÜZENETEK

Tisztelettel köszöntöm Olvasóinkat!

Rövid, tömör cikkeket kérnek olvasóink, hosszú írásokat egyszerűen időhiány miatt nem tudnak elolvasni, „félretesszük nyárra...” – írják.

A megjegyzéseket akkor is figyelembe veszem, amikor nem kap választ levélben az ismételt író Olvasó.

Továbbra is türelmet kérek néhány beküldött írás szerzőjétől, mert vannak témák, amiknél „sorbanállás” van. Viszont előfordul olyan felkérés, amire sürgetés ellenére sem kaptam meg a cikket 1-2 éve, eseperek és tanárok is szerepelnek a listán...

Néhány megjegyzés érkezett az Evangélikus Életben megjelent *Luther szobor áthelyezéssel* kapcsolatban (Pósfay Miklós gyűjtésfelhívása). A vélemények homlokegyenest eltérnek, van, aki sürgősi, mondván, még a Luther évben rendeznünk kell ezt az ügyet, s van, aki tiltakozik az egész gondolat ellen, elismerve a jószándékot, de emlékeztet az egykori gyűjtéssel és felállítással kapcsolatos vitákra, a túlméretezett magasságra (Luther mai német antropológusok szerint kb. 150 cm magas lehetett), akad egy hozzászóló, aki teológiai érvel: „A teológus halála, ha szoborra merevítik. Ez olyan egyoldalú imázt jelent, ami kizárja a sokoldalú Luther helyes értését.” Olyan vélemény is előkerült, ami szerint a szobor Kuthy Dezső püspök úrnak állít emléket, nem a reformátorunknak, hiszen az egykori püspökről mintázták. Engedjék meg, hogy Luther szobor ügyben a Lelkipásztor ne foglaljon állást...

Többen kérték, hogy *ne hallgassunk*, ha egyházunkat támadás éri valamelyik testvér-egyekezet részéről. A Lelkipásztor szerkesztője nem érzi feladatának, hogy olyan levelekre válaszoljon, amelyekben pl. a „zsinat előtti hamisítatlan római egyház” nevében ír valaki, hiszen ilyen Római Katolikus Egyház nincs. Ugyancsak nem tartom felada-

A MAGYAR ÖKUMENIKUS SZERETETSZOLGÁLAT HAZAI INTÉZMÉNYEI

Budapest XIII., Turbina u. 2-4.

Munkaközvetítő Iroda
Szociális tanácsadás
Krizisintervenció
Jogi tanácsadás
Mobil menü
Szociális ruhaakciók
Menekültügyi és Idegenjogi Iroda

Budapest, XXIII., Grassalkovich út 104.

Munkaközvetítő Iroda
Szociális tanácsadás
Családsegítő központ

Debrecen, Darabos u. 4.

Szociális könyha
Munkaközvetítő iroda
Szociális tanácsadás
Teleműz (telefonos lelkisegély)
Szociális ruhaakciók
Gyermekprogramok (szabadidős, szünidei rendezvények, üdültetések)

Miskolc, Baross Gábor út 13-15.

Munkaközvetítő Iroda
Munkanélküliek önszolgáltató csoportja
Szociális tanácsadás
Szociális ruhaakciók

Erőspusztá, Menekülteket Befogadó Átmeneti Otthon

Iskolaelőkészítő gyermekeknek
Nyelvoktatás
Kulturális és szabadidős programok
Önellátásban való részvétel
Ügyintézés: a hatóságokkal és az utiokmányokkal kapcsolatban

tomnak, hogy a református egyoldalú beállítására válaszoljak (RL 1995 dec. 17). Ehelyett mindent meg kell tennem, hogy a magyar ökumenében *egyetértés legyen*. Egyszerűen nem engedhetjük meg magunknak ma, hogy ne szeressük egymást!

Több *nem egyházi újságban* teológiai kérdésekkel foglalkozó cikkek látnak napvilágot (pl. HVG Szellem rovat, Gerlóczy Ferenc mérész írásai). A témákról jó tudni, a közfelfogást is hasznos ismerni, még tanulni is lehet ezekből az írásokból, mivel azonban nem nekünk címzik – nem kell válaszolnunk, esetleg a témákat figyelembevéve, evangélikus nézőpontból megírt cikkeket kell írunk. Itt főleg teológiai tanárok lehetnének segítségünkre.

Egyházunk vezetői részéről elhangzott igény, hogy a Lelkipásztor közlőjön jelentős *dokumentumokat* pl. Szlovák-magyar evangélikus megállapodás szövegét, a Csepregről szóló füzetből kimaradt EVT-hez, Vatikánhoz küldött jelentéseket, a Justificatio kérdéshez írt értékelésünket „Luther Jézus Krisztus bizonyágtevője” című közös nyilatkozatot, amit annak idején közölt az Evangélikus Élet (1983), de a 450 éves halálévforduló kapcsán újra aktuális lehet a sokak által nem is ismert, rendkívül pozitív értékelés.

Végül a közelmúlt történetével rendszeresen foglalkozunk – kérik – a Magyar Rádió Beszéljük meg rovatának adásainak stílusában, vagyis nem hivatalos álláspontra várva és arra is vigyázva, hogy a „jogászok ne nyeljék el a teológusokat és gyakorló lelkészeket”, hiszen az egyház jog csak egy dimenzió és az egyház élete sokkal többértékező, mintsem jogi kategóriákba szorítható volna. Van, aki külföldi és belöldi „nem hivatalos hangra” is számít. Érdekes problémafelvetés.

Jó olvasást kívánva, várom észrevételeiket:

– a szerkesztő –

ismeretes (Ex 32,32, Zsolt 69,29, 87,6). A lista való fölvétel az érvényes jogrendbe való beillesztést jelentette – jogok és köteleességek! – Filippi-i változata ennek a politeúma en uranoisz (3,20-21), amit kitarítóan (=türelmetlenül) várunk (apekdechometha).

3. Vázlatkísérlet az igehirdetéshez

1. A minap egyházi lap „szakértője” válaszolt egy olvasó levelére – aki Jézus erejében és hatalmában bízott – azzal, hogy ugyan szokjon már le az „erős Jézus ideológiájáról”. Ehelyett kezdje a „gyenge Jézust” követni... Hogy ez csupán más előjelű ideologizálás, az látszólag nem tűnt fel neki. Vajon nem olvasta ez a „szakértő” a mai perikópánkat?

2. Az ÚR azért jött, hogy az ördög munkáit lerontsa (1Jn 3,8). Hisszük-e, valljuk-e, hogy olyan feladatot bízott ránk, amely ennek a munkának szerves része – és nem csupán világjobbító programok, idealizáló vágyképek, vagy valami jobb morál közlése?

3. Kényszerek alatt élünk és ezek sokszor szomorúvá és kisebbségi komplexummal küszködőkké tesznek. – De a másik kísértés sem ritka: úgy gondoljuk, hogy mi mind ezek fölött állunk, akár, mert „lelkiek” vagyunk, akár, mert a veszélyeket lekicsinyeljük. Isten úgy hirdeti meg általunk üzenetét, hogy sem a szomorúságra, sem a beképzelt fölényességre nem ad engedélyt. Jézus Krisztus, a feltámadott, győzött, s az egyetlen helyes viszonyulásunk ehhez az, hogy győzelme meghirdetésében részt veszünk. Az egész ÚT-on végighúzó szilárd vonal, hogy Jézus Krisztus tényleg az „erősebb” (Lk 11,22), aki megkötözte rabtartókat, s ezért akik „Jézus Krisztusban vannak”, „azok ellen nincs most már semmi kárhóztató ítélet” (Róm 8,1).

4. Ezt osztatlan szívvel csak abban a tudatban hirdethetjük és végezhetjük, hogy Isten gyermekei vagyunk. NÉV szerint ismer bennünket a NÉVTelen, fenyegető hatalmak közepette is. Ezért az öröm a Krisztus gyülekezetének ismertetőjele (Fil 4,47), s ezért ő az örvendező Isten (Lk 15,7, 10,32) legjobb képviselője ebben a világban. Örömtelen gyülekezet – fából vaskarika.

Imádkozzunk! Hálás szívvel áldunk, Urunk, hogy méltasz bennünk ebben a szép és igen veszélyes munkában való részvételre. Köszönjük ígéreted, hogy te magad adod hozzá a bátorságot és az erőt is. Hadd zengjünk dicsőséget nevednek, és kérjünk a mi Urunk Jézus Krisztus nevében: hallgass meg minket! Ámen.

Énekek: 318 – Jer, örvendjünk, 364 – Öröm van nálad, 373 – Ó, hogy adhassak, 377 – A mi szívünk Téged óhajt.

HÚSVÉT UTÁNI NEGYEDIK (CANTATE)

VASÁRNAP

(Mt 15,29-31)

Bis orat, qui cantat (Luther)

1. A perikópa

a) egyöntetű vélemény, hogy 15,29-31 és 32-39 szervesen összetartoznak Mt-nál. Ajánlatos tehát a perikópát 32a-val megtoldani. Ez Jézus gyógyításai indítékaként szerepel többször (Mt 9,36, 14,14, Lk 7,13): szplanchnidzomai.

b) A perikópa „szummárium”, gyógyítási vagy működési összefoglaló (Mt 4,24-25, Mt 14,35-36, Mk 7,31-17). A betegek felsorolása stereotíp, meggyógyításuk szinte eleve elvégzett tény. A „sokaság” csodálkozásának leírása is megfelel az egyébkénti reakciók egyikének. – De (Mt szerint) ez Jézus minden munkájának utolsó összefoglalása, amelyet népéért tett.

c) A szöveget mégis statikusnak érezzük. Pedig igen sok mozgás van benne. Pl.:

1. Mt 7 alapján elmondhatjuk, hogy a leírtak Jézus leg-hosszabb „külföldi” útján történtek. Týrus, Sidon vidékétől a galileai tóhoz a Damaszkusz felé vezető úton, a Leontes folyó hídján, majd Caesarea Filippin át lehetett eljutni a

Tízvárosba (Hippus, Avila, Gadara, Skythopolis, Pella, Gerasa, Filadelfia, Raphana, Dion, Kanatha – a „tízvárosi szövetség” tagjai). Valószínűleg úgy érte ezt Mt, hogy Jézus ez időben kerülte Heródes Antipás fennhatósági területét és Týrusból nagy ívben jutott el a Genezareti tó keleti partjára (Kärner). Mt összevonva közli az utat Mk-hoz képest.

2. Ezen az úton gyógyította meg Jézus a kánaánita asszony lányát is (15,21-28) és szerzett tapasztalatot az „idegen” nagy hitéről.

3. Hogy „pogány” úton jár Jézus, azt a leírás vége is bizonyítja: „dicsőítették Izráel Istenét”. Tettei tehát megfelelnek az Izráel Istene dicsősége missziójának – Izráel határain kívül. A „miattatok káromolják az Isten nevét” – ennek a gyakran visszatérő vádnak még árnyéka sem eshet Jézus tevékenységére. Ellenkezőleg!

4. A tenger, a hegy mindig is fontos szerepet tölt be Jézus működésében: tanítványok elhívása, Péter megbízása, tenger szentesítése, disznók tengerbe kergetése, Jézus tengerjárása, tenger mellett elmondott példázatok – ill. hegyen elmondott beszéd, az elváltóság, az Isten kinyilatkoztatásának helye, stb.

5. A betegeket Jézushoz hozzák és lábaihoz rakják le őket. Lehetséges itt proszkünézisre (Mt 8,2, 9,18, 15,25) gondolni? – Hogy Jézushoz hozzák a betegeket, azt Mt kedvenc igéjével, a proserchomai-val fejezi ki. Csaknem 80 esetben használja a legkülönbözőbb esetekben. Célja világos ezzel: Jézus az, akihez jönnie kell az embereknek, mint középponthoz. Azon a néhány helyen azonban, ahol Jézus proserchomai-áról van szó, ott Messiás-voltának végső megbizonyításával van dolgunk (Mk 1,31, Lk 7,14, 9,42, Mt 28,18)

2. Igehirdetés-vázlat

– Kierkegaard: A kereszténység utolsó lehetősége: Jézus.

– A fáradhatatlan jótevő (Mk 7,37) – ideje van ránk.

– A könyörületes gyógyító (Jer 17,14) – szíve indul meg rajtunk.

– A Küldője akaratát cselekvő (Jn 10,37) – hogy vele együtt Istent dicsőítsük.

Imádkozzunk! Áldott légy Urunk, mert Fiadat elküldted közénk, hogy jóságodat, irgalmatod és szeretetedet egészen közel hozza hozzánk. Add, hogy ezért már most és egykor mennyi seregeiddel együtt is dicsőítsünk és magasztaljunk Jézus Krisztusért, a Te Fiaidért, a mi Urunkért kérünk. Ámen.

Énekek: 53 – Hogy ne dicsérném az Istent, 63 – Ó, bár csak, 387 – Életem Jézus.

HÚSVÉT UTÁNI ÖTÖDIK (ROGATE)

VASÁRNAP

(Lk 11,1-4)

„A keresztény legjobb mestersége”

– (Luther)

1. A perikópa kérdéséhez

*Nehéz a perikópa határait betartani. Mostani formájában a Miatyánkot tartalmazza, rövid bevezetéssel. Míg Mt az alamizsnálkodás és a bőjt között hozza az Úr imáját, mint a 3. kegyességi gyakorlat példáját, addig Lk szerint egy tanítvány felszólítására Jézus feleletként adja azt.

*Arról nem lehet szó, hogy a prédikáció középpontjában a Miatyánk valamiféle „rövidrefogott” magyarázata álljon. Az csak az Úr imája „mártíromságához” (Luther) szolgáltatna újabb adalékot. A Miatyánkot nem szabad egy igehirdetésben „elintézni” akarni! Lehetséges lenne 5-8v., sőt 5-12(13 v.) hozzátoldása. Akkor viszont a hangsúly a két példázatra (5-8, 10-11) és a közbeiktatott logionokra (esetleg a Szentlélek kérdésére) toldhatóna el, itt viszont a Miatyánk kárára. Több magyarázó 11-13-at nevez „imakatekizmusnak” (J. Jeremias, Gleichnisse), s már csak ezért is kár lenne megtörni az egységét.

2. A szöveghez

* Lk igen sokszor tudósít az imádkozó Jézusról: csak ő szól Jézus imádkozásáról a keresztségével kapcsolatban (3,21), csodalátók előtt visszavonul – hűpochoridzein – a puszta imádkozni (5,16), egész éjszakát tölt Istenhez való imádságban (6,12), az ötezer megelégitése után is, tanítványai vele voltak és ő imádkozott (9,18), máskor pedig Péterrel, Jánossal és Jakabbal vonult vissza a hegyre imádkozni (9,28), Péterért imádkozott (22,32), valamint a gecsemáni kertben (22,4-45).

* Mivel az imádkozás a zsidóság életében igen előkelő szerepet foglalt el, nem olyan egyszerű megérteni „az egyik” tanítvány kérését! Lehetséges válaszok:

– Lukács, aki olyan sokszor beszél az imádkozásról, a Miatyánk eredetét akarta itt bemutatni (szerkesztői szándék),

– a sok létező közösség saját imádságától eltérő imádságot kívánt a tanítványi kör, mint közösség számára (csoportspecifikus szándék),

– el akart határolódni a Keresztelő körétől (teológiai szándék),

– követendő példát „statuált” az imádkozáshoz (pedagógiai szándék).

Egy továbbit is hozzáfűzhetünk: talán azon a ponton hangzott el ez a kérdés, amikor az individualista tanítványok éppen közösséggé kezdtek formálódni. – S akkor viszont a Miatyánk éppen ennek a folyamatnak az eredeténél fogalmazódott meg, mint közösségi imádság – MI Atyánk. Vele Jézus – kezdettől fogva – meghatározta a jövőendő gyülekezet arculatát.

* Lk-nál mindkettőn hangsúly van: hogy az imádság gyakorlata a Jézus gyakorlatát követi, ill. hogy a közösség alapvetően más imádsága is tőle van. Ezért fontos a bevezetése is: „valahányszor imádkoztok, (így) szóljatok”. Így értette ezt a Didache is: „úgy kell imádkoznotok, ahogy azt az Úr az evangéliumban megparancsolta” (VIII,2) és ezt naponta háromszor (VIII,3). „Hűségese tanító legfontosabb feladata, hogy az embereket helyes imádkozásra tanítsa. Mert, ha maga sem tud, hogyan taníthatná másnak?” (Bengel)

3. „Imádság a lélek lélegzetvétele”

1. Mert Jézus imagyakorlatán tájékozódik. Ő nemcsak hogy nem röstellt imádkozni, hanem ismételt minden cselekvését „megbeszélte” Atyjával. Ezzel követendő példát adott.

2. Mert tanítványai közösséggé formálásában nagyon fontos az új imádság, s arra Ő tanít meg igazán. Abban a reményben, hogy ha keressük az Ő országát, minden más ráadásul adatik.

3. Az új imádság megszólítása már maga program. Vele ma is azt a bizalmi állapot adja meg gyülekezetének, amely hálát, könyörgést, közbenjárást, imádságot magában foglal. Aki igazán imádkozik, „belsőleg Isten munkatársa, s kifelé jó gyümölcsöt terem” (Jakob Böhme).

Imádkozzunk! Urunk, újra meg újra tőled kell tanulnunk a helyes imádkozást, hiszen mi olyan gyorsan elfeledkezünk a te országodról és csak magunk körül forgunk, ha imádkozunk is. Töltsd el a szívünket bizalommal irántad, hogy minden gyengeségünkben is hozzád forduljunk. Ámen.

Énekek: 72- Mi Atyánk, 77 – Irgalmazz, Úristen, 443 – Vezess, Jézusunk.

MENNYBEMENETEL ÜNNEPE

Lk 24,50-56

Az ünnepről általában

Az igehirdetőnek a szószéken már nem kell panaszkodnia a résztvevő gyülekezet kicsiny száma és az ünnep mellőzése miatt, de *számlania kell ezzel a ténnyel, mint ahogyan azt is figyelembe kell vennie, hogy az ünnep névadó eseményével kapcsolatban világtépi (nem világnézeti!) problémák jogosak. Az utolsó krisztofániáról van szó, vagyis*

húsvét után ekkor jelenik meg utoljára az Úr a már „megszokott formában” tanítványai előtt és ekkor búcsúzik. Így távolodik el, a korabeli képpel: „felviteték az égbe”. (Jegyzet)

Textusunk részben Lukács külön anyaga, a perikópa-párhuzamok több szinten mutatnak megegyezést, de Lk közlése különbséget, illetve új vonásokat is hoz. Más helyzetben és más körülmények között ugyanazt az eseményt hozzák más és más hangsúllyal az evangelisták aszerint, hogy az *evangélium szerkesztésekor éppen aktuális gyülekezeti helyzetben miként kellett megfogalmazni bizonyágtételüket: Jézus Krisztus személyéről, szaváról, cselekedeteiről: ÚRRÁ TETTE ŐT AZ ATYA!*

A *mennyképzetet* jó világosan megértenünk, hiszen nemcsak a mai ünnepünkön, hanem naponként a *Miatyánk* imádkozásánál is előkerül, ha valaki tudatosan imádkozik és nem rutinból beszél Istenhez. A menny *nem* hely, hanem állapot = Isten cselekedetének, közelségének a kifejezése, nem a végnélküli lusta henyelés helye, hanem Isten empirikusan meg-nem-ragadható valóságos jelenléte. *Nem az a hely, ahol Isten lakik, hanem, ahol Isten van, ott van a menny – így próbálja közelíteni a titkot G. Ebeling Nicht wo der Himmel ist, ist Gott, sondern wo Gott ist, ist der Himmel.* Ami a jelzett eseménykor történt, az, hogy az inkarnált Ige ismét isteni formát vett föl. Az, aki láthatóan is itt lakozott közöttünk (Jn 1,14: csak ideiglenesen sátorozott). Az most ismét, az alázatos emberi forma után, visszatért isteni valóságába, most újra lehet vallani róla, hogy uralkodik, elhagyta a szolgálai állapotot.

Jelentős homiléták szerint ez az esemény karácsony elmentés irányú párhuzamos eseménye. Művészettörténeti érdekesség, hogy már a görkikában (tehát nem csak Grecónál) az *ég kék, de a menny az arany* – ez Isten szent jelenléte. Érzékeltették tehát a nehezen kifejezhető különbséget. Ez az arany sugárzik azokra, akik itt maradtak. Később a Felátadott két lábnymával jelzik, hogy itt járt s utoljára így járt itt. Kitérőlhetteletlen nyomokat hagyott maga mögött s mi többé nem élhetünk úgy, mint akik között nem járt az Isten (Kierkegaard) – Nem az eltávolodását kell hangsúlyozni, hanem a *más* voltát!

A *Lk féle közlés szerencsés igehirdetési alapige.* (Természetesen a lelkésznek sok párhuzamos helyet és a Szentírás önmagát magyarázó textusát kell ismernie, hogy otthon legyen az ünnep témájában.)¹

A homília négy föltétlenül érintendő vonása:

1. Jézus megáldotta tanítványait

felemelve kezét: az imádság, a személyreszóló áldó könyörgés jeleként. A búcsúzás áldó jelenlétében történik. Nemcsak az igaz tehát, amit Bonhoeffer a legsötétebb órákon is bizonyosan vallott: „Áldó hatalmak oltalmába rejtve csak várjuk mindazt, ami jó” (355. sz. énekünk), hanem a mai tanítványok is áldó keze alatt tudhatják magukat. *Nem átok alatt, hanem áldó keze alatt élünk.* A híres Thorvaldsen Jézus szoborra is gondolhatunk a koppenhágai Miasszonyunk templom apszisében, áldó keze alatt „csak jól kell helyezkedni”, ti. le kell térdelni és akkor éppen ránk tekint, személyesen áld meg.²

2. A tanítványok leborulva imádták őt

Ez ugyan nem minden kéziratban szerepel, de egyértelműen tartozik a búcsújelenethez, amint Tamás felismerése és hitvallása: Jn 20, 28 és a nagy missziói parancs előtt Mt 28,17-ben a tanítványok mozdulata, vagy Pál látomásának is felfogható kenosis-himnusz recitálásában (Fil 2,6) a minden névnel nagyobb Jézus neve előtt minden térd meghajol és minden nyelv vallja, hogy ő az ÚR!...

3. Örömmel tértek vissza a tanítványok Jeruzsálembe

Az öröm nem tipikusan a búcsú jele. Itt és Márknál is fontos motívum. Itt most nem veszettek el valakit, hanem megértették, amit később Luther így fogalmazott: *elment innen, hogy mindenütt jelen lehessen.* A nagy öröm ezt a megvilágosodást jelöli. Most értették meg igazán, kivel jártak

együtt. A Feltámadással való találkozás már húsvét után is, a fejelem után, *örömet jelent* (vö. ugyanebben a fejezetben az Emmausi tanítványok történetének végét) – sőt még a *búcsúzás is*, a „Veletek vagyok” bizonyosságában *sírás helyett örvendezést eredményez...*

4. Áldották az Istent a templomban

Lukács evangéliuma mesteri szerkesztését mutatja ez a befejezés. Nem feledjük, hogy lényegében Lukács evangéliuma a *templomban kezdődik*, illetve a templomi jeleneteknek fontos szerepük van, ugyanúgy a búcsúzás után is a *templomba térnek vissza* a tanítványok, ahol már a láthatatlan Istenről mérhetetlenül többet tudnak, mint azelőtt, s ahol már nem nekik kell áldozatot bemutatni bűneikért, mert Valaki már egyszer mindenkorra elvégezte ezt, s ahol együtt mondhatták az egész gyülekezet ősi imádságát a 31 Zsoltár szavát: *Atyám, kezdedbe teszem le lelkemet...*

Talám megértették, miért kellett már 12 éves korában Atyja házában lennie, tanítania. Neki, aki kedves volt az Atya előtt (Lk 2,49-52) s Akiben beteljesedett a prófécia: az Úr lelke volt rajta, s Ő volt a Felkent (Lk 4,18-22).

Sokat segíthetnek a középkori és evangélikus énekkincsünk drága értékei (latin-német-magyar), amelyek rendszerint húsvét és pünköszt között vernek hidat, jelezvén, hogy Aki szolgai formában távozott, Az nem hagyta magára kedves tanítványait, hanem elküldte Szent Lelkét, a Vigasztalót, Pártfogót, a Szószólót. Szép énekeskönyvünk 711 oldalán található imádságunk is, amelyben fellelhetők középkori motívumok is (Caelos ascendit hodie...)

IIIK.

JEGYZET:

¹ Az említett párhuzamos helyeken kívül érdemes olvasni még: *IKir 8,27-28* provokáló textusként, az *USZ-ból*: Jn 12,32, Jn 14,26, 15,26, 16,7. A *levelekből*: Róm 8,34 kk, Fil 3,20-21, Kol 4,1, Ef 1,15-23,4,7-16, Zsid 6,19-2, Zsid 9,15-24, valamint *néhány zsoltárt* pl Zsolt 24,7-9, Zsolt 47, általában a Zsolt 110, a 139, esetleg Dán 7,13-14-et. Ezek a locusok jelentős biztonságot adhatnak a homilétának, természetesen nem kell idézni valamennyit.

Hasonló szerkezeti keretet látunk, tudatos szerkesztést *Máténál* és *Márknál*: Mát 1,23; Immanuel. Mt 28,20: Veletek vagyok. Mk 1,10: Kettészakad az ég, Mk 15,38: Kettészakad a templom kárpitja.

² Az evangélikus körökben is megbecsült *Gerhard Lohfink* római katolikus professzor (Tübingen) írja egy meditációjában a mennybemenetelről a következőket (Der Tod ist nicht das letzten Wort Herder, 1991): „Livius római történetíró Romulusról, Róma város első királyáról így ír: Romulus egy napon a város falai előtt tartott népgyűlést. Hirtelen zivatar tört ki és a királyt sűrű felhő takarta el. Amikor eloszlott a felhő, Romulus már nem volt a földön: az égbe szállt... Hasonló mennybemenetelről szóló történeteket az ókorban más férfiakról is beszéltek: Héraklészről, Nagy Sándorról... A zsidó irodalomban is olvashatunk ilyen történetekről: Hénok, Mózes, Ezdrás és Illés életük végén elragadtattak a mennybe... Az esemény általában hegyen vagy dombon játszódik és a jelenet főszereplője mindig fontos feladatokat oszt ki vagy búcsúbeszédet tart. Nem fontos, hogy részleteiben is kimutassuk Lukács két mennybemenetelről szóló elbeszélése az elragadtatásról szóló antik elbeszélésekkel még részleteiben is megegyezik. Vagyis olyan elbeszélés-formában jelentkezik, amely a régi korokban elterjedt volt... Ez a felismerés ma inkább segítségünkre van, hiszen világos, az ilyen elbeszélések nem riportszerű beszámolók, hanem képekben beszélnek. Arról a valóságról adnak hírt, amelyet más módon csak nehezen tudnánk kifejezni... Amiről Lukács szól, az egy olyan esemény leírása, amely a *tér és idő kereteinek állapását* (transzcendenciáját) *jelenti*: az ember útját a történelem végső értelméhez, Istenhez. Lukács meg akarja mutatni, hogy a Jézus által megtett út nem hiábavalóságba torkollik, nem e világ sötéttségében ér véget, hanem az Isten viláosságában. Nem az abszolút semmibe visz, hanem annak szívéhez, akit Jézus Atyjának nevezett.”

HÚSVÉT UTÁNI HATODIK (EXAUDI) VASÁRNAP

Mt 10,29-33

1. A perikópa

A tanítványkiküldési beszédből vett elég önkényes kivágattal van itt dolgunk.

– Kibővítése 24-33-ra elhetséges lenne, a 26. v.-el, mint „felirattal”.

– 26-31 is elképzelhető, amelyet a háromszoros mé fobeszíthe fogna össze. Így Karner, Máté: 26-39 „Intelmek” c. alatt,

– elképzelhető 26-33 is, amely szabályosan foglalná magában a három, önálló logiont:

a) A titkot a háztetőkről kell hirdetni (26-27),

b) Ne féljete! (28-31),

c) Vallástétel – tagadás és következményei (32-33).

A mi perikópánk kétpólusú:

1. Buzdító erősítés: Isten tudatában vagytok (29+31). (A 30. v. valószínűleg egy általánosan ismert zsidó közmondás, amely azonban jól beleillik az összefüggésbe.)

2. A tanítványi vallástétel, ill. tagadás a földön egybehangzik a Mester vallástételével ill. tagadásával a mennyben. (Már a forrásiratban (Q) is az előző versekhez kapcsolódva).

2. A szöveghez

* A 28.v. kemény kijelentése után – ti. hogy mind a testet, mind a lelket elvesztheti a gyehennában az Isten -, a 29.v. egyszerű elmélyíti ezt a gondolatot és az élet pozitív irányba fordítja el. Itt már nem apolezisz-ről, hanem az Atya nagy tanítványértékeléséről van szó.

* Az egyháztörténelem folyamán 29-31 a providentia Dei specialis locus classicus-a lett. Vö. a Heidelbergi Káté fogalmazását: „... úgy megőrzi, hogy az én mennyei Atyám akaratára nélkül fejemről egy hajszál sem eshet le, s hogy minden az üdvösségemet szolgálja”.

* Mivel perikópánk a kiküldetési beszéd részlete, megállapíthatjuk, hogy itt nem általánosságban a providentia Dei-ről van szó, hanem ígéretekről, amelyek a hitvalló tanítványra vonatkoznak: bármilyen történeti vele, mindig az Isten kezében van.

* 32-33 versek önálló, ún. kettős logiont hoznak. A mondas második felét Mk 8,38-ban találjuk: „aki szégyell engem és az én beszédemet...” Mindkettő az ítéletre utal, bár Jézus itt nem jelenik meg döntőbíróként, (mint pl. Mk 8,33-ban: távozz tőlem, Sátán...). Valószínű azonban, hogy a Mt-fogalmazásban az egyezés elvén van a hangsúly: AHOGY a tanítvány vall/tagad, ÚGY az ÚR is. Ez persze már az apokaliptika logikája.

* Kérdés, hogy a homologiein-t csak verbálisan kell-e érteni? A görög szóhasználat eredetét tekintve, arról a magatartásról van szó, amely életmegnyilvánulásai összességében egy bizonyos mértéknek megfelel. Sőt ismerünk helyeket, ahol a szavak és tettek teljes összhangzására használják a homologiein igét. „Mivel tesszük vallást róla? Azáltal, hogy tesszük azt, amit mont” (2Kor 3,2)

* Máténál komoly nyomatékot kap az, hogy a 29.v. patrosz hümön-ja és a 32-33. v. patrosz mú-ja között Jézus hidat épít: arra a TI Atyátra bízhatjátok magatokat, akinél én is jó szót szólok az érdeketekben, mert Ő az ÉN Atyám. Testvérek vagyunk tehát, ha csak nem vállaljátok inkább a testvértelenséget!

3. Prédikációs „ellen”-vázlat

1. Több-e nyugtató tabletánál az Isten hatalmáról és oltalmáról szóló bibliai üzenet?

– Biztonságot politikumban, anyagiakban, kölcsönös érdekeltségben alapuló emberi kapcsolatokban keres a kortárs. Ezekért áldozatra is hajlandó, csaknem el egészen a kölcsönösség végső határáig. „Üzemi balesetekre” csak a „függelékben” gondol, s lehetőleg a biztosítás biztosításával védekezik ellenük.

De: hova tege a félelmeit?

2. Színvallás nem a kortárs erőssége. Pluralista világban él és ez óvatossá, sőt megalkuvóvá teszi őt. Csigaházából vagy csak végleteket lehet kicsalni, vagy közvetlen egzisztenciális fenyegetettség bebizonyításával. Ezszer meghányá-veti, ha valakitől el kell határolni magát, s valami mellett való kiállását pedig a meggyőződés sejtetése és az egyéni szabadsága feltétele között kívánja lebonyolítani.

De: honnan veszi a mértéket, ha a középpontja elveszett, vagy teljesen egybeesik önmagával?

Nem ebben az amorf vákuumban lehet szabad, kell a keresztény confessor martíriájának elhangzania? „Úgy fényljk a ti viláosságátok az emberek előtt, hogy lássák a ti jócselekedeteiteket ...”? – és talán oda is eljutunk, „hogy dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat”? (Mt 5,16). Vagy ez már nem szempont?

3. Egy mennyei (vagy akármilyen) közbenjáróval sem lehet verebet fogni a kortársnál. Legtöbbje családított politikusokban, akiket ő választott, s akik az ő nevében ügyködnek. Csalódott intézményekben (állam, párt, szakszervezet, egyház), és kétségbevonja minden közbenjárni akaró létjogosultságát.

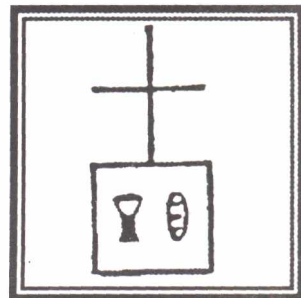
De: az élet egyre bonyolultabb és kortársunk szívesen delegál képviselést, feladatot – ott, ahol nem lenne szabad, vagy csak megszorításokkal delegálnia: pl. nevelés, felelősségvállalás, érdekképviselet, csak materiális segítség.

Adós maradhat-e a prédikátor Exaudi vasárnapján az ezekre a kérdésekre adandó válasszal?

Imádkozunk! Főlelem és hányavetiség, magunkban bizás, és a Beléd vetett bizalom között hanyódik az életünk, Urnk, s ezért könyörgünk hozzád segítségért. Hitünk sem áll erős alapokon, mint ahogy a hitelenségünkben sem érezzük jól magunkat. Könyörülj rajtunk, add Szentlelkedet, hogy erősítsen kiállásunkban és hitvallásunkban. Jézusért kérünk, hallgass meg minket. Amen.

Énekek: 337 – Istentől el nem állok, 338 – Isten nekem erőm, bizodalomam, 439 – Légy hű, állj meg szent hitedben.

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

ESPERESEK MANAPSÁG (3) Mozaikok a Budai Egyházmegyéből

Még ma is elevenen él bennem az a közvetlen pár mondat, amit lelkésszé avatásom délutánján nagyapám mondott: „Nagyon nehéz, de nagyon szép hivatást választottál. Odaállni gyászolók elé és együtt osztolni fájdalmukban, és néha pár perc múlva együtt örülni egy másik családdal, mert keresztelőt vagy esketést kértek, valóban nehéz feladat! Nem egyszerű, hogy teljes lélekkel ott légy a gyászolók mellett is és az örvendezők mellett is. A magad ereje és adottságai ehhez kevesek, de éppen ezekben a nehéz pillanatokban tapasztalhatod meg az Isten közelségét, aki hol vigasztalásra, hol az öröm vagy a bűnbocsánat hirdetésére akarja felhasználni szolgálait, akiket elhívott.”

Azóta sokszor volt alkalmam meg tapasztalni szavai valóságát. Gyülekezeti tagok és családok között éppen úgy, mint gyülekezetek életében. Hiszen az esperesi szolgálat által sokszor élhettem át gyülekezetek szomorúságát és bánatát vagy hálaadó örvendezését. Ezekért az alkalmakért hálás vagyok Istennek, a nehéz szolgálatokért is. Sokat formált rajtam. Valamennyit szívesen és örömmel tettem, annak tudatában, hogy megbízom az Isten.

Ami állandó feszültséget jelent bennem: az örökös időzavar. Hiszen ha az egyházmegyei feladatokat részesítem előnyben, elmaradnak a gyülekezeti szolgálatok, ha a gyülekezeti szolgálatok, látogatások kötik le időm nagy részét, elmaradnak az egyházmegyei tennivalók. Pedig minden lelkésznek szüksége van rá, tudom, hogy olykor valaki őt is meghallgassa, legyen valaki, akinek kiöntheti szívét. Úgy gondolom, e szolgálat/megbízás nagyon lényeges pillére: *tudok-e „embere” lenni a másinak*. Tapintatosan és nem erőltetett

módon. Nagy szükség van jó szervezésre, egy egyházmegyén belül, de ha az előző hiányzik, hiányzik a fraternitás.

A Budai Egyházmegye lelkészi kara az elmúlt évek során szinte teljesen kicserélődött. A változás frissülést hozott, de még meg kell tanulnunk „egy csapatban dolgoznunk”, hiszen valamennyi gyülekezet – Nagybörzsöny és Szentendre kivételével – egy város része. Egy ügyet: Jézus ügyét képviseljük, még ha különböző felfogásban is. 15 aktív lelkész szolgálata mellett nélkülözhetetlen annak a kb. 30 nyugdíjas lelkésznek aktív „háttérszolgálata”, amely nélkül egész egyházunk szegényebb lenne. Számomra mindig sokat jelentett, hogy az elődök útján mehetünk tovább, megtartva azt, ami jó – és keresve az újat.

Egyházmegyénk anyagi lehetőségei szűkösek. Egyelőre nem gondolhatunk arra, hogy külön adminisztrátort állítsunk be. Ezekben a munkákban segítségemre vannak az óbudai evangélikus gyülekezetben segítő szolgálatot vállalók, valamint a kelenföldi gyülekezet pénztárosa, aki egyben az egyházmegye pénztárosa is.

Nagyon fontos – bár nem a kellesz szolgálatok közé tartozik – az elenőrzés. Ahhoz, hogy minden területen minden rendben menjen, elengedhetetlen a „számonkérés”, beszámolás. Ennek szorító határideje némelyeknél „pozitív hatású”. Közegyházi szolgálatok vállalása területén látásom a mögöttem hagyott évek növekedésével sokat változott. Kis faluban kezdtem lelkészi szolgálatomat – kihelyezett segédlelkészként – s hálás vagyok azokért az idős testvérekért, akiknek tanácsa és bölcsessége, pásztori lelkülete segítséget jelentett. A kezdeti évek –

ma már nyugodtan mondhatom – úgy teltek, hogy csak a „magam” gyülekezetét láttam. Később, ahogyan bővült a szolgálati területünk – feleségemmel együtt akkor négy anyagyülekezetben végeztük szolgálatunkat – megtanultam gyülekezetünk határán túltekinteni. Ezért vállaltam jelöltséget az egyházkerületi presbitériumba is, és lettem kerületi presbiter, később tagságot Vas megyei küldöttként a Zsinaton. Budapestre költözésünkkel ez a szolgálat megszűnt, de az elmúlt hónaptól kezdődően, mint az Országos Egyház küldötte, ismét részt veszek ebben a munkában is.

Másik, szívemhez közelálló terület a missziói munka. Nagy lehetőségnek érzem, hogy egyházunk egy missziói céllal létrejött otthon üzemeltethet Piliscsabán. Ez az otthon nevében is hordozza a célt, amiért létrejött: *Bétel Missziói Otthon*. A legkülönbözőbb típusú és jellegű, hosszabb és rövidebb konferenciák, csendesnapok tartására van itt lehetőség, pazar környezetben. Ennek az otthonnak igazgató lelkészi feladatait is szeretném lelkiismeretesen, jól ellátni.

A Budai Evangélikus Egyházmegye is azok közé az egyházmegyék közé lépett, ahol *templomépítések folynak*. A budaörsi templom alapkövetétele megtörtént. Nagy vágya az itt élő evangélikusoknak, hogy önálló templomuk legyen. Elindult a budahegyvidéki gyülekezet álmának beteljesülése is, hogy ne csupán egy lakásból kialakított istentiszteleti helyük legyen, hanem valódi templomuk. Ezek megvalósulása sok egymásra figyelést, tárgyalást és összefogást igényel.

A Budai Evangélikus Egyházmegye több különlegességgel is rendelkezik. Az

egyik a Budavári Németnyelvű Evangélikus Egyházközség, amely nem rendelkezik önálló gyülekezeti épülettel, hanem a budavári gyülekezet kápolnáját, és egyéb helyiségeit használják. Van német anyanyelvű lelkésze, aki nagy aktivitással pásztoralja a Magyarországon dolgozó, tartózkodó német anyanyelvű evangélikusokat is.

Másik ma még nem általános „pró-

bálkozás”: két missziói gyülekezet szervezése. Az egyik Békásmegyeren, a másik Pesthidegkúton. Az utóbbi a budahegyvidéki gyülekezetnek filiája, van önálló temploma, presbitériuma, anyakönyvezése. Ami alapot teremt a várható önállósodásra, hogy e környékre meglehetősen sokan költöztek az elmúlt időszakban. A békásmegyeri „kísérlet” pedig kimondottan missziói jelle-

gű: tud-e egy történelmi egyház a több mint 40 ezer lakost számláló lakótelepen gyökeret verni, és tudja-e Krisztus evangéliumát vonzóvá tenni? Hisszük, hogy e vállalkozás sem hiábavaló.

Ezek a mozaikok valamit érzékeltetnek gondjainkból, örömeinkből. Pillanatképek csupán a teljesség igénye nélkül.

Bálint László

Egy esperes vallomása az ország közepéről

(Pestmegyei Egyházmegye)

1962 óta végzek lelkészi munkát egyházunk megbízása alapján. Ez a munka sohasem jelentett nehézséget. Nem lettem gazdag ember. Azt, hogy mit is jelent az egyházban a munka, ezt részben otthonról hoztam, részben talán a génjeimben van, hiszen mindkét nagyapám egyházi tanító volt. A lelkészi pályát magam választottam. Tanulmányi időmben mindent erre a munkára készítve sajátítottam el. A teológiai tanulmányaim alatt izelítőt kaptam az esperes feladataiból, hiszen édesapám mellett voltam szolgálatban a hétvégeken. Amikor 1965-ben Aszódon lettem lelkész és édesapám volt az esperesem, folyamatosan találkozhatam a családi alkalmakon az egyházmegye problémáival. Sok tapasztalat összegyűjtésére kaptam alkalmat szolgálatom 3 évtizede alatt. Sosem tudtam, mi a hétvége és hogyan kell a szabadságot eltölteni gondtalanul, mert folyamatosan szolgálatban voltam. Ezért töprengek mostanában sokat arról, hogyan lehetne a lelkészeket elégségen a szabadság és pihenés örömeire, a jobb egészségi állapotra, és az ésszerűbb erőbeosztásra.

Ami az esperesi szolgálatot illeti, ez természetesen a gyülekezeti munka melletti, néha feletti, gyakran alatti elfoglaltság. Ez attól függ, milyen gyülekezeti elfoglaltság szükséges ugyanabban az időben az esperesi elfoglaltsággal. Nehéz dönteni, de gyakran a gyülekezeti szolgálat felé húz a szívem. De a megbízást is teljesíteni kell, ezért választottak esperessé.

Szeretem a lelkészi munkaközösségi gyűléseket. A jelenléti ív arról tanuskodik, hogy kollégáim is így vannak ezzel a találkozással. Sok új kollégánkkal ismerkedtünk az utóbbi 3 évben, hiszen egyházmegyénkben 10 lelkészi állás vált üressé. Az állások betöltése sok gondot okozott. El is gondolkodhattam, mi okozhatja azt, hogy szívesebben vannak lelkészek – papíron egészen kis fizetésért – szórványgyülekezetben, mint hogy vállalják egy nagyobb gyülekezet adta sokrétű feladatát?

A lelkészek pásztoralása ma egyre nehezebbé váló esperesi feladat. A hivatalszolgálat, a háztartásvizsgálat gyakran kelti a lelkészekben azt az ellenszenvet, hogy hibakeresés folyik. De igazában értük történik. Ez akkor lesz világos, ha tudjuk, hogy az utóbbi 5-6 évben egyházunkban és gyülekezeteinkben felbátorodtak a levelet írogató egyháztagok a lelkészt támadó panaszaiikkal. Olyan stílusú levelek ezek, amelyek híven tükrözik azt, ami a politikai életben zajlik: acsarkodás, vádaskodás, durvaság. Nem hiánycikk a fenyegetés sem: pl. újságnak is megküldi a panaszt. A felbátorítást nem kis mértékben az egyházi vezetőket szabadon sértegető világi újságcikkek is gerjesztik.

Ezek az írások arról is képet festenek, hogy a vélt vagy valós sérelmek milyen indulatokat tudnak felszabadítani abban az emberben is, aki magát templombajárónak, sőt megbecsült presbiternek tartja. A lelkész megbüntetését szinte úgy igényli, hogy az egyházvezetés, az esperes maga azonnal mozdítsa el a lelkészt a gyülekezetből (talán még a pályáról is, mert szerinte arra is alkalmatlan). Miután egy egyháztagnak baja van a lelkészével, azzal már nem is törődik, hogy jön-e helyette más? Szinte elképzelem, milyen jó érzéssel tenné oda a „kinyírt” lelkész skalpját a magángyűjteményébe, hogy büszkén mutogathassa a cimboráinak: nézzétek, ezt elintéztem, jó lesz féltek...

Azt is érdemes az esperesnek mérlegelni, mielőtt gyorsan intézkedne: egy-egy „feljelentés” olyan egyháztagnak tollából fakadt, aki falujában vagy városában nem érvényesülhetett, mert nem választották meg önkormányzati képviselővé vagy polgármesterré, akkor az egyházban próbál szerencsét: előre akar törni. Ha pedig akadályba ütközik – figyeljük meg, mint érvényesülnék a régi reflexek! – a lelkészt kell eltávolítani! Ő az oka mindennek. Ebben is szeretnék felhasználni az esperes intézkedését.

Ha még mélyebben elemezzük a vádaskodók lelkiségét, rájövünk arra, hogy rengeteg pártpolitikai görcs szorult a panasztevőbe! Van olyan panaszkodó, aki végképp nem érti, hogy a lelkész miért nem vett össze az összes párt képviselőivel, csak azzal építené a jó kapcsolatot, ahová ő tartozik. Képtelen elfogadni, hogy egy evangélikus lelkész minden evangélikus ember lelkésze abban a faluban, városban. Ha pedig a lelkész beszélőviszonyban van egy másik pártba tartozó evangélikussal, akkor a lelkész nem szükségszerűen a másik pártot és annak híveit ócsárolja, vagy azok ellen szervezkedik.

Utoljára hagytam a főproblémámat. Az utóbbi években nem hangsúlyoztuk-e túl az evangélikus egyházban az ún. laikusok szerepét? Nem minősítettük-e le a lelkészi hivatalt (Amt) gyors-talpalókkal – lelkészi és hitoktatói téren? Nem kapott-e túlsúlyozottságot a világi emberek egyházi tevékenysége úgy, hogy azt kelthette az egyszerűbb emberekben: most jött el az ő ideje, hogy a lelkész körmére nézzen, kritizáljon, ha kell, ostort rágadjon? De megnyugtató-e, ha az ilyen módon jeleskedő presbiter vagy felügyelő anyagiassággal vádolja a lelkészt, amikor az adakozásra buzdít, mert észébe juthat, milyen hátul kullog a lázongó az áldozatvállalásban?

Az esperes gyülekezeti lelkész! Ismeri az embereket közelről. Ezekkel az indulatokkal maga is találkozik. Ezért nem „ugrik neki” a bepanaszolt kollégájának látványos kivizsgálással, fenyegető azonnali megjelenéssel. Még azt az örömet sem szeretné okozni a levélíróknak, hogy rövidesen leparkol a bepanaszolt parókus háza előtt az esperesi Astrával! Ami azonban semmiképpen sem azt jelenti, hogy az ügy „altatásra” került. – Itt jön az esperesi pásztóri szolgálat: alkalmat keres a csendes beszélgetésre. Azt tartom, hogy a lelkészeket azzal lehet igazán megbecsülni, ha nem tesszük őket kiszolgáltatottá! Sok félreértés, elhallás, vagy félrebecsülés hozható helyre így.

Természetesen a panaszos nem nyugszik meg ebben! Újra ír. Nem eredeti levelet, hanem fénymásolatot. Ezzel is jelzi a fenyegetést: máshová is elküldtem! Néha meg is jelöli: a püspökhöz. De panasza már kibővült: az esperes nem intézett semmit. – Abban az értelemben tényleg semmit, amit a levélíró javasolt.

Végül még egy lelkészen lecsapódó probléma: az egyházi ingatlanok visszaadásával kapcsolatos intézkedések újabb ellentétek forrásává váltak. Ha az egyházközség visszakérte régi ingatlanait: miért – mit akarnak vele – kinek akarnak segíteni azzal – ki tartja fenn – kell-e egyáltalán? – Ha nem kérték vissza: elherdálták őseinktől örökölt jogos egyházi vagyont! – S rendszerint a lelkészen csapódik le a vád. Elfelejtí a levélíró – vagy nem volt ott, ahol a döntés született –, hogy a felügyelő és legalább 15-20 presbiter volt jelen a határozat megszületésekor. Ha pedig egy presbiter elképzelésével szemben született a többségi határozat, máris papír-toll és jön a panaszlevél: a pap hatása alá került a felügye-

lő, a presbitérium, a közgyűlés, tehát nem a gyülekezet javára döntöttek. A papot meg kell büntetni.

Hát így néz ki ma a papi hivatal megbecsülése, melyhez társul az anyagi megbecsülés alacsony szintje. S ehhez sokszor a presbiter némán asszisztál, de néhány levélíró még ezt a megbecsülést is sokallja, mert áldozni kell ebben a szegény világban...

Természetesen sok szép és értékes alkalom is van az egyházmegyében. 4 óvoda, 1 általános iskola és 1 gimnázium az utóbbi évek eredményei közé tartozik. Templomaink megújultak. Új egyházi épületek, gyülekezeti házak emelkedtek. Minden kollégám ereje határáig futva végzi a hitoktatást. Érdekes, hogy ezt nem fedezik fel a levélírók, erre az ünnepi közgyűléseken külön kell emlékeztetni a híveket. Ez is jelzi, hogy bőven kell szórni az ige magvát, hátha terem...

Mégis jó érzéssel tudom képviselni ezeket a gyülekezeteket és kollégáimat a kerületi presbitériumban tanácskozási joggal felügyelőtársammal együtt. Gondjainkat, kéréseinket az Országos

Esperesi értekezleten szólaltatom meg. Az Országos Számvevőszék elnökeként az országos presbiteri üléseken előszörben az oktatási intézményeinkért igyekszem minden tőlem telhetőt megtenni, különösen a most építendő aszóni gimnáziumért és a kollégiumért, hiszen ösztől már 160 diák lesz az iskolában.

A gyülekezeti lelkési és az egyházmegyei feladatok mellett – talán pihe-nésként? – sikerült elkészítenem a Pest Megyei Evangélikus Elemi Iskolák történetét, mely nyomdában van és olvasható lesz – reményeim szerint – az 1000 éves magyar oktatás évfordulóján. Emellett az aszóni gyülekezet igen sokrétű 3 évszázados történetét kutattam és írom folyamatosan szabadidőmben.

Mindezt tehetem úgy, hogy hátterem a családom és a gyülekezet, az egyházmegyében pedig a 26 anyagyülekezet 27 lelkése, akik 44,5 templomban rendszeresen szolgálnak, de fölöttem a Mindenható Isten, aki eddig kegyelmes volt hozzám...

Id. Detre János

Megvalósult álmom

Eszmélődés egy új gyülekezeti létformán

A Székesfehérvári Evangélikus Egyházközség beszorított helyen élt hosszú éveken keresztül. Míg a város lakossága a kétszeresére nőtt – s benne nyilvánvalóan az evangélikusság is –, addig a gyülekezet használatában lévő terület negyedére csappant. A templom és a szép lelkészlakáson kívül mindössze 28 négyzetméter állt a gyülekezet rendelkezésére – egy szobakonyhás lakás, amelyben az adminisztráción, a pénzkezelésen, a lelképásztori beszélgetéseken kívül s különböző bibliaórák, megbeszélések s utóbbi években hittanórák folytak. Szeretendőségre vagy a gyülekezetnek csak szűk körét hívtuk, vagy bérelni kellett helyiséget. Ahogyan a nyolcvanas évek végén meglehonyanedett a civil élet, ahogyan megháromszorozódott a gyermekek száma, ahogyan nőtt az igény szélesebb körű találkozásra is, úgy tapasztaltuk meg, hogy „Cella a tér. / Vaskos idő a rácsa” (Vasady Péter). Nem elég, hogy kicsi a helyünk – az is a templomtól távol –, de csak egy szoba: két csoportot, két különböző foglalkozást nem lehet egyidőben tartani. Olyanok voltunk, mint József Attila Elégiaájában a telkek: üresen álmodozunk gyors zsidobangást szöví magas házakról. Vagy legalábbis egy templombővítésről, csak még egy szobácskáról. Álmodoztunk

és tervezgettünk, számolgattunk és ábrándoztunk. Igazi harcot vívott bennünk a józan ész – hogy egy építkezéshez jelentős tőke kell – és a hit –, hogy az ÚR hatalmában van az ezüst és az arany. Bevallom, bennem bizonyosan a rideg ész győzött volna, ha nem fordul az idő kereke. De fordult – ám ezt a történetet már mindnyájan ismerjük, nem írok róla. A lényeg, hogy 1995. október 8-án szenteltük, azaz az evangélium szolgálatába ajánlottuk az épületet és Isten áldását kértük rá. Akkor és azóta sokan mondták már: megvalósult az álmotok. Valóban őszintén idézhetjük a 126. Zsoltárt: „Amikor jóra fordította Sion sorsát az Úr, olyanok voltunk, mint az álmodók.”

Valóban ez a ház néhány évvel ezelőtt még teljesen elképzelhetetlen volt számunkra, s most itt áll készen – már amennyire egy ház valaha is készen lehet – és használjuk, élünk benne, élvezzük. De nem szabad elfelejtenünk, hogy az ÚRisten álma nem egy ház, hanem élő gyülekezet. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ez az épület is csak eszköz. Most már nem álmodozunk, hanem feladatunk álmodni, nem megergünk, hanem a kijelölt utat fűrkészi szemünk, nem ábrándozunk, hanem a Jakab-féle megkötésel tervezünk. És ezt nem is lehetett kikerülnünk, mert

ahogy beköltöztünk az épületbe, ahogy lassanként birtokba vesszük, úgy rajzolódnak elénk a tennivalók.

Számoljunk csak: a régi helyünkön a hivatali órákon kívül 6-8 órát használtuk hetenként a termet (28 m²), az új helyen két iroda és három gyülekezeti terem az előterekkel, konyhával és mellékhelyiségekkel együtt több, mint tizenötösöröse a réginek. Véték volna csak ennyi órában használni.

Olyan programokat kell szerveznünk, amelyek nem önmagukért valók, amelyekre egyrészt igény van a gyülekezetben, másrészt alkalmasak az evangélium hordozására. Így legelőször az imaközösség alakult meg, aztán a kisgyermekek számára tartott hittanórával párhuzamosan a szülők számára szervezett beszélgetés, az énekkar is hamar kihasználta a lehetőséget: hététközi próbát is tartani a vasárnapit kiegészítve. Később elkezdtünk szervezni egy közösségi délutánt, amely először a karácsonyi előkészületeket vette vállára, most csak heti egy alkalommal működik. Szeretnénk azonban kibővíteni.

A gazdagodó program és maga az új épület szükségessé tette, hogy gyülekezetünk felépítését, szervezetét átgondoljuk. Ennek eredményeként a régebben is létező gyülekezeti tisztsé-

gek mellé (felügyelő, gondnok, pénztáros, számvéviszék elnökkel, egyházi, jogász stb.) új hivatalokat is felállítottunk, mint pl.: temető- és házgondnok, ingatlanfelügyelő, könyvelő és animátor. Ezek közül az ingatlanfelügyelő és az animátor szorul magyarázatra. Az ingatlanfelügyelő feladata ingatlanjaink heti rendszerességgel ellenőrzése, a hibák és hiányosságok kijavítása, az egyházi és a gondnok közvetlen „felettese” (ha lenne ilyen fogalom az egyházban), segít a pénztárosnak az éves

előirányzat előkészítésében, és az előirányzat szerinti pénzfelhasználásról gondoskodik a maga területén belül. Az animátor (mondhatnánk szervezőnek vagy lelkesítőnek is) pedig gondoskodik a különböző rendezvények és ünnepek előkészítéséről, a megfelelő hirdetésekről (újság, falitábla, templom, személyes út), a lelkéssel és a felügyelővel készíti a gyülekezeti körlevelet. Ennyi tennivalót már össze kell hangolni, nem elégséges a havi presbiteri gyűlés. Rendszeresen tartunk

munkatársi megbeszéléseket is, így próbálunk minden alkalomra megfelelően fölkészülni. Nekem, aki természetem szerint inkább támaszkodom a spontaneitás ajándékaira – szóval nem tudok előre dolgozni –, igen nagy ajándék ez a munka, s ha egyelőre úgy tűnik, hogy újabb alkalmat kell beállítani a naptáramba, hiszem, hogy meghozza gyümölcsét, és segít a lelkesítő feladatokra koncentrálnom.

Bencze András

A holt betűk meglevenedtek

A KAPERNAUM szerkesztője voltam

A Somogy-Zalai Egyházmegye lapja, a Kapernaum, 1992 adventjén indult kezdeményezésemre. Az egyházmegye lelkészei kezdettől fogva nagy örömmel vettek részt az újság szerkesztésében. Mindnyájan nap mint nap szembesültünk a somogy-zalai szóránysors nehézségeivel. Hogyan lehetne a kis településeken a templomtól, lelkésztől távol élőket is bekapcsolni egyházunk életébe? Hogyan lehetne eljuttatni hozzájuk Isten országának evangéliumát? Hogyan lehetne éreztetni velük, hogy egy közösségbe tartozunk? Az újság készítésének gondolata ezen célkitűzések elérésére megfelelő megoldásnak látszott. Természetesen nem pótolta sehol a lelkési szolgálatot, a személyes találkozást, a pásztori szót, vigasztalást, bátorítást. A visszajelzésekben azonban kitűnt, hogy sok áldás fakadt általa. A holt betűk meglevenedtek, az Üzenet a szívekig jutott és emberi életek újultak meg. „Az én ígém nem tér vissza hozzám üresen, hanem véghezviszi, amit akarok, eléri célját, amiért küldtem.” (Ézs 55,11)

Ennek a lapnak a sikerét nem a példányszámon lehet lemérni. Elgondolkodtató azonban, hogy a kilencezer lelket számláló Somogy-Zalai Egyházmegyében évente négy alkalommal ezer-ezer példányban tudott megjelenni. Négy ünnepkörhöz kötődünk: advent-karácsony, böjt-húsvét, pünkösöd és reformáció ünnepei adtak alkalmat a megjelenésre. Ez természetesen meghatározta az egyes számoknak a karakterét. Az adott ünnepkörhöz kapcsolódó ismeretbővítő írások, meditációk, igehirdetések adták a gerin-

cet, s ezek mellett futott több állandó rovat.

Az egyházmegye hírei, évi programja, az egyházmegye életének esperesi értékelése, az eseményekről szóló beszámolók – csendesnapok, szülői napok – tartoztak az „Egyházmegyei élet” címszó alá. Minden év böjti számában egy táblázatban foglaltuk össze egyházmegyénk gyülekezeteinek elmúlt évi adakozását a különböző kötelező offeróriumokra. Megpróbálkoztunk az egyházmegye összes gyülekezete nagyünnepi istentiszteleti rendjének közlésével is, arra gondolva, hogy aki más városban, faluban tölti az ünnepeket, tudja, mikor van ott az istentisztelet. A visszajelzésekben azonban sajnos az derült ki, hogy erre nincs igény...! A gyülekezeti rövid híreit, egyes helyi rendezvények meghívóit és az azokra való visszatekintéseket a „Gyülekezeti hírek” címszó foglalta össze.

Egyik legjobb rovatunk az „Evangélikusok vagyunk” volt. Ebben laikus gyülekezeti munkások, presbiterek, teológusok vallottak arról, hogy mit jelent nekik a mai világban Istenhez tartozni, Jézust követni, a Szentírás alapján állni, az ígém tájékozódó evangélikusnak lenni. Az újság szerkesztésekor törekedtünk arra, hogy ne legyen túl „papos” a hangja, így a különböző rovatokban több írás, bizonyosságtétel, imádság, beszámoló jelenhetett meg a gyülekezeti tagok tollából.

Istennek hála, sok írás, élménybeszámoló jelenhetett meg az „Ifjúsági élet” rovatunkban. Egyházmegyénk lelkési karának átlagéletkorosa ezekben az években jelentősen csökkent, s a sok fiatal lelkész nagy

hangsúlyt helyezett az ifjúsági munkára. Ennek eredményeként gyülekezeti és egyházmegyei ifjúsági alkalmakról szóló tudósítások, élménybeszámolók egész sora jelenhetett meg újságunkban. Fiataloknak szólt „Bibliaverseny” rovatunk, amelyben a négyfordulós rejtély legjobbjait jutalmul részt vehettek nyári ifjúsági táborunkon Gyenesdiáson. Gondoltunk a kisebbekre is a „Gyermekeknek” rovatral, akik rövid, tanulságos mesékről küldhették be rajzaikat, és kaptak érte apró jutalmakat.

Egyházmegyénk ökumenikus vonatkozású eseményeit az „Ökumené” címszó alatt hoztuk. Volt rovatunk az egyházmegyébe került új lelkészek bemutatkozására és „Emlékezés” címen a már nyugdíjas lelkészek visszaemlékezéseit, vagy a már elhunyt lelkészekről szóló írásokat fogtuk össze. A humor sem hiányozhatott lapunkból. Egyik nyugdíjas lelkészünk tollából közöltünk régi anekdotákat, derűs egyházi történeteket.

Újra végigfutva a számok tartalomjegyzékeit és ezt az írást, feltűnt, hogy végig múlt időben szóltam újságunkról. Hála Istennek, a múlt idő csak rám vonatkozik, aki a 14. számmal befejezem a szerkesztést, mert a szolgálat elszólít a Somogy-Zalai Egyházmegyéből. Azzal a reménységgel adom át a stafétát Baranyay Csaba siófoki lelkésztestvéremnek, hogy a szerkesztésben továbbra is a cél lesz a fontos: az Örömhír eljuttatása minden emberhez.

Tamásy Tamás

Rádiós igehirdetés Vácról

(1995. december 3, Advent első vasárnapja)

Íme, az adventi ember!

Lk 3,1-6

Mindnyájan jól ismerjük Pilátus híres mondását, amit a palotája előtt, a kereszt felé induló Jézusra mutatva mondott: Ecce homo! - Íme az ember!

Ez a gondolat ihlette meg Munkácsy Mihályt, a magyar származású, realista festőművészt, amikor megfestette világhírű képeit. 1881-ben a Krisztus Pilátus előtt, és 1886-ban az Ecce homot.

A mai vasárnapon, az adventi idő első napján, Keresztelő János alakjára, elhívására, első prófétai igehirdetésére figyelünk.

Az útkészítő próféta Lukács evangélistát ihlette meg, aki az evangélium tiszta és hiteles, Krisztust megismertető világosságával, Keresztelő Jánosra mutatva, meghirdeti: Íme az adventi ember!

1. Végre egy hiteles példa, a hiteltelenek szürkeségében! Gyászolni, siratni, a múltba nézve emlékezni, panaszkodni, keseregni nagyon jól tudunk, de mihelyt a jövőnkől van szó, abban a pillanatban elbizonytalanodunk. Egymásnak esünk. Gáncoskodunk. Pártoskodunk. Ütköznek az érdekek. Ember s ember között egyre mélyül a szakadék. Az ország, a családok, az életünk szekere egyre kátyúsabb úton zötyög. Divat a görbe úton járás. Nemcsak az adóssághalal, hanem a rendezetlen múlt, a bűneink láncolata is elsötétíti a jelent és sötétíti teszi a jövőt. Ebben a helyzetben szólal meg Keresztelő János, aki az adventi hírt bekiáltja a világba: Az Úr jön! Ébredj! Mozdulj! Szedd össze magad! Építs utat a pusztában!

Advent 1995. Mire készül a mai ember? Van, aki sztrájkolni készül, hogy hangot adjon az elkeseredésének. Van, aki beolvasni készül, mert úgy gondolja, ha másnak szabad, akkor neki is. Van, aki a holnapi napot várja, mert tudja, hogy fizetés lesz. Talán megkapja a 13. havit is. Irány az áruház, mert oly kellems az adventi költekezés. Van, aki szakítani készül, mert úgy érzi, elég volt. Elég volt a házastársból, a családból, az engedetlen gyerekből, a békétlenségéből. Elmélyült a szakadék. Van, aki a gyógyulást várja, mert elege van a szenvedésből, a betegségből, a fájdalomtól. Van, aki az adventi hangulatot keresi. Beszerzi az elmaradhatatlan adventi koszorút és meggyújtja az adventi fényt. De van, aki nem vár semmit. Már nem készül. Már nem tud lelkesedni. Testileg-lelkileg kiégett. Csalódottan, megsemmisülten, reményvesztetten vegetál.

Advent attól lesz adventté, hogy Isten igéje megszólít és bekiáltja a fülembé, a fejembe és a szívembe: az Úr jön! - méltón fogadd! Felébredve, testileg-lelkileg megtisztulva, mulasztásaimat pótolva, életem rendezve induljak az érkező Uram, Megváltóm, Krisztusom elé.

2. „Szólt az Úr Jánoshoz, Zakariás fiához a pusztában” - Innen indul az adventi út. Keresztelő János hallotta, hogy mit mond az Isten! Meghallotta, hogy szólítja az Ura. Keresztelő János elkeseredett ember volt. Ő is eljutott addig a pontig, amikor megfogalmazta elkeseredését! Elég volt!

Elég volt a görbe utakból. Elég volt az üres ígéretekkel. Elég volt a szakadékokból. Elég volt a lelki sötétségből. Csatlakozott a korabeli tüntetőkhöz. Elkeseredett emberek közöttük János, Zakariás pap fia is, kivonultak a pusztaságba, hogy a világtól, a hiteltelen emberektől eltávolodva, zárt közösségben demonstráljanak. Az irodám ablakából kitekintve látom a váci főutca forgalmát. Itt is - mint szerte az országban - nagy divat a hordozható telefon, a személyhívó. Látom a minden időben elérhető embereket. Zajlik az élet. Az idő pénz. Elgondolkodom, hogy mennyivel nehezebb volt Keresztelő Jánost a pusztában elérni! De tény, hogy a pusztaságban jobban terjed az Isten hangja. Tisztábban hallható. Kevesebb a zavaró zöreje. Elérhetőbb és nyitottabb az ember.

A betegség, az öregség, a magány, a gyász, a meg nem értés, a békétlenség, a megfáradás, a háború, a bizonytalan jövő mind-mind, még a legígéretesebb életet is pusztasággá teheti.

Szólt az Úr Jánoshoz, Zakariás fiához a pusztában. Az adventi hír

azt hirdeti: Az Isten szólít téged! Mondanivalója van neked!. Ha meghallod, akárhol vagy, akárki vagy, adventi ember leszel!

3. Keresztelő János, az adventi ember, nemcsak azt hallotta, hogy közel az Úr, hanem ébredt, mozdult, és indult. A pusztaságból visszatért az emberek közé. A Jordán folyó egész környékén hirdette az adventi biztatást: „Térjete meg és keresztelkedjete meg, hogy bocsánatot nyerjete bűneitekre!

Tehát az adventi ember, akit Isten igéje szólít, mozdul. Közelebb megy Jézushoz, és elindul az embertársai felé. Keresztelő János ezt tette.

Isten rajta keresztül mutatta meg, hogy az adventi hír nem elszigetel, hanem összeköt. Nem simogat, hanem a mulasztásunkra figyelmeztet. Isten az adventi embert nem engedi a világból kivonulni, hanem az élet sűrűjébe, az emberek közé, az övéihez küldi.

Az egyház, az adventi lelkületet viszi, amikor az ország népét, megtérésre, bűnbocsánatból való élésre, a keresztség komolyan vételére hívja.

A gyülekezetünk az adventi lelkületet viszi, amikor a város népét, a családokat Isten rendjének megfelelő életre, a bűnbocsánatból való élésre, a keresztség komolyan vételére hívjuk. Ebben a szellemben nevelünk, már a második tanévben, az evangélikus óvodánkban.

Az adventi lelkület adventi lendületet ad. Ahol lendület van, ott a súrlódás a fékezőerő, de még az ellenszél is legyőzhető. Az adventi lendület minden esetben a testi-lelki, erkölcsi, hitbéli megújulás irányába lendít.

4. Keresztelő János kiáltó hangja világosan jelöli ki az irányt. „Készítetek el az Úr útját, tegyétek egyenessé ösvényeit, minden szakadékot töltsetek fel, minden hegyet és halmot hordjatok el, legyen a görbe út egyenessé, a göröngyös simává!” - Ez a feladat. Adott a lecke!

A megtérés, a bűnbocsánatból élés, a keresztség megbecsülése az útépitők óriási erőfeszítéséhez hasonló kemény munkát jelent. Isten igéje azt hirdeti, hogy aki testi-lelki, erkölcsi, szellemi megújulásra vágyódik, annak vállalnia kell az útépitők áldozatos erőfeszítését. Ki kell építeni az utat. Ez az út Isten igéjéből indul ki és bennünk folytatódik. Az Úr útját önmagunkban és egymás között kell kiépíteni. Önmagunkban és egymás között kell kiegyenesíteni a görbe utakat, elhordani a hegyeket, halmokat és feltölteni az elválasztó szakadékokat.

Lukács, az evangéliumában még egy helyen említi a szakadékot: A gazdag és Lázár példázatában.

Keresztelő János azt hirdeti meg, hogy most még minden szakadék feltölthető. Nincs leküzdhetetlen akadály. Az adventi ember előtt ott a lehetőség, csak élni kell vele. A gazdag és a koldus Lázárról szóló példázatban arról van szó, hogy a lehetőség véges. Jézus két emberről beszél, akik naponta találkoztak, de az anyagi, a rangbéli, a szellemi különbség nem engedte, hogy közeledjenek egymáshoz. A gazdag nem törődött a közte és a társa között tátongó mély szakadékkal. A halál minden lehetőségnek véget vetett. A gazdag a pokolba jutott. Nem a gazdagsága miatt került oda. Hiába könyörög Ábrahámnak, hiába hívja Lázárt, csupán azt hallja: Nincs út! Már késő! „Közöttünk és közöttetek nagy szakadék is van, hogy akik innen át akarnak menni hozzátok, ne mehessenek, se onnan át ne jöhessen senki!” (Lk 16,26)

5. Készítetek el az Úr útját! Még nem késő! Most van az alkalmas idő!

Az útépitésben, a szakadék feltöltésében az első kapavágás a legnehezebb. A megbékélés, a megbocsátás, az egymásratalálás útján, a legtöbb erőt az első lépés igényli. Sokkal könnyebb a szakadékot elkerülni, mint feltölteni. Sokkal könnyebb a göröngyös út kátyúit átugrani, mint kikátyúzni.

Keresztelő János úgy lett az advent embere, hogy vállalta az útkészítő feladatát. Nemcsak rámutatott az érkező Úrra, hanem utat épített hozzá, hogy megálhasson előtte.

Reményik Sándor erdélyi, evangélikus költőnk, egyik versének szelletes címet adott: A vakond napba néz. „A süket földből kibújt egy vakond. Csodálkozott, hogy napba nézhetett. A napba nézett és beleszeretett.” Ez az adventi ébredés!

Az evilági gondolkodás azt mondja: ez lehetetlen. A vakond halálát jelenti a fény. Viszont jól megvan, ha tőr és a földet keveri. Ott a helye a mélyben, a sötétben. Ezért nincs szükség a világosságra.

Akit az Isten szólít, mozdul. A lehetetlenre kap lehetőséget. Átéli

az élményt, hogy mit jelent Krisztus világosságában látni az életet. A bűneitől elvakult vakondként túr és fúr. Az Isten igéje elhívja az ádventi embert a süket földből és útépitővé formálja. Ne fúrja, ne túrja, hanem egyenesse az életet. Az ádventi embernek rálátása van az életre. Jövője van. Jövőképe van. Reménysége van.

Nem azt kérdezi, hogy az alagútnak mikor lesz már vége? Ez a vakond-lét kérdése. Az ádventi ember hazájában családjában, környezetében és önmagában Krisztus útját építi. Fülében ott cseng az ádventi biztatás: Az Úr jön – méltón fogadd!

Kívánom mindannyiunknak az ádventi útépités, szakadékfeltöltő, hegyeket és halmokat megmozgató, göröngyöket simává hengerlő testi és lelki erőfeszítését, és az Isten szabadításának, a bűnbocsátnak, a testi-lelki megújulásnak, és Krisztus befogadásának a sikerélményét! Áldott ádventi készülődést kívánok a gyülekezetnek, a rádióhallgatóknak, az egész magya népünknek!

Ámen.

Ifj. Detre János

Temetési igehirdetés

Reuss László aranydiplomás gépészmérnök ravatalánál

Boldog az, aki Isten országának vendége. Lk 14,15.

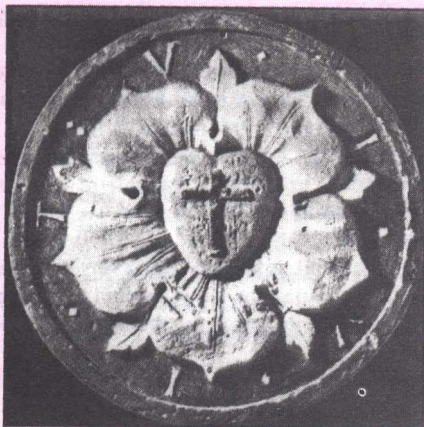
Gyászoló Testvéreim!

Magyar nyelvünk olyan szépen megboldogultnak mondja azokat, akik földi életútjukat megjárva, elköltöztek ebből a világból abba a más-világba, amit Isten készített, az őt szeretőknek. Mert az üdvösség boldogságát éppen úgy, mint földi boldogságunkat Isten készítette el azzal, hogy Országát, vagyis szeretetének uralmát Jézus Krisztus a közelünkbe hozta, hogy megtérve, annak boldog polgárai legyünk.

A gyászjelentésre választott igétek folytatása Jézusnak az a példázata, amelyben Isten mindenkit vendégének hív s ezzel az üzenettel küldi szét hírnökeit: Jertek el, mert immár minden kész! A golgotai kereszten Jézus megrázó haláltusájában hangzik fel újra, hogy minden kész: Elvégeztetett! A tanítványoktól búcsúzó Jézus pedig, aki nemcsak a keresztet tudta maga előtt, hanem a feltámadás győzelmét is, tanítványait éppen azzal biztatja, hogy elmenetelének igazi célja, hogy elkészítse számukra a helyet Isten országában. Ezzel a reménységgel búcsúzunk és emlékezünk most vissza elhunyt szeretett Testvérünk életútjára, amely 4 gyermekes családból, Resicabányáról indult el 1901. november 3-án. Bizonytalán mérnök édesapjától örökölte műszaki talentumait. Jelentős találmányok mutatják a mérnök pályán elért sikereit.

Életútjának megrázó tragédiája volt, hogy a háború utáni inséges időben, kibombázott lakásban 5 gyermekével özvegyen maradt. Ki tudná felmérni ennek a gyásztehernek súlyát, ami ekkor az ő vállára és gyermekeinek szívére nehezedett. Ezzel a teherrel, de belső tartását el nem veszítve, felelősséggel indult tovább életútján. Második házasságából még egy gyermeke született, akinek édesanyját 42 év után

1989-ben veszítette el. Közben olyan gyorsan múltak az évek és évtizedek. Gyermekei révbejutottak. Örülhetett unokái és dédunokái születésének itthon és túl határainkon. Családján túl sokan emlékeznek megnyerő egyéniségére és áldozatkész magatartására. Míg nyitott szemmel és szívvel figyelt másokra, önmaga szemérmes zárkózottságban élt. Életének utolsó évtizedében az idős kora

járó testi-lelki hanyatlás egyre nagyobb feladatot jelentett szerettimára, amit példamutatóan, sokszor hősiesszeretettel töltött. Bécsben töltött utolsó éveit idején különösen is az imádság és imaköre vette körül, hogy felkészülve a hívó szóra, Isten mennyei országának vendége legyen, ahol számára is minden elkészített.

Az emlékezés és a búcsú egyaránt arra készítet, hogy szembesüljünk olyan kérdésekkel, amelyekkel szembesülni oly ritkán van bennünk, hogy életünknek valójában mi az igazi tartalma, hol van maradandó kincsek, hogy merre, hová vezet az utunk. Ilyenkor lősségünk is szorongatóbban érezzük, hogy egyszer nekünk is kell adnunk életünkről Isten színe előtt. Mindezt meggondolva, megdöbbenünk most közel szívünkhöz a vallomást: Boldog az, aki Isten országának vendége, és fogadjuk el erre az örök boldogságra szóló meghívást: Jöjjetek, mert már minden készen van! Ámen.

Farkasrét, 1996. január 31.

Madocsa

**45 év alatti fiatal lelkészek részére
lelkészkonferenciát szervez egyházunk**

Gyenesdiáson,

1996. május 20-23. között.

Jelentkezni lehet 1996. április 30.-ig

az Északi Egyházkerület Püspöki

Hivatalában: 1125 Budapest,

Szilágyi Erzsébet fasor 24.,

Tel. : 176-2325, 176-2448.

**Az utiköltséget a gyülekezetek térítik, az
ellátást az Országos Egyház biztosítja.**